magazin istoric

ANUL XVIII Nr. 1 (202) IANUARIE 1984

CALENDARUL UNIREI

magazin istoric

Revistă de cultură istorică

Anul XVIII

Nr. 1 (202)

ianuarie 1984

Redactor şef
CRISTIAN POPIŞTEANU

Colegiul redacţiei
DUMITRU ALMAŞ
CONSTANTIN ANTIP
VIRGIL CĂNDEA
NICOLAE COPOIU
LUDOVIC DEMÉNY
TITU GEORGESCU
DINU C. GIURESCU
ŞTEFAN PASCU
M. PETRESCU-DÎMBOVIŢA
ŞTEFAN ŞTEFĂNESCU

Secretar responsabil
VALERIU BUDURU

SUMAR

O aniversare de profunde rezonanţe istorice: *Ion Popescu-Puţuri* 2

Sensurile istoriei: *Cristian Popişteanu* 6

1859: UNIREA — ISTORIC ACT DE VOINŢĂ AL POPORULUI ROMÂN

- Ţara întreagă ce se numeşte România: *Marian Ştefan* 10
- Iaşi, 5 ianuarie 1859. Dorinţa cea mai generală: *L. Boicu* 10
- Bucureşti, 24 ianuarie 1859. Singura soluţie — dubla alegere: *Dan Berindei* 15
- „Românii din Transilvania numai la principate privesc": *Ioana Ursu, Valeriu Buduru* 21
- Consulii străini raportează: „Alegerea lui Cuza — o manifestare cu adevărat naţională": *Şerban Rădulescu-Zoner, Valeriu Stan* 26
- Unde s-a născut Cuza vodă? *Vasile Polade* 31
- O problemă de interes şi de onoare pentru Europa: *Gh. Platon* 33
- Un singur gînd — unirea deplină: *Dumitru Zaharia* 37

• Educaţie prin istorie: *Alexander Gieysztor* ... 40 • File din istoria Cubei: *Constantin Buşe*... 41 • Istorie la Athos: *Charles Diehl*... 45 • Insurecţia română salvează un general antifascist german: *Gheorghe Daragiu, Tiberiu P. Potârcă*... 49 • Japonia — ceremonia ceaiului: *Octavian Simu*... 53 • Din nou despre întemniţatul din Turnul Temple: *Mihai Manea*... 58 • Cărţi sosite la redacţie... 61 • Poşta Magazin istoric... 63

COPERTELE NOASTRE

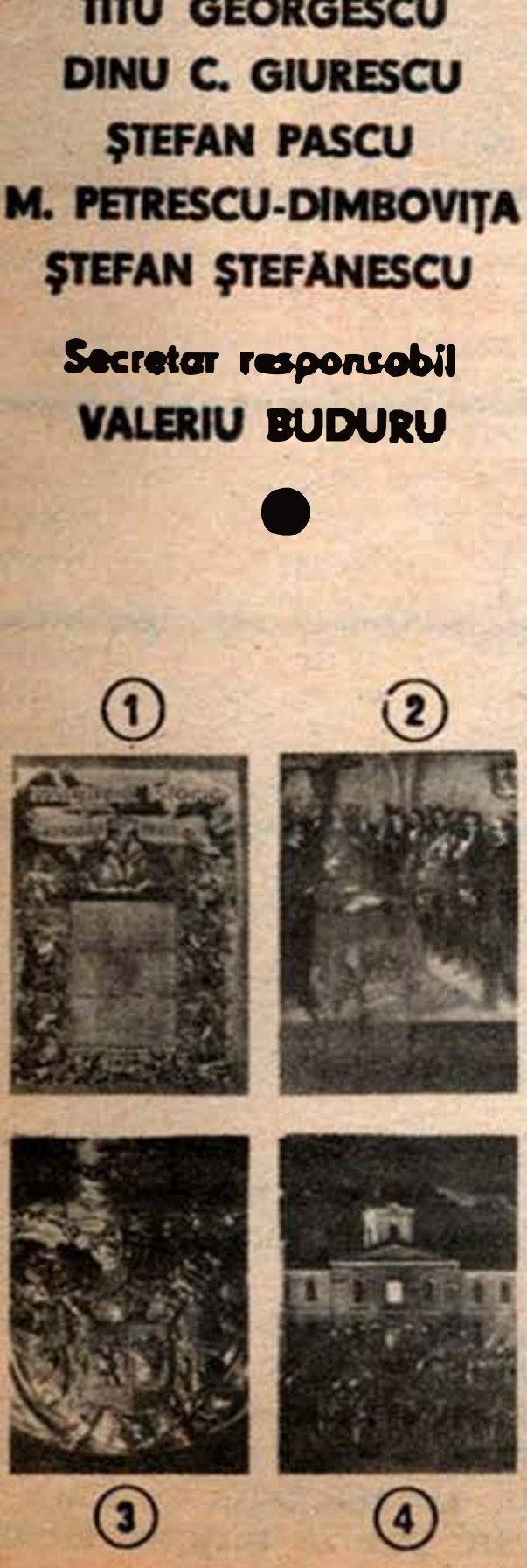

① Tipăritură anticipînd, cu mai mult de un an, istoricul eveniment de la 24 ianuarie 1859: **Calendarul Unirii**

② Adunarea Electivă a Moldovei, din 5 ianuarie 1859, alege ca domn pe Alexandru Ioan Cuza. Pictură de M. Cămăruţ

③ Sabia lui Cuza Vodă aflată la Muzeul de istorie al R.S. România, poartă pe mîner, gravate în aur, stemele unite ale celor două ţări române, Moldova şi Valahia (detaliu)

④ **Hora Unirii la Craiova.** Detaliu din pictura lui Theodor Aman (**1859: Unirea — istoric act de voinţă al poporului român, p. 10**)

O ANIVERSARE DE PROFUNDE REZONANȚE ISTORICE

ION POPESCU-PUȚURI

Experiența istorică demonstrează cu puterea legității că adevăratul om politic, adevăratul conducător politic este produsul și sinteza vieții societății în mijlocul căreia se naște și trăiește. În consecință, omul politic este — și nici nu poate fi altfel — un cunoscător profund, exponentul avizat al preocupărilor și al aspirațiilor colectivității umane pe care o reprezintă. Școala omului politic este eminamente școala vieții sociale, cu toate valențele ei economice, culturale, spirituale, de relații internaționale etc.

Omul politic care, prin inteligența și capacitatea sa, prin vocația sa, știe să acumuleze și să decanteze tot ceea ce îi oferă societatea în mijlocul căreia se naște și crește, va ști să exprime năzuințele oamenilor, ale maselor, va reuși să acționeze pîrghiile care pun în mișcare factorii

cei mai eficienți pentru binele, prosperitatea și prestigiul țării pe care o conduce, manifestîndu-se ca un adevărat conducător al poporului său.

Conducătorul poporului și al partidului nostru, președintele României socialiste, tovarășul Nicolae Ceaușescu, s-a născut și prima parte a copilăriei a trăit-o în mijlocul unei colectivități sătești. Se știe că satul românesc reprezintă, prin transpunere istorică, satul dacic, acea comunitate cu o vechime multimilenară, cu o experiență de viață pe măsura longevității sale istorice. Școala experienței țărănești este școala care îți evocă strămoșii, obiceiurile, datinele, folclorul, întreaga și inestimabila bogăție spirituală a unei colec vități umane, statornicită de milenii pe aceste pămînturi, cu o îndelungată și bogată experiență de viață. În această ambianță de viață exprimînd, în esența ei, străvechi elemente de cultură și civilizație umană originală, tînărul Nicolae Ceaușescu a privit și a căutat adînc în cartea de istorie a neamului nostru multimilenar.

Cunoscînd toate aceste realități ale istoriei patriei noastre, respingînd formule perimate și teze preconcepute, tovarășul Nicolae Ceaușescu a fixat locul și rolul pe care le-a avut, de-a lungul secolelor și mileniilor, această matcă originară de neam și limbă românească. „Țărănimea a reprezentat cea mai importantă forță a progresului social, purtătoarea năzuințelor de neatîrnare și a sentimentului de demnitate națională... Animată de o nețărmurită dragoste pentru glia strămoșească și de un înalt spirit de sacrificiu, țărănimea s-a ridicat în calea năvălitorilor și cotropitorilor, a apărat cu propriul ei sînge independența țării, însăși ființa națională a poporului". Ea, țărănimea, arată tovarășul Nicolae Ceaușescu, a fost păstrătoarea tradițiilor și a artei „minunate a poporului", ea este „creatoarea comorilor poeziei populare, a *Mioriței*, a doinelor și baladelor. În furtunile veacurilor, țărănimea a rămas neclintită, păstrînd și dezvoltînd limba strămoșilor".

Din fragedă tinerețe, tovarășul Nicolae Ceaușescu a intrat în rîndurile mișcării muncitorești, ale Uniunii Tineretului Comunist și ale Partidului Comunist Român, consacrîndu-și întreaga viață luptei împotriva asupririi de clasă, pentru apărarea intereselor maselor populare, a luptat și luptă pentru cauza revoluției socialiste, a independenței patriei, a bunăstării și fericirii întregului nostru popor. În clocotul luptei revoluționare s-au dezvoltat înaltele sale calități de comunist și revoluționar ferm și consecvent, afirmate cu strălucire încă din cei mai tineri ani ai vieții, în marile bătălii purtate de partid, pentru apărarea intereselor clasei muncitoare și ale poporului român, împotriva exploatării și asupririi sociale și naționale, pentru libertate și dreptate socială și națională, împotriva fascismului și războiului, pentru cauza independenței și suveranității patriei, pentru o viață mai bună. În anii grei ai ilegalității, tovarășul Nicolae Ceaușescu a militat cu dîrzenie și neînfricare — înfruntînd teroarea dezlănțuită de regimul burghezo-moșieresc, închisorile și lagărele antonesciene — pentru organizarea și ridicarea la luptă revoluționară a tineretului, a clasei muncitoare, însufletit permanent de o nestrămutată credință în cauza dreaptă a poporului, a libertății și a demnității sale.

În urmă cu un an președintele Nicolae Ceaușescu ne emoționa pe noi toți atunci cînd, la aniversarea a cinci decenii de activitate revoluționară și a 65 ani de viață, spunea: „Primele mele gînduri, pline de recunoștință și de adîncă mulțumire, se îndreaptă către părinții mei care mi-au dat viață și de la care am învățat să cresc și să trăiesc ca fiu credincios al poporului și să-l servesc neabătut, în toate împrejurările... Ca fiu de țăran, ca muncitor și ca intelectual... adresez cele mai calde mulțumiri clasei noastre muncitoare, țărănimii, intelectualității, tuturor oamenilor muncii, fără deosebire de naționalitate, întregului nostru popor, pentru căldura cu care mă înconjoară".

Adevărata istorie a partidului nostru, mai ales în perioada interbelică, este istoria partidului activînd în mijlocul poporului, ai cărui militanți s-au angajat direct în confruntările de clasă, în bătăliile pentru apărarea intereselor fundamentale ale poporului român. Activitatea reală a partidului era aceea care se afla în continuarea firească a luptei ce fusese începută încă din ultimele decenii ale veacului trecut și se desfășura pentru apărarea intereselor fundamentale ale clasei muncitoare, ale țărănimii, ale întregului popor român, într-o perspectivă clară, fixată cu cinci decenii înainte și adaptată permanent împrejurărilor concrete care apăreau în evoluția societății românești.

O asemenea împrejurare a fost ascensiunea fascismului la putere în unele țări europene și mai ales a național-socialismului în Germania. Partidul nazist, care și-a manifestat fățiș și în modul cel mai categoric poziția antimuncitorească, a reprezentat un mare pericol nu numai pentru clasa muncitoare din toate țările, ci și pentru existența multor state și națiuni europene. Vizată direct de planurile expansioniste revizioniste ale hitlerismului și acoliților săi, România era sortită a deveni o anexă agrară a Germaniei, ceea ce implica sfărîmarea unității i sale teritoriale și statale, înfăptuită prin opțiunea fermă a maselor largi, a întregului popor, la 1 Decembrie 1918.

Partidul clasei muncitoare din România, partid cu o îndelungată experiență politică, a înțeles gravitatea pericolului hitlerist și a inițiat crearea unei organizații de masă, care să reunească toate forțele politice ale țării, indiferent de clasă socială, pentru a se opune fascismului, pericolului hitlerist. Această organizație a fost, după cum se știe, Comitetul Național Antifascist[1], creat încă în iunie 1933, la numai cîteva luni de la venirea lui Hitler la putere în Germania.

Avea numai 15 ani tovarășul Nicolae Ceaușescu cînd a fost desemnat de partid să reprezinte tineretul în Comitetul Național Antifascist, alături de personalități binecunoscute ale vieții publice românești, iar ulterior s-a aflat în fruntea Comitetului Național Antifascist al tineretului. Pentru a primi o asemenea însărcinare de mare autoritate la o asemenea vîrstă, este incontestabil că revoluționarul Nicolae

[1] *Magazin istoric*, nr. 6/1983.

Ceaușescu se afirmase, atrăgînd atenția celor din jur prin înaltele sale calități de comunist, patriot, antifascist ferm, de internaționalist consecvent. Aflat în capitala țării, în timpul confruntărilor de clasă din anii 1931-1933, al dezbaterilor politice ce au avut loc în România acelor ani, tovarășul Nicolae Ceaușescu s-a orientat, cu judecata sănătoasă moștenită din familie, spre acele forțe politice care apărau interesele vitale ale poporului, care luptau pentru un viitor mai bun al tuturor, și aceste forțe se aflau în partid și în jurul partidului clasei muncitoare, a partidului comunist.

Mișcarea noastră muncitorească, partidul clasei muncitoare, se știe, au primit în rîndurile lor numeroși fii de țărani. Nu a fost, desigur, o întîmplare faptul că primul congres național al partidului clasei muncitoare din țara noastră, din 1893, a fost deschis de un țăran, expresie a locului important pe care îl ocupa țărănimea în trecutul, prezentul și viitorul țării, în mod concret în activitatea revoluționară a partidului clasei muncitoare. Dealtfel, evenimentele ulterioare din țara noastră, cum au fost marea răscoală din 1907, războiul din 1916-1918, Marea Unire de la 1 Decembrie 1918, aveau să confirme acest rol. Afluența fiilor de țărani spre partidul clasei muncitoare, spre forța politică cea mai înaintată a societății românești, poziția pe care o vor deține unii din aceștia în conducerea lui — vom aminti în această privință pe Gheorghe Cristescu, secretar general al Partidului Comunist Român în 1921 — exprima legătura organică a partidului clasei muncitoare cu marile realități ale societății românești, ale poporului român, a cărui masivă majoritate de peste 80 la sută o constituia țărănimea. Întreaga tinerețe a tovarășului Nicolae Ceaușescu a fost marcată de marele imperativ al luptei antifasciste, antihitleriste, biografia sa însoțindu-se cu cele mai importante evenimente din istoria luptei antifasciste a poporului român, a luptei sale pentru apărarea păcii, a prieteniei și înțelegerii cu alte popoare: procesul muncitorilor ceferiști din 1934, procesul antifasciștilor de la Brașov din 1936, marea demonstrație antirăzboinică, antihitleristă din capitala României de la 1 mai 1939.

Epoca acelor lupte antifasciste de mare importanță, datorită cărora s-a reușit să se frîneze pentru o vreme ascensiunea legionarilor spre

24 iunie 1983: moment al înaltei prețuiri de care secretarul general al partidului, președintele republicii, se bucură în opinia publică mondială. În semn de omagiu și aleasă considerație pentru contribuția remarcabilă la promovarea cauzei păcii și colaborării între popoare, Comitetul pentru Unitate Națională pe întreaga Indie, al cărui președinte de onoare este Giani Zail Singh, președintele Republicii India, a decernat tovarășului Nicolae Ceaușescu statueta de filde, Shiva — simbol al puterii binelui asupra răului, al înțelepciunii și clarviziunii, al păcii și regenerării vieții

putere și împingerea României în orbita Germaniei naziste, reprezintă o contribuție importantă a poporului român la cauza generală a antifascismului. Referindu-se la acei ani, tovarășul Nicolae Ceaușescu, într-o adevărată profesiune de credință, spunea: „Am început activitatea revoluționară în condițiile grele ale ilegalității. Am intrat în mișcare în anii luptei împotriva fascismului — care se dezvolta și în România —, împotriva războiului; deci de la început am participat activ la lupta împotriva războiului și a fascismului. Din această experiență, din ceea ce au însemnat fascismul și cel de-al doilea război mondial, trebuie să tragem toate învățămintele! Să facem totul pentru a nu se mai repeta, în nici o țară, dictatura fascistă, pentru a asigura libertățile democratice ale popoarelor, dreptul lor la dezvoltarea liberă, independentă, așa cum o doresc, fără nici un amestec din afară!"

Ne este mereu vie în minte imaginea tînărului revoluționar care a condus, din însărcinarea partidului, reorganizarea Uniunii Tineretului Comunist, în 1939, iar apoi, după 23 August 1944, prezența sa dinamizatoare în viitoarea participării României la războiul antihitlerist, chemînd tineretul să muncească și să lupte împotriva cotropitorilor țării, a armatelor hitleriste și horthyiste. Au rămas în istorie cuvintele tovarășului Nicolae Ceaușescu din primul număr al *Scînteii* legale: „Tineretul este viitorul unui popor. Spre el își îndreaptă privirea și speranța toți oamenii de știință și politici. Cu energia și entuziasmul său tineretul este o forță creatoare, care pusă în serviciul științei și progresului poate da un ajutor prețios pentru dezvoltarea economică, socială, politică și științifică a unui popor".

Minunatele sale calități de revoluționar și patriot înflăcărat au fost continuu dezvoltate în condițiile noi create în țara noastră ca urmare a victoriei revoluției de eliberare națională și socială din august 1944, în luptele purtate de masele muncitoare, conduse de partid, pentru înfrîngerea forțelor reacțiunii și cucerirea puterii politice și economice în stat, în întreaga activitate de refacere și reconstrucție a economiei naționale, de democratizare a țării, de organizare a societății românești pe baze socialiste. Întreaga sa viață s-a împletit în modul cel mai strîns cu toate marile momente ale luptei gloriosului nostru partid pentru victoria revoluției și construcției socialismului în România.

Prin funcțiile pe care le-a deținut în acea perioadă în conducerea partidului și a U.T.C., tovarășul Nicolae Ceaușescu s-a aflat în primele rînduri ale conducerii revoluției de eliberare socială și națională a țării, acumulînd un uriaș tezaur de experiență politică. S-a aflat în fruntea unor comitete regionale de partid, s-a pregătit ca ofițer superior în armata română, a făcut parte din cadrele de conducere ale agriculturii, a activat intens în conducerea partidului în toată perioada de după eliberare. Toată această experiență de partid și de stat, de viață politică, a forjat caracterul și orientările sale principiale privind dezvoltarea poporului român, orientări pe care avea să le propună Congresului IX al partidului, în 1965, Congreselor X, XI și XII, Conferințelor naționale din 1967, 1972, 1977 și 1982, orientări înscrise în Programul partidului. Datorită acestor orientări, tovarășul Nicolae Ceaușescu, ales din 1965 în fruntea partidului și a națiunii, s-a înscris ca deschizător al unei noi epoci în istoria țării și a poporului român, epocă devenită a făuririi societății socialiste multilateral dezvoltate, epocă numită, pe bună dreptate, *epoca Ceaușescu*.

În ultimii 19 ani, poporul român a realizat un adevărat salt în istoria sa multimilenară. Țara și-a afirmat independența pe plan internațional, în sensul deplin al cuvîntului, iar prestigiul internațional și locul pe care îl ocupă azi în lume România socialistă reprezintă proiectarea imaginii dezvoltării generale a țării, a economiei și culturii ei, a potențialului ei general pe ecranul mondial.

Istoria zilelor noastre ne oferă un exemplu grăitor de consecvență și atașament ale revoluționarului și patriotului Nicolae Ceaușescu față de marile aspirații ale poporului său, ale umanității contemporane. Demersurile și inițiativele de răsunet mondial ale președintelui României de salvgardare a păcii și viitorului omenirii, pentru oprirea amplasării și dezvoltării de noi rachete nucleare, pentru trecerea la retragerea și distrugerea lor, pentru o Europă fără nici un fel de arme nucleare, pentru o omenire eliberată de coșmarul catastrofei nucleare, își au izvorul în bogata experiență politică a Partidului Comunist Român, a secretarului său general. Poporul român știe bine din îndelungata și zbuciumata sa istorie ce înseamnă războiul; știe, de asemenea, din aceeași experiență a existenței sale istorice, că și cele mai grave probleme litigioase se pot reglementa la masa tratativelor, spre binele popoarelor. Președintele României socialiste, inițiator neobosit al unor raporturi noi, de înțelegere și colaborare între popoare, în Balcani, în Europa și în lumea întreagă, cunoaște bine experiența poporului român, ca și pe aceea a altor popoare și, în repetate rînduri, a atras atenția că pacea este o operă colectivă, care presupune colaborare internațională, combaterea curentelor și tendințelor războinice, revanșarde, a practicilor ce țin de politica forței și a dictatului. Tradiționala vocație de pace a poporului român are azi în persoana președintelui Republicii Socialiste România, cel mai strălucit mesager, așa după cum spiritualitatea contemporană ne înscrie în universalitate prin opera sa de adînci și vaste rezonanțe.

Este, în aceste momente aniversare, un titlu de mîndrie pentru fiecare cetățean al patriei că națiunea noastră își are conducătorul care, aparținînd, deopotrivă, țărănimii, muncitorimii și intelectualității, reprezintă o strălucită sinteză a însușirilor celor mai alese ale poporului nostru.

În aceste momente sărbătorești, cînd țara își omagiază președintele, gîndurile noastre se unesc cu ale tuturor oamenilor muncii pentru a-i ura ani mulți și fericiți, sănătate și puteri sporite de muncă, pentru a ne conduce spre noi și noi victorii, spre mari și minunate împliniri.

1 decembrie 1966. Secretarul general al partidului, omul din fruntea destinului național, tovarășul Nicolae Ceaușescu, pretrul în celulea Unirii, Alba Iulia, este întîmpinat cu profund respect și dragoste de veteranii mărețului act de dreptate istorică

SENSURILE ISTORIEI

CRISTIAN POPIȘTEANU

Păşim în anul celei de-a 40-a aniversări a revoluţiei de eliberare naţională şi socială, antifascistă şi antiimperialistă sub puternica impresie a suitei de manifestări prin care naţiunea noastră socialistă şi-a manifestat unitatea în cuget şi-n simţiri, unitatea de nezdruncinat în jurul centrului ei vital, Partidul Comunist Român, a secretarului general al partidului, preşedintele ţării, tovarăşul Nicolae Ceauşescu. Coroana acestor manifestări de amplă participare populară (să ne amintim că de la Alba Iulia, la mausoleul eroilor de la Mărăşeşti, în toate judeţele Republicii Socialiste România, oamenii care edifică prin munca lor neprecupeţită, prin talentul şi efortul lor de zi de zi o nouă societate, au evocat epocala înfăptuire de acum şase decenii şi jumătate) a-întruchipat-o Adunarea festivă de la 1 decembrie 1983 din capitaia ţării consacrată sărbătoririi a 65 ani de la făurirea statului naţional unitar român.

Devenită în ultimii 19 ani ax al dezvoltării noastre contemporane, istoria, marea şi eroica istorie a poporului, este izvor de tărie şi înţelepciune, generator de entuziasm şi neînfricare. Prin puterea ei de a ne modela conştiinţele, istoria devine cu adevărat o forţă materială cuprinzînd masele şi deschizîndu-le orizonturile cunoaşterii, înarmîndu-le şi ghidîndu-le acţiunile. Ce altceva sînt marile momente aniversative la care sîntem martori şi participanţi de la cel de-al IX-lea Congres al P.C.R. decît cele mai autentice şi copleşitor de omeneşti cinstiri ale tuturor generaţiilor acestui neam care, prin trude, jertfe şi geniul lor, ne-au adus pînă la noi cei de azi, chemaţi să dăm chip şi substanţă civilizaţiei socialiste, moştenirilor străvechilor civilizaţii autohtone.

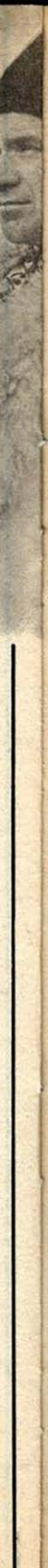

Ce altceva sînt marile noastre momente aniversative decît o proiectare în timp și spațiu a rolului mulțimilor, a acelor mulțimi care au făcut să rodească unitatea și libertatea românească, independența și progresul patriei devenită una pentru toți românii la 1 Decembrie 1918. Documentele istoriei, faptele marilor noștri voievozi și oameni de stat, ale iluștrilor noștri cărturari, mărturiile relevate de cercetarea istorică atestă originalitatea civilizației românești, permanența noastră pe vatra strămoșească, legătura noastră cu celelalte popoare ale continentului, legătura noastră organică cu întreaga istorie a lumii.

Ce altceva sînt marile noastre momente aniversative decît uriașe generatoare de bărbăție și încredere, de cutezanță și putere la scara întregii țări și pentru un întreg popor, liber și definitiv stăpîn pe destinele sale.

Marea sărbătoare de la 1 decembrie 1983 și-a găsit strălucirea așteptată în magistrala expunere a președintelui Nicolae Ceaușescu, prin care noi toți cei prezenți la Adunarea festivă, laolaltă cu întreaga țară, am simțit că omul din fruntea destinului național, omul născut în chiar neuitatul an 1918, omul a cărui personalitate proeminentă exprimă geniul românesc în lumea de azi, dă sens însăși istoriei.

Descoperim în cuvîntarea președintelui țării sensul cel mai viabil al noii societăți românești din zilele noastre: *„Înfăptuind o largă unitate a forțelor patriotice naționale, partidul a organizat și condus cu succes revoluția de eliberare națională și socială care a deschis poporului român calea făuririi unei vieți noi, a prelurării destinului în propriile mîini, a lichidării exploatării și asupririi, a realizării unei Românii socialiste, așa cum au dorit-o în momentele constituirii statului național unitar revoluționarii, masele muncitoare din România. I-a revenit partidului comunist marea cinste, misiunea revoluționară de a înfăptui aceste idealuri și năzuințe ale maselor populare din perioada Unirii. În condițiile socialismului, aspirațiile de libertate, de dreptate socială și națională, de independență au putut fi înfăptuite, asigurînd întregului popor o viață nouă și demnă"*.

Regăsim în strălucita expunere a secretarului general al partidului, președintele republicii, sensul cel mai uman al marelui erou al istoriei care, departe de a fi un mare anonim, este marele ei creator — mulțimile: *„Crearea statului național unitar, cu șase decenii și jumătate în urmă, a constituit o strălucită victorie istorică a luptei eroice, îndelungate a maselor populare pentru făurirea națiunii române, a marcat împlinirea visului secular al tuturor românilor de a trăi uniți în granițele aceleiași țări, într-un stat unic, liber și independent. Sărbătorind mărețul eveniment, ne îndreptăm gîndurile cu profundă recunoștință spre marii noștri înaintași, spre toți acei care, cu nestinsă dragoste de țară și popor, au luptat și s-au jertfit pentru mărețele idealuri ale Unirii, pentru unitatea, libertatea și demnitatea patriei noastre scumpe. În aceste clipe solemne, aducem un vibrant omagiu patrioților, revoluționarilor, tuturor forțelor progresiste care au luptat cu înflăcărare pentru înfăptuirea idealurilor unității naționale, întregului popor român din voința și prin acțiunea căruia s-a realizat năzuința dintotdeauna a românilor"*.

Găsim aici, în cuprinsul expunerii, un sens al imortalității noastre, al osmozei pămîntenilor cu locurile istoriei românești: *„Carpații semeți cu falnicii săi codri seculari, cu rîurile sale milenare, au constituit leagănul de formare și dezvoltare a poporului nostru din cele mai îndepărtate timpuri. Carpații nu i-au despărțit, ci i-au unit întotdeauna pe locuitorii din cîmpiile de la răsărit și apus, de la miazăzi și miazănoapte. În Carpați s-au format caracterul poporului român, dîrzenia, vitejia, bunătatea și omenia, mîndria și neînfricarea în luptă"*.

Atunci cînd tovarășul Nicolae Ceaușescu ne dezvăluie dialectica proceselor revoluționare, avem descifrat un sens al interdependențelor dintre eliberarea socială și cea națională, un sens al vitalității noastre: *„Cauza unității s-a împletit strîns cu acțiunile revoluționare, cu întreaga luptă socială a maselor populare. Revoluția din Transilvania de la 1784, condusă de Horea, Cloșca și Crișan, și revoluția din 1821, din Țara Românească, condusă de Tudor Vladimirescu, au pus puternic în evidență atît marile resurse revoluționare ale maselor populare, cît și năzuința imperioasă spre unitate a celor trei principate românești. Asemenea eroilor legendari, în întreaga sa istorie milenară poporul român a găsit mereu în sine puterea de a renaște, chiar și după cele mai grele înfrîngeri, ridicîndu-se la luptă cu și mai multă forță. Victoriile obținute i-au sporit, de asemenea, elanul și neînfricarea, îndemnîndu-l să continue neabătut eforturile și bătăliile pentru împlinirea năzuințelor sale vitale. Exprimînd parcă simbolic această realitate Karl Marx, scriind despre răscoala lui Horea, spunea că acesta a devenit «simbolul renașterii Daciei»"*.

În cuvîntarea secretarului general al partidului, președintele țării, sînt definite sensul istoric și legitimitatea Partidului Comunist Român în viața societății românești: *„Preluînd și ducînd mai departe cele mai bune tradiții ale poporului, animat de fierbinte patriotism, partidul comunist s-a ridicat pentru aspirațiile de bunăstare și progres ale maselor, pentru dreptate și egalitate între toți oamenii muncii, fără deosebire de naționalitate, pentru înlăturarea exploatării și asupririi sociale și naționale. Partidul nostru s-a situat cu fermitate în apărarea independenței naționale, a integrității teritoriale și suveranității patriei. Partidul comunist a chemat poporul la lupta armată împotriva «Dictatului de la Viena» care smulgea Ardealul de nord din trupul țării. Poziția sa a determinat un puternic protest în rîndul clasei muncitoare, al organizațiilor democratice, al unor personalități politice și al maselor largi populare, inclusiv din rîndul naționalităților conlocuitoare. Sub conducerea partidului s-a*

desfășurat lupta dîrză împotriva războiului antisovietic, pentru sabotarea mașinii de război hitleriste, pentru răsturnarea dictaturii militaro-fasciste și întoarcerea armelor împotriva Germaniei naziste. Partidul a chemat armata și întregul popor la lupta pentru eliberarea întregului teritoriu al țării, alături de glorioasa Armată Roșie, pentru participarea cu toate forțele la războiul antihitlerist, pînă la victoria finală împotriva Germaniei fasciste".

Coordonatele ireversibile ale revoluției și construcției socialiste parcurse în cele cîteva etape ale procesului revoluționar inaugurat în august 1944 prin insurecția română ne-au adus să trăim în prezent într-o societate ale cărei trăsături sînt exprimate de tovarășul Nicolae Ceaușescu: *„Societatea noastră socialistă este o societate unită, formată din clase și categorii sociale legate prin aceleași interese și aspirații, care acționează în strînsă unitate pentru înfăptuirea Programului partidului, pentru ridicarea României pe culmi tot mai înalte de progres și civilizație. Întărirea continuă a unității și coeziunii întregului nostru popor, a tuturor oamenilor muncii, fără deosebire de naționalitate, constituie o uriașă forță motrice în construcția socialismului și comunismului în România!*

Marile realizări obținute de poporul nostru în construcția economică și socială demonstrează cu putere justețea politicii partidului nostru, care, pornind de la condițiile specifice ale țării, de la cerințele și necesitățile obiective ale dezvoltării economico-sociale ale României, aplică într-un spirit profund creator principiile generale ale socialismului, materialismului dialectic și istoric, adevărurile universal valabile. Toate succesele obținute sînt rezultatul muncii eroice, pline de abnegație, a clasei muncitoare, țărănimii și intelectualității, a tuturor celor ce muncesc din patria noastră, fără deosebire de naționalitate, a întregului popor. Ele ilustrează cu strălucire minunata forță creatoare a poporului român, care, dezvoltînd pe o treaptă superioară marile tradiții din trecut, liber și stăpîn deplin pe destinele sale, își făurește în mod conștient propria viață așa cum o dorește, viitorul liber, viitorul comunist al României".

Expunerea de la 1 decembrie 1983, atît de bogată în sensuri istorice, pe care președintele republicii a dedicat-o — ca și întreaga sa operă științifică de o valoare excepțională și activitatea practică neobosită, tumultuoasă — analizei problemelor trecutului, prezentului și viitorului României contemporane, determinării istorice a căilor mersului nostru înainte, căutării soluțiilor problemelor cruciale ale situației mondiale reliefează ideea programatică de mare răsunet și adeziune unanimă: *„Numai în condiții de pace și colaborare România — ca deallfel toate statele lumii — își va putea concentra forțele în direcția dezvoltării economico-sociale, a ridicării bunăstării materiale și spirituale"*.

Întreaga lume dornică de pace apreciază astfel în cel mai înalt grad inițiativele, propunerile, eforturile României socialiste pentru salvgardarea vieții pe planeta noastră, adevăratul Program al păcii pe care îl conține demersul nobil și neînfricat al președintelui Nicolae Ceaușescu făcut cu deplină răspundere în acest grav moment istoric: *„Niciodată în istoria sa îndelungată omenirea nu s-a aflat într-o situație atît de gravă, care amenință însăși existența vieții pe planeta noastră. S-a ajuns la o asemenea situație cînd oprirea cursei înarmărilor și trecerea la dezarmare, îndeosebi la dezarmarea nucleară, asigurarea păcii au devenit problema fundamentală a epocii noastre"*.

Istoria a înregistrat că aici, la București, în capitala României socialiste, s-au declanșat în ultimii 19 ani numeroase ofensive ale păcii, împotriva războiului, s-a lansat o suită de inițiative care sînt deja încorporate în analele timpului nostru drept autentice contribuții la securitatea, libertatea, cooperarea, înțelegerea și prosperitatea națiunilor lumii Diplomația românească din acești ani poartă pecetea hotărîtoare a gîndirii politice și a stilului personalității prodigioase a președintelui nostru. *Diplomația Ceaușescu* este înscrisă în istoria contemporană și ea autentifică încă o dată prestigiul României socialiste în lumea de azi.

„Acum, la a 65-a aniversare a formării statului nostru național unitar — sublinia președintele României în cuvîntarea rostită la 1 decembrie —, *doresc să reafirm din nou hotărîrea poporului român de a dezvolta larg colaborarea cu toate țările socialiste, acordînd o atenție deosebită bunelor relații cu toți vecinii noștri.*

Vom dezvolta, de asemenea, relațiile cu țările în curs de dezvoltare, cu statele nealiniate, considerînd aceasta ca un factor important în lupta pentru progresul economico-social, pentru pace, pentru o lume mai dreaptă și mai bună.

În același timp, vom extinde în continuare relațiile cu țările capitaliste dezvoltate, cu toate statele lumii, fără deosebire de orînduire socială, în spiritul principiilor coexistenței pașnice.

Avem ferma convingere că larga colaborare internațională între toate statele lumii reprezintă singura cale, singura alternativă care

1 decembrie 1983. La a 65-a aniversare a Marii Uniri, tovarășul Nicolae Ceaușescu și tovarășa Elena Ceaușescu primiți la sosirea la Adunarea festivă din capitala țării, cu deosebită bucurie și căldură, de cei ce vor înfăptui viitorul patriei

asigură fiecărei națiuni, asigură lumii o perspectivă luminoasă de pace, posibilitatea de a-și concentra forțele umane și materiale în dezvoltarea economico-socială, în progresul științei, culturii, în ridicarea bunăstării fiecărui popor. Să întărim colaborarea pentru depășirea greutăților economice, a crizei economice, pentru folosirea minunatelor cuceriri ale științei și cunoașterii umane numai și numai în scopuri pașnice, în scopul bunăstării și fericirii popoarelor, al independenței și suveranității lor!

Mai mult ca oricînd este necesară întărirea solidarității și colaborării tuturor forțelor progresiste, antiimperialiste, a tuturor popoarelor care se pronunță pentru pace și colaborare".

Pentru viitorime — însă și ca o supremă dovadă a vocației istoriei de pace și construcție pașnică a românilor — legămîntul președintelui republicii la a 65-a aniversare a Marii Uniri ne angajează pe noi toți pentru a *„consacra întreaga noastră putere de muncă cauzei înfloririi și prosperității României socialiste, înaintării ei victorioase pe drumul luminos al socialismului, spre înaltele culmi ale civilizației comuniste!*

Să facem legămîntul solemn că vom face totul pentru întărirea continuă a patriei noastre socialiste, pentru dezvoltarea democrației muncitorești revoluționare, pentru ridicarea continuă a bunăstării materiale și spirituale a poporului, pentru întărirea independenței și suveranității ei.

Să facem legămîntul solemn că vom face totul pentru întărirea continuă a colaborării și solidarității cu țările socialiste, cu toate statele lumii, fără deosebire de orînduire socială, că vom milita neabătut pentru pace, independență și colaborare cu toate națiunile lumii!"

Este acest legămînt o coloană infinită a demnității, unității, libertății, independenței și suveranității tuturor fiilor patriei strămoșești, a unei istorii unice și unitare, a noii și eternei Românii.

Țara întreagă ce se numește România

1849-1859 reprezintă unul din cele mai dinamice decenii ale istoriei moderne românești. Moment de puternică afirmare a națiunii, revoluția de la 1848 a deschis o nouă și viguroasă etapă în efortul uriaș al luptei pentru unitate și independență națională, pentru progres. Perioada următoare n-a fost altceva decît pregătirea și înfăptuirea revoluției pentru unitatea națională, cum bine remarcase gînditorul revoluționar Nicolae Bălcescu. Încercăm în paginile care urmează o evocare într-o formă concisă a celor mai semnificative evenimente și momente care au jalonat, în deceniul ce a urmat revoluției pașoptiste, lupta poporului nostru pentru crearea statului național modern România.

1849

10 FEBRUARIE[1]. Din Triest, generalul Gh. Magheru scrie lui Al. G. Golescu (Arăpilă), Chr. Tell și Eliade Rădulescu în legătură cu necesitatea organizării emigrației românești, în vederea luptei comune pentru unirea țărilor române: „Apoi, cînd o să fie timpul a ne uni unul din trunchiuri dacă nu acum? Cînd o să avem ocazie mai favorabilă a protesta prin faptă în contra politicii machiavelice care a tăiat corpul român în mai multe bucăți spre a le face mai lesne de înghițit? Cînd o să înțelegem mai bine că numai o unire nedestructibilă, atît morală cît și materială între deosebitele trunchiuri ale arborelui român este condiție de viață a ențel noastre? [subl. ns.]...

Eu socot că precum au făcut toate emigrațiile să formăm și noi un comitet cel puțin de 15 membri. Acest comitet, ca să sancționeze pentru totdeauna unirea legitimă a românilor din ambele principate, deocamdată să se compună de munteni și moldoveni, proporționat populației din fiecare principat".

13 FEBRUARIE. Delegația transilvăneană condusă de Andrei Șaguna prezintă împăratului Petițiunea generală a fruntașilor români din Transilvania, Banat și Bucovina. La punctul 1 se cere „unirea tuturor românilor din statul austriac într-o singură națiune independentă".

6 MAI. Din Viena, Gh. Magheru scrie lui Al.G. Golescu (Arăpilă) despre deviza luptei politice a românilor

[1] Toate datele din articolele consacrate Unirii sînt pe stil vechi — *n.r.*

Unirea Munteniei și Moldovei și înfăptuirea în 1859 a statului național a constituit un moment crucial în destinele poporului nostru, marcînd intrarea României într-o etapă nouă a evoluției sale istorice.

NICOLAE CEAUȘESCU

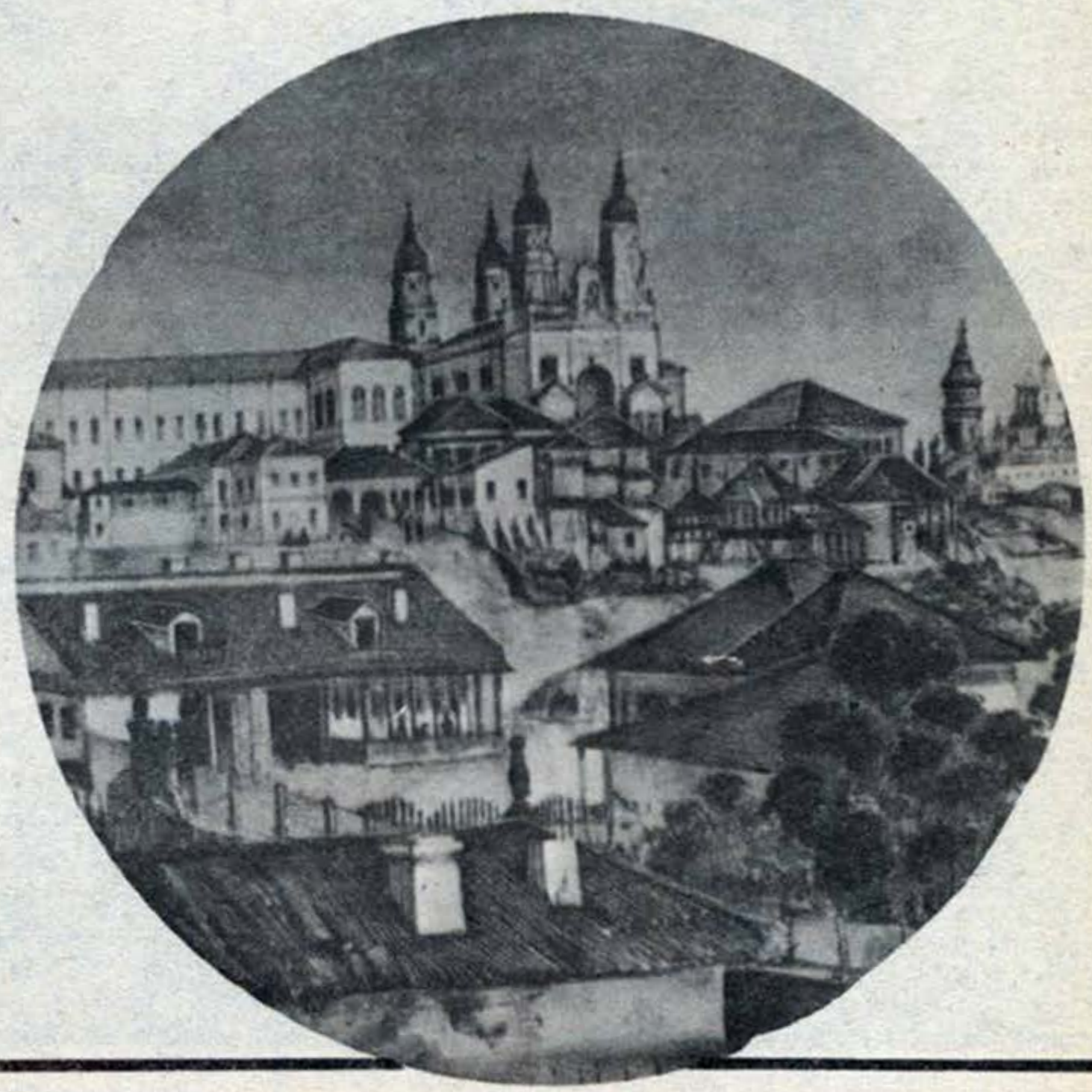

Iași, 5 ianuarie 1859

DORINȚA CEA MAI GENERALĂ

L. BOICU,
Institutul de Istorie și arheologie „A. D. Xenopol", Iași

Iași, 5 ianuarie 1859. „Zi frumoasă, cu soare, tot orașul era în picioare încă de dimineață — nota scriitorul Nicolae Gane. Fiecare simțea că, în acea zi, are să se petrecă un fapt mare, care va lăsa urme adînci în istoria țării noastre".

În acea zi, în capitala Moldovei, se întrunea Adunarea electivă, spre a desemna pe alesul națiunii pentru domnie. Rezul-

tatul votului de la Iaşi era aşteptat cu vie emoţie atît de ieşeni şi, odată cu ei, de locuitorii Moldovei, cît şi de românii de dincolo de Milcov, din Muntenia. În acea zi, în capitala Moldovei, se pune prima piatră la temeliile Unirii[1], dorită de toţi românii.

Dar înainte de a urmări desfăşurarea votării din Adunarea electivă a Moldovei, să rememorăm cîteva din principalele evenimente care au marcat, în acei ani de la cumpăna secolului trecut, drumul românilor spre realizarea Unirii.

Aceeaşi misie

În a doua jumătate a anului 1857, oameni de stat, publicişti, opinia publică de pe continent, laolaltă cu românii de pretutindeni, urmăreau cu un interes crescînd şi pasionat o experienţă politică nouă: desfăşurarea lucrărilor Adunărilor ad-hoc din Iaşi şi Bucureşti. Experienţa era, într-adevăr, inedită pentru că decizia Congresului de pace de la Paris (februarie-martie 1856) de a consulta dorinţele politice ale românilor prin intermediul unor Adunări ad-hoc constituia, în practică, o inovaţie în istoria diplomaţiei: apelul la exercitarea dreptului popoarelor la autodeterminare, fie el şi restrictiv.

Voinţa unanimă a românilor de unire într-un stat naţional, odată împlinită, ar fi condus însă la o modificare majoră a hărţii politice din această parte a continentului, de unde şi tentativa puterilor antiunioniste (Poarta, Austria) de a împiedica libera şi corecta exprimare a doleanţelor româneşti. Aşa s-a ajuns la un veritabil complot extern antiunionist, care a dirijat, din umbră, falsificarea grosolană a alegerilor pentru Adunarea ad-hoc de la Iaşi (vara lui 1857). Deconspirarea falsurilor şi hotărîrea românilor de a-şi afirma

[1] De-a lungul anilor, revista noastră a publicat o bogată şi variată gamă de articole, studii, evocări istorice, documente şi mărturii privind Unirea din 1859, printre care principalele documente privind Conferinţa de pace de la Paris din 1856, alegerile de deputaţi pentru Adunările ad-hoc, lucrările acestor Adunări, Convenţia de la Paris a puterilor garante din 1858, dezbaterile din Adunările elective din Moldova şi Muntenia, alegerea lui Al.I. Cuza ca domn al principatelor etc. etc.

Deputaţii ţărunilor în Adunarea ad-hoc din Moldova, în 1857

în acel moment: „Unione, independenţie şi reprobaţia silinţelei şi impusei protecţiuni [protectorat], faţă, sucot, deviza ce trebuie să cheaxeă muvementul [mişcarea] nostru".

2 IULIE. În „tratatul pentru formarea legiunii române" ce însoţeşte Proiectul de pacificare semnat la Seghedin de către L. Kossuth, pe de o parte şi N. Bălcescu, C. Bolliac, pe de altă parte, se spune că legiunea va depune jurămînt faţă de România; este pentru prima dată cînd apare într-un document oficial internaţional numele de România pentru principatele române.

29 NOIEMBRIE. Al. G. Golescu (Arăpilă) scrie din Paris lui I. Voinescu II, Gr. Marghiloman şi D. Bolintineanu despre destinaţia unor bani primiţi din fondurile fostei locotenenţe domneşti: „...80 galbeni am dat d-lui [Vasile] Mălinescu [revoluţionar moldovean] pentru mergerea d-lui de la Parisu în Bucovina şi pentru ca să rămîie acolo să facă propagandă pentru unirea tuturor românilor şi să lucreze dimpreună cu dl. Ion Alecsandri (ce mergea şi d-lui în Bucovina) spre a provoca manifestaţii în favorul principatelor şi să trimită petiţii către Dieta imperiului sau către puterea centrală din Viena. 25 galbeni am dat d-lui Toma Constandin, în Viena, ca să meargă în Banat şi Transilvania pentru acelaşi scop cu scrisori către agitatorii cei de frunte".

2 DECEMBRIE. Se constituie la Paris Asociaţia română pentru conducerea emigraţiei, avînd în frunte un comitet compus din Ion Ghica, Gh. Magheru, N. Bălcescu, C.A. Rosetti şi D. Brătianu.

5 DECEMBRIE. Din Viena, generalul Magheru scrie fruntaşului moldovean Alexandru Moruzi: „Naţiile nu mor niciodată şi patria, recunoscătoare, înscrie totdeauna pe cei care nu s-au depărtat de dînsa în timpuri grele... Această idee să-ţi dea tot curajul şi să-ţi aducă aminte că naţia română aşteaptă mult de la d-ta... Vouă tuturor [vă] este rezervată regenerarea naţiei şi... nu uitaţi încă un lucru: Unirea face puterea".

1850

C.D. Rosenthal isprăveşte tabloul simbolic intitulat România revoluţionară.

IANUARIE. Aflat la Londra, N. Bălcescu iniţiază formarea unui comitet revoluţionar, alcătuit din români, unguri, polonezi, cehi, ruşi, sîrbi, cu scopul de a forma o confederaţie democratică a popoarelor din centrul şi sud-estul Europei.

1849-1859

4 MARTIE. Din Paris, N. Bălcescu scrie lui A.C. Golescu (Albu): „Problema unității a făcut mari progrese și s-a amplificat foarte mult. Unirea Valahiei și a Moldovei este un fapt împlinit pentru toată lumea... Românii din Austria... cer toți și cu multă insistență să se constituie într-un singur corp de națiune de trei milioane și jumătate și până la urmă vor dobîndi acest lucru.

Cînd deci cele două mari grupe de patru milioane și de trei milioane și jumătate de români se vor constitui unul alături de celălalt, cine le va mai putea împiedica să se unească? România noastră va exista deci. Am această convingere intimă. E orb cine n-o vede".

IUNIE. Din inițiativa lui Giuseppe Mazzini, Ledru-Rollin, Arnold Ruge ș.a., se constituie la Londra Comitetul central democratic european care-și propune să organizeze lupta de eliberare pe cale revoluționară a popoarelor europene asuprite de marile imperii absolutiste.

IULIE. Pictorul Gh. Tattarescu expune la Roma lucrarea sa Renașterea României.

2 IULIE. La Iași apare bisăptămînal publicația Zimbrul (de la 1 noiembrie 1858 se numește Zimbrul și Vulturul, până la 2 ianuarie 1859 cînd fuzionează cu Steaua Dunării), tribună politico-literară unionistă.

SEPTEMBRIE. Comisia de propagandă națională românească creată de românii exilați este pusă sub conducerea unui comitet compus din N. Bălcescu, D. Brătianu și V. Mălinescu.

18 SEPTEMBRIE. L. Kossuth, prin intermediul lui Teleki László, către Elisabeta Rădulescu: „Ideea statului daco-român trebuie să existe, pentru că e cu neputință să nu existe; pentru că a avea ca scop final năzuința spre o completă independență națională este un instinct atît de natural la orice națiune care are o existență statală și un trecut național, încît acest instinct nu poate fi stîrpit".

NOIEMBRIE. La Paris apare (număr unic) revista România viitoare, editată de N. Bălcescu, împreună cu C. Bălcescu, D. Brătianu, C.G. Florescu, Ștefan și Nicolae Golescu, Ghiță Magheru (și nu tatăl său generalul, cum se afirmă adesea), V. Mălinescu, A. Paleologu, C.A. Rosetti I. Voinescu II. Revista poartă deviza Dreptate, Frăție, Unitate și militează pentru o Românie „una, mare și nedespărțită".

Din Mersul revoluției în istoria românilor, studiul lui N. Bălcescu publicat în revistă: „Unitatea națională fu visarea iubită a voievozilor noștri cei viteji, a tuturor bărbaților noștri cei mari,

în mod deschis și unanim voința de unire au sporit intransigența puterilor prounioniste (Franța, Rusia, Prusia și Sardinia), care au procedat la ruperea relațiilor diplomatice cu Poarta Otomană (6 august 1857), apropiind Europa de pragul unui nou război. În cele din urmă, alegerile falsificate au fost anulate, iar cele noi s-au soldat cu triumful necontestat al unionismului. Iată, așadar, explicația lapidară a marelui interes pe care-l suscitau lucrările Adunărilor ad-hoc din principate, în mod deosebit ale celei de la Iași.

Contemporanii evenimentelor au putut constata pe deplin că țelurile politice erau clare și comune românilor din cele două principate, redactate în aceeași termeni la Iași și București și că unanimitatea deputaților în apărarea obiectivelor supreme ale unirii se sprijinea pe deplina adeziune a maselor populare. Autonomie și neutralitate, unire într-un singur stat sub numele de România, principe străin, guvern reprezentativ și constituțional, garanția marilor puteri — iată catehismul doleanțelor exprimate, ca într-un singur glas, la Iași și București de Adunările ad-hoc.

„Eram un băietan abia ieșit din școli și cu mustața nu tocmai bine răsărită — își amintea Nicolae Gane —, cînd fui numit membru la Tribunalul de Suceava", în „vremea" Adunărilor ad-hoc. Unirea — continua el — „era o suflare puternică de reînviere care trecea peste țară și căreia nici un obstacol din lume n-ar fi putut să-i puie stavilă... Erau valurile poporului care, întocmai ca un șuvoi ce a rupt stavilele, nu mai întîmpina piedici".

În această atmosferă înălțătoare și-au îndreptat deputații pașii către Palat, în ziua de 21 decembrie 1857, pentru a participa la ședința de închidere a lucrărilor Adunării ad-hoc de la Iași. Stăpînindu-și cu dificultate emoțiile, Anastasie Panu a evocat de la tribună însemnătatea istorică a operei Adunării: „Există momente în viața națiunilor care decid soarta lor". Solemn în atitudine și rostire, Mihail Kogălniceanu a dat citire adresei către puterile garante, act ce se înfățișa nu ca o emanație a Adunării ad-hoc din Iași, ci a întregului popor român „de cinci milioane", a „nădejdii celei din urmă fără de care nu sîntem". În document se menționa: „Principala voință pe care națiunea română a emis-o în unanimitate în Adunările ad-hoc de la Iași și București [este] Unirea...; convingerea nestrămutată care predomină în țară este că numai autonomia deplină și întreagă a Moldo-Valahiei, numai Unirea..., un prinț străin..., numai o putere legislativă, veritabilă reprezentare a tuturor intereselor națiunii, pot asigura existența a cinci milioane de români, dezvolta prosperitatea teritoriului lor și concilia, în același timp, interesele Europei".

Bucureștii au reacționat prompt, printr-o adresă către Adunarea ad-hoc din Iași, document alcătuit, în mod semnificativ, din chiar cuvintele lui Mihail Kogălniceanu: „Deputații moldoveni au avut dintîi fericirea de a afirma spunînd puterilor garante că avem același început, aceleași legi și obiceiuri, aceleași temeri și aceleași speranțe, aceleași trebuințe de îndestulat, aceleași hotare de păzit, aceleași dureri în trecut, același viitor de asigurat și, în sfîrșit, aceeași misie de împlinit". Pentru a întrevedera, odată în plus, perfecta comuniune între Iași și București, ambele Adunări hotărăsc elaborarea unui singur memoriu explicativ al reformelor cerute.

Maiestatea Națiе

Doleanțele exprimate de români prin Adunările ad-hoc au fost supuse dezbaterii conferinței de la Paris a reprezentanților puterilor garante (mai-august 1858), reuniune încheiată prin semnarea Convenției din august 1858, care, deși nu accepta Unirea, lăsa porți ușor întredeschise realizării ei de către români prin propriile lor forțe. Între altele, convenția stipula instituirea a două adunări elective (Iași și București) pentru a alege doi domni, fără însă să prevadă și eventualitatea desemnării lor „într-o singură persoană". Tocmai aceasta au realizat românii, afirmîndu-și, peste jocul diplomatic al puterilor garante, voința lor de a se uni într-un singur stat, cu un singur domnitor.

Adunarea electivă de la Iaşi s-a deschis la 28 decembrie 1858 (dezbaterile propriu-zise au început însă trei zile mai tîrziu) cu validarea deputaţilor. Operaţia a decurs în respectul deplin al regulamentului, pentru că — spunea Dimitrie Scarlat Miclescu — „nu trebuie să jignim Votul cel mare al Unirii". Mai presus de toate se afla principiul „cel sfînt al Unirii" şi nu persoana candidaţilor. Victor Place, consulul Franţei la Iaşi, bine informat asupra stării de spirit din principate, îi comunica încă de la 22 decembrie 1858 lui Walewski, ministrul de afaceri străine al ţării sale, că Adunarea clectivă de la Iaşi va reveni la bazele puse de Adunările ad-hoc, *de acord cu muntenii*, pentru a proclama Unirea. Diplomatul francez sesiza astfel convergenţa acţiunilor unioniştilor atît din Moldova, cît şi din Muntenia, faptul că deputaţii partidelor naţionale, din cele două Adunări elective erau însufleţiţi de aceleaşi înalte comandamente ale Unirii. Mihail Kogălniceanu, deputat de Putna, luînd cuvîntul în a treia şedinţă a Adunării elective moldovene, amintea că hotărîrile care aveau să fie luate trebuiau să respecte voinţa poporului, *Maiestatea Naţie*, faptul că „noi sîntem trimişi de ţară să apărăm demnitatea naţiei şi a Adunării". Pentru atmosfera clevată de responsabilitate civică şi patriotism care prezida Adunarea electivă şi care elimina „ieşirile partizane", neconforme „sfîntului principiu", semnificativă este declaraţia făcută în prima şedinţă a Adunării de către Grigore Sturdza, unul dintre candidaţii la tron: „Socot, în sfîrşit, că trebuie să punem patimile de o parte şi să deschidem era constituţiei prin dreptate şi frăţie".

Între candidaţii certi la domnie figurau fostul domn Mihai Sturdza şi fiul său Grigore. Partida naţională refuza îndreptăţit desemnarea acestora, socotindu-i umbre ale „perioadei regulamentare", dar nu se fixase încă asupra propriului ei candidat, afirmînd, cum spunea A.D. Xenopol, că „nu avea altă candidatură decît aceea a unei Adunări obşteşti libere şi neatîrnate".

O candidatură a Partidei naţionale, observa A.D. Xenopol, se impunea, „un om în carne şi oase şi nu numai o 'sinteză [abstractă] de fericite principii". Prelungirea indeciziei asupra desemnării condidatului Partidei naţionale a condus la multiplicarea aspiranţilor pentru candidatură, ceea ce presupunea riscuri cu totul contrare voinţei generale. Această stare de lucruri a durat la Iaşi pînă la 3 ianuarie 1859. În seara acelei zile, deputaţii Partidei naţionale s-au întrunit (în număr de 30) la Costache Rolla, care îşi avea locuinţa în clădirea actualului Muzeu de istorie naturală, mai precis, în încăperea alăturată „sălii Elefant" (denumire după scheletul aflat în colecţie). Dezbaterile au fost aprinse. Mihail Kogălniceanu, furios, a părăsit adunarea, în urma unui vehement schimb de cuvinte cu marele moşier Lascăr Catargiu.

În jurul orelor 23, Lascăr Rosetti (după alte mărturii N. Pisoschi), a încuiat uşa, ameninţînd că nu va îngădui nimănui să părăsească sala pînă ce nu vor cădea cu toţii de acord asupra candidatului la scaunul domnesc. Rînd pe rînd, Vasile Alecsandri, Costache Negri şi alţii au renunţat la propriile candidaturi, pe care nici nu le doreau şi care le fuseseră atribuite de unionişti în intenţia de a contracara alegerea Sturdzeştilor. În unanimitate, candidat al Partidei naţiouale a fost propus Al.I. Cuza. În chiar aceeaşi noapte, Alexandru Beldiman a fost trimis la Mihail Kogălniceanu pentru semnarea procesului-verbal. L-a trezit din somn, i-a prezentat hîrtia, acoperind însă cu mîna numele alesului. „Cine este, Mihai Sturdza?", l-a întrebat Kogălniceanu *Alexandru Beldiman:* „Nu". *Kogălniceanu:* „Grigore Sturdza?" *Beldiman:* „Nu" *Kogălniceanu:* „Atunci dă-mi să iscălesc!"

Din nou s-a manifestat, aşadar, principiul unionist, mai presus de persoană, Mihail Kogălniceanu figurînd şi el printre candidaţi.

Izbînda deplină

Candidatul Partidei naţionale fiind desemnat, se putea trece la votare în Adunarea clectivă.

care întrupară în sine individualitatea şi cugetarea poporului, spre a o manifesta lumii... Este vremea zicem, ca şi naţia română să ridice stindardul unităţii sale, stindardul mărimii şi vitejiei trecute a părinţilor, stindardul lui Mircea, Ştefan şi Mihai, stindardul de viaţă şi mîntuire".

Tot atît apare poemul în proză al lui Al. Russo Cîntarea României, imn de iubire şi încredere în viitorul luminos al patriei unite. În Manifest către poporul român, publicat, de asemenea, în paginile României viitoare, citim: „Niciodată încrederea în viitorul României, una mare şi nedespărţită, nu a ieşit din inima noastră. Niciodată dezunirea nu va fi păcatul la care vom cădea. Datoriile care le avem către patrie nu sînt încă împlinite..."

1851

Al. Papiu-Ilarian publică la Viena primul volum din lucrarea Istoria românilor din Dacia Superioară (întîiapare a ist riei Transilvaniei de la daci pînă la 1848).

MAI-IUNIE. Apare, la Paris, în două numere, revista Junimea română, organ de presă care milităeză pentru „independenţa şi unirea tuturor românilor". În numărul 2 al revistei este publicat discursul rostit de N. Bălcescu la banchetul organizat de fruntaşii exilaţi cu prilejul împlinirii a trei ani de la revoluţia transilvană din 1848: „Ziua de [3] 15 mai [1848] rămîne frumoasă şi luminoasă, neatinsă şi curată de orice exces şi greşală. Daţi-mi voie, cetăţeni, a închina la această zi în care poporul român, adunat la Blaj, în Cîmpul Libertăţii, striga: «Noi vrem să ne unim cu Ţara!»".

Ridicarea Transilvaniei se intitulează apelul apărut în aceeaşi publicaţie şi adresat românilor din această provincie cu prilejul aceleiaşi aniversări: „Fraţi transilvani, ţărani şi junime! Scopul vostru a fost mare, suferinţele voastre şi mai mari... P imiţi, dar salutările unor fraţi pentru a treia aniversare a ridicării voastre; şi să ne gătim cu toţii a serba peste puţin [timp] o zi şi mai frumoasă: Ziua Unirii tuturor românilor".

17 IUNIE. Din jurnalul lui C.A. Rosetti: „Prin trimiterea lui Dumitru Brătianu la Londra, isbutirăm a intra şi noi în comitetul democratic european şi astăzi comitetul a publicat un manifest către români. Noi însă l-am primit de ieri şi [în] cîteva ore Brătianu Ion mai ales isbuti a intra la Presse, la Evénement şi la Siécle şi National şi astfel astăzi manifestul fu reprodus în 6 jurnale".

NOIEMBRIE. La Paris apare revista Republica română

1849 - 1859

(nr. 2 se va tipări în 1853 la Bruxelles). În primul număr, I.C. Brătianu publică articolul Republica română: „Voim ca românul să... aibă o patrie independentă şi liberă; o patrie cu zece milioane de români, care să aibă toţi aceleaşi drepturi şi aceleaşi datorii... Voim ca fiecare să fie stăpîn pe roadele muncii sale, fără a putea să-i ia măcar un pai trîntorii omenirii... Voim ca România să fie în solidaritate cu celelalte popoare ce vor tinde cel puţin spre dreptate, solidaritate şi frăţie".

1852

În cursul anului, Theodor Aman pictează Cea din urmă noapte a lui Mihai Viteazul, vibrantă evocare a făuritorului primei uniri politice a românilor; la Viena se tipăreşte volumul 2 al lucrării lui Al. Papiu-Ilarian Istoria românilor din Dacia Superioară (amplă prezentare a revoluţiei din 1848), iar la Iaşi, V. Alecsandri publică Poezii populare ale românilor (în 1855 volumul este tradus în franceză şi, prefaţat de A. Ubicini).

Este dat publicităţii Apelul Comitetului Naţional al Românici către fraţii noştri ostaşi din Austria: „Această ţară [Transilvania] înzestrată... cu fier, aramă, plumb, argint viu, sare, argint şi aur este ţara românului care, unită cu celelalte surori ale ei... va fi ţara întreagă ce se numeşte România, pentru care trebuie să trăim, să muncim şi să ne batem, căci numai în sînul ei vom putea fi tari, slobozi şi fericiţi".

1853

În revista Republica română apare articolul semnat de I.C. Brătianu, intitulat Naţionalitatea: „Aduceţi-vă-aminte că sufletul României nu se poate manifesta decît în unitatea naţională; că pe cît vom fi trunchiaţi în bucăţi, locul naţiei noastre va fi gol în horul cel mare al omenirei, şi omenirea va suferi, şi noi vom suferi şi mai tare".

9 MAI. Poarta respinge cererile ţarului Rusiei de a i se recunoaşte protectoratul asupra creştinilor ortodocşi din Imperiul otoman, fapt ce duce la ruperea relaţiilor diplomatice dintre cele două imperii.

21 IUNIE. Fără declaraţie de război împotriva Porţii, trupele ţariste trec Prutul şi în lunile următoare ocupă Moldova şi Muntenia.

29 IUNIE. Neliniştite de evoluţia evenimentelor, cercu-

La 4 ianuarie, aceasta a adoptat *Instrucţiile pentru alegerea domnului*. Între acestea, la punctul nouă, era prevăzut şi modul în care urma să se facă votarea: „Votul pentru alegerea domnului se va face public şi anume în următorul mod. În mijlocul sălei va fi aşezat un birou provizoriu, în capul căruia se pune preşedintele sau, în lipsă, un vicepreşedinte, doi secretari şi patru scrutători traşi în sorţi din întregul număr al deputaţilor. Pe birou vor fi de mai înainte pregătite tablouri cu deosebite rubrici, spre a se înscrie în ele numele candidaţilor ce vor avea voturi. Deputaţii se vor ţinea la locurile lor respective, pînă cînd, prin apel nominal, după ordinul alfabetic, unul după altul va fi chemat de către unul din secretari. Deputatul chemat, sculîndu-se atunci de pe scaunul său şi apropiindu-se de birou, va rosti în glas mare: «votez şi subscriu pentru... (cutare)». După ce va subscrie numele candidatului său în rubrica respectivă, deputatul se va întoarce la locul său şi va fi înlocuit prin deputatul ce urmează în apelul nominal".

Lucrările Adunării elective a Moldovei din 5 ianuarie 1859 au început prin citirea de către deputatul Constantin Hurmuzaki a unei adrese-proiect de mulţumire către puterile garante în care Adunarea îşi exprima regretul că acestea n-au acceptat Unirea care „a fost, este şi va fi dorinţa cea mai vie, cea mai aprinsă, cea mai generală a naţiunii române".

S-a trecut apoi la votare. „După săvîrşirea votării — se spune în procesul-verbal al Adunării — scrutătorii, numărînd voturile, au găsit unanimitatea de 48 voturi pentru dl. colonel Alecu Cuza, abţinîndu-se numai d-lui de a vota, conform articolului 12 din instrucţiile alegerii".

Vizibil marcat de emoţie, noul domnitor al Moldovei a urcat la tribună pentru a depune jurămîntul, angajîndu-se „în faţa ţării mele că voi păzi cu sfinţenie drepturile şi interesele patriei, că voi fi credincios constituţiei în textul şi în spiritul ei, că în toată domnia mea voi privighea la respectarea legilor pentru toţi şi în toate, uitînd toată prigonirea şi toată ura, iubind deopotrivă pe cei ce m-a iubit şi pe cel ce m-a urît, neavînd dinaintea ochilor mei decît binele şi fericirea naţiei române". Domnitorul se situa deci deasupra partidelor, avînd în vedere „binele şi fericirea" nu numai a moldovenilor, ci a „naţiei române" în întregul ei. În cîteva propoziţiuni, Al.I. Cuza formulase programul şi strategia „noii ere" care se deschidea, odată cu votul Adunării elective.

I-a răspuns Mibail Kogălniceanu. În cuvinte antologice, acesta a definit momentul în toată măreţia şi semnificaţia sa istorică: „Prin înălţarea Ta pe tronul lui Ştefan cel Mare, s-a înălţat însăşi naţionalitatea română... Alegîndu-te pe tine domn în ţara noastră, am voit să arătăm lumii ceea ce toată ţara doreşte: la legi noi om nou... Nu uita că dacă cincizeci de deputaţi te-au ales domn, însă ai să domneşti peste două milioane de oameni! Fă dar ca domnia Ta să fie cu totul de pace şi dreptate... Fii simplu, Măria Ta, fii bun, fii domn cetăţean; urechea să fie pururea deschisă la adevăr şi închisă la minciună şi la linguşire".

Rezultatul votului a fost întîmpinat cu un entuziasm pe care Iaşii nu-l mai trăiseră. Ecoul a străbătut ţinuturile Moldovei, a trecut Milcovul şi Carpaţii. Poporul român îşi striga bucuria şi speranţa. Evocînd măreţia momentului pe care-l trăiau locuitorii Iaşilor şi, odată cu ei, ai întregii ţări, N. Gane nota: „Toată lumea plîngea în tribune... Afară văzduhul clocotea de sunetul clopotelor tuturor bisericilor din oraş şi de bubuitul a 101 lovituri de tun". În curtea Palatului şi împrejurimi, „o mare de oameni" aştepta nerăbdătoare să afle alesul. Un porumbel alb s-a aşezat pe frontonul edificiului; se ridica, descria cîteva cercuri şi se reaşeza. „Venise porumbelul — va spune A.D. Xenopol — să aducă românilor ştirea că se apropiase [ră] de limanul mîntuirii".

Manifestările de entuziasm şi bucurie ale maselor populare au continuat şi în zilele următoare: „Trei zile, iată, de-a rîndul şi manifestările nu se sfîrşesc. Şi ce înseamnă mulţimea asta de lume şi strigările aceste entuziaste? Ele sînt simţămîntul unanim care transportă ţara în zile de bucurie, în zilele de

(Continuare în p. 30)

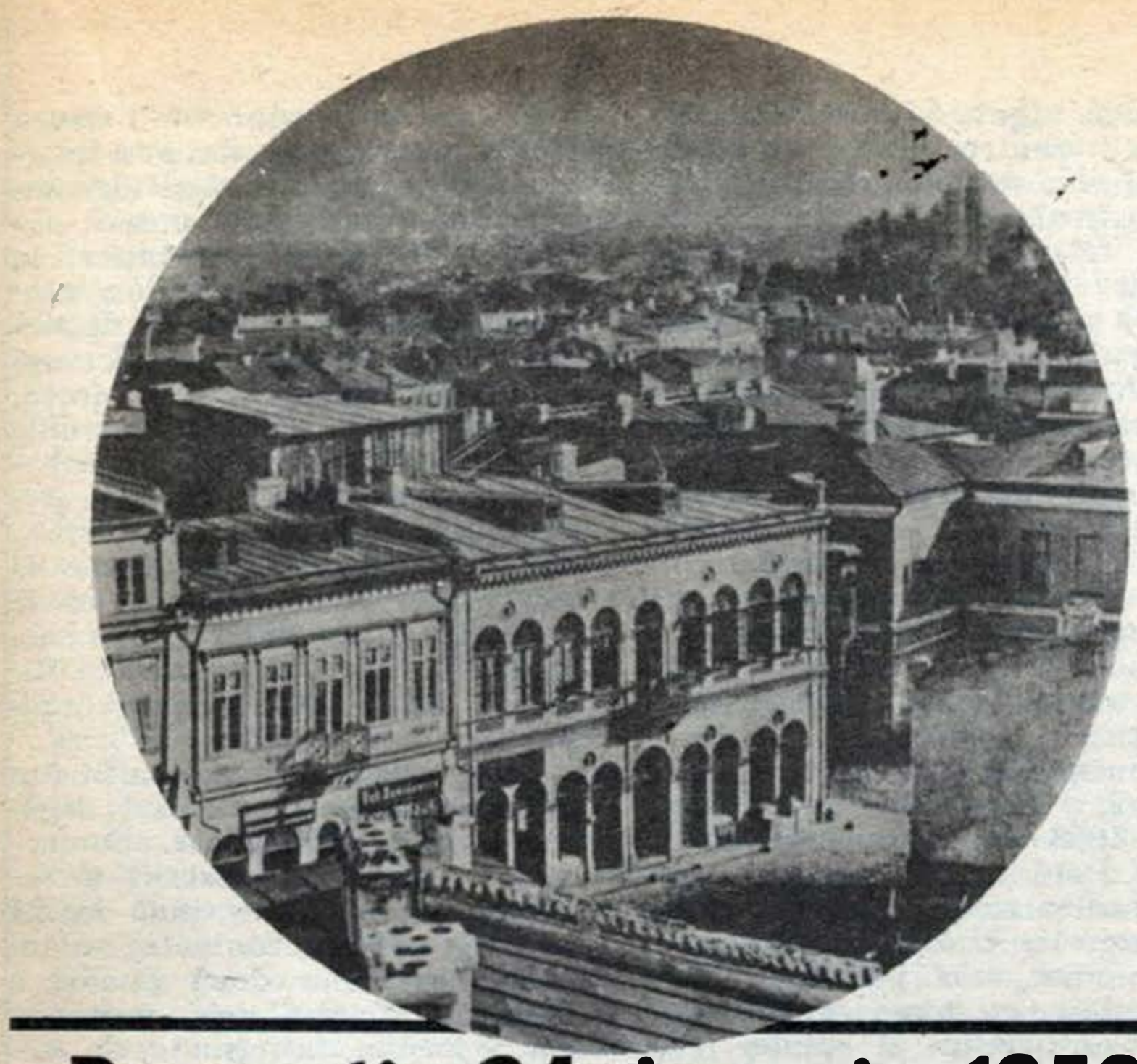

București, 24 ianuarie 1859

SINGURA SOLUȚIE — DUBLA ALEGERE

DAN BERINDEI

În București, lucrările Adunării ad-hoc începute în octombrie 1857 demonstraseră, ca și la Iași, întregii Europe voința, patriotismul și energia națiunii române. „Un om fără patrie este un copil fără mamă — spusese deputatul Grigore Ioranu la 9 octombrie 1857 — nu-i auzim decît strigătul disperării sale... Tractatul de la Paris [din 1856] ne-a deschis calea cea mult închisă — subliniase el —, calea progresului și a civilizării. Tractatul de la Paris a lăsat loc liber drepturilor României, ca să se arate în lumina europeană..." Prin unanimitatea voturilor, programul unionist al Partidei naționale fusese, în acea zi, adoptat. În fața lumii, la București — ca și la Iași cu două zile mai înainte — reprezentanții românilor afirmaseră hotărîrea lor ireversibilă de a făuri statul lor național, de a înlătura nefirești-tile și artificialele hotare dintre cele două țări ale lor și de a crea statul-nucleu în jurul căruia aveau să se strîngă mai apoi, în etapa istorică următoare, toate provinciile românești, întreaga națiune, stat care urma să fie totodată înzestrat cu structuri moderne. La rîndul lor, reprezentanții maselor țărănești, deputații țărani, își exprimaseră dorința „de a se realiza", așa cum scriau în jalba din 7 decembrie 1857 adresată Adunării ad-hoc, „unirea și fericirea obștească a tutulor stărilor de rumâni", arătările politice românești încep o vie activitate diplomatică, încercînd să impună problema principatelor atenției cabinetelor europene: „Frate — scrie D. Brătianu din Manchester lui Gh. Magheru la Viena —, pînă va veni vremea ca să încingi viteaza-ți sabie, profită de frumosu-ți nume și de puterea patriotismului dumitale și fă ca pentru românii care te împrejoară să nu fie decît o singură idee, un singur strigăt: emancipație și unitatea României".

27 SEPTEMBRIE. Sprijinită de Anglia și Franța, Poarta adresează un ultimatum Rusiei țariste, cerîndu-i evacuarea principatelor.

4 OCTOMBRIE. În urma refuzului cabinetului țarist de a-și retrage trupele din principatele române, Poarta declară război Rusiei. Începe Războiul Crimeei (1853-1856) desfășurat, inițial, între Rusia, și Turcia, căreia, ulterior, i se alătură Franța, Anglia și Regatul Sardiniei.

În cursul lunii octombrie, Barbu Știrbei și Grigore Alex. Ghica, domnitorii Munteniei și Moldovei, se retrag la Viena; se instituie regimul de ocupație, baronul rus, generalul Aleksandr Ivanovici Budberg, fiind numit președinte al cîrmuirii pentru ambele principate.

În contextul politico-diplomatic provocat de război, forțele politice progresiste românești, atît cele din țară, cît și cele aflate în emigrație, desfășoară o amplă activitate pentru a impune un nou statut internațional pentru principate. În intenția de a obține concursul marilor puteri, îndeosebi al Angliei și Franței, fruntașii politicei români preconizează, bizuindu-se pe starea de spirit revoluționară ce domnește în principate, crearea unei legiuni de voluntari români sub comanda generalului Gh. Magheru, care, alături de armatele Porții și ale aliaților săi, să participe la acțiunile de eliberare a principatelor.

1854

IANUARIE. Începînd încă din decembrie 1853, în Oltenia se declanșează o mișcare țărănească îndreptată împotriva asupririi sociale și a regimului de ocupație străină. În fruntea mișcării se află Nițu Magheru (nepotul generalului) și Gh. Scurtulescu (fost reprezentant al țăranilor în Comisia proprietății la 1848).

5 IANUARIE. După ce trece Dunărea și ajunge la Calafat, Nițu Magheru scrie generalului Magheru aflat la Viena: „Eu sînt aici cu fratele I. Filipescu, Ioraau și Apolonie. În scurt timp sperăm să ne facem loc cu sabia în mînă a pătrunde în toată România... Păcat însă că d-ta

n-ai venit pînă acum ca să-ţi formezi legionul [legiunea] d-tale... Ai ocula ţara şi ai face pe români să se bucure odată de drepturile lor... Vino, bunul meu părinte! Patria te cheamă, fraţii te aşteaptă...“

Cete de ţărani, cărora li se alătură grăniceri din localităţile ap opiate, trec la Vidin şi cer întoarcerea în ţară a fruntaşilor paşoptişti aflaţi în exil.

MARTIE. Primind un paşaport eliberat de ambasadorul turc la Viena, generalul Magheru vine la Constantinopol, încercînd formarea unei legiuni de voluntari români. Atenţi la evenimentele de la Dunăre, emigranţii români se concentrează în Turcia, pe malul drept al Dunării. Magheru şi ceilalţi fruntaşi români solicită autorităţilor otomane un firman prin care să se aprobe crearea legiunii de voluntari, să se permită întoarcerea în ţară a fruntaşilor paşoptişti şi unirea celor două principate.

15 ŞI 16 MARTIE. Franţa şi Anglia declară război Rusiei ţariste.

24 MARTIE. N. Golescu către vărul său Al. G. Golescu (Arăpilă): „Aci [la Constantinopol] am găsit pe Magheru care mi-au zis că firmanu pentru recunoaşterea drepturilor noastre... peste puţin timp va ieşi... Articolul cel dintîi al acestui firman este unirea Moldo-Valahiei...“

APRILIE. Începe retragerea trupelor ţariste din principate, operaţiune încheiată la sfîrşitul lunii septembrie. Ocupaţia militară rusă este înlocuită cu aceea a trupelor otomane şi apoi austriace, conform convenţiei de la Bolaciköy, încheiată la 2 iunie între Turcia şi Austria. În schimbul neutralităţii sale în războiul Crimeei, Austria cere împiedicarea formării legiunii de voluntari români, temîndu-se de ecoul acestei acţiuni în rîndul românilor din Imperiul habsburgic.

30 APRILIE. Gh. Magheru adresează o scrisoare ambasadorului britanic la Constantinopol, lordul Stratford de Redcliffe, protestînd împotriva politicii Imperiului habsburgic, care împiedică pe toate căile crearea legiunii române. Scrisoarea este însoţită de un memoriu privind doleanţele românilor. La punctul 1 memoriul cere: „Unirea celor două principate moldo-valahe cu beneficiul dreptului lor la autonomie şi sub un singur principe“.

3 IUNIE. C.A. Rosetti scrie lui I.C. Brătianu că în ciuda intervenţiilor lui Magheru pe lîngă ambasadorii francez şi britanic, precum şi pe lîngă diverşi demnitari turci, aceştia nu reuşeşte să obţină firmanul de anulare a exilului foştilor fruntaşi de la 1848 şi permisiunea de a crea legiunea. Firmanul care fusese în sfîrşit fi numeşte pe Magheru „paşă cu 50 000 lei pe lună şi comandant civil şi militar al

tîndu-se „gata a jertfi orice interes... pentru păstrarea cu întregime a sfintelor drepturi strămoşeşti ale ţării noastre a tuturor“. Naţiunea, prin reprezentanţii ei, exprimase atunci, în 1857, simţămintele ei de dăruire către România ce *trebuia* să fie.

Puterile garante dezbătuseră, în vara anului 1858, problema viitorului celor două principate, avînd în faţă atît hotărîrile Adunărilor ad-hoc, cît şi încheierile Comisiei de informare pe care ele o însărcinaseră a cerceta şi analiza la faţa locului problemele ce se puneau în legătură cu reorganizarea vieţii social-politice a românilor.

Censul electoral stabilit într-o anexă a Convenţiei de la Paris din 1858 era extrem de restrictiv. Puterile nu încredinţaseră poporului român alegerea noilor domnitori, ci doar reprezentanţilor unor mici pături privilegiate. Dar, cu toate acestea, marele entuziasm al anului 1857 nu pierise. Naţiunea se considera mobilizată în ansamblul ei. În preajma celor cîteva mii de alegători, naţiunea a fost prezentă, vigilentă şi stăruitoare, prezentă, chiar şi atunci cînd un statut electoral limitativ căutase a o înlătura. Cei cu drept de vot, atunci cînd n-au reprezentat poziţiile progresului, au fost supuşi necontenit presiunii publice, au fost constrînşi să ţină seama de dorinţa ardentă a naţiunii. S-a mai adăugat la aceasta şi faptul că în problema fundamentală a unirii, de fapt, nu existau divergenţe între români, lucru pe care-l demonstraseră din plin lucrările Adunărilor ad-hoc. În Muntenia toţi erau slujitorii ideii unirii; divergenţele se constatau doar în privinţa căilor ce trebuiau urmate în procesul de constituire a noului stat şi în ceea ce privea candidaţii la domnie. Progresişti, reprezentaţi de Partida naţională, şi conservatori se înfruntau în privinţa *dimensiunilor* procesului de înnoire, a *măsurii* în care statul avea să fie, în continuare, în mîinile unei clase privilegiate sau ale unui evantai mai larg de forţe social-politice corespunzătoare statului modern.

Pregătiri febrile

Societatea românească trăia febril momentele decisive prin care ea trecea. Întreaga naţie vibra ca un singur om. Cauza Unirii era departe de a fi pierdută, îngropată în deciziile ambigue ale unor mari puteri. Ea era vie în inimile românilor; în mintea majorităţii acestora programul înnoitor constituia, de asemenea, un obiectiv ferm. „Scumpi ne sînt părinţii, scumpi fraţii, scumpi copiii noştri, rudeniile şi prietenii — scria un colaborator ocazional al gazetei *Românul*, la 25 septembrie 1858 —, dar mai scumpă decît toate ne este patria; a venit timpul ca să ieşim şi noi, românii, din amorţirea din care am încercat. Ridică-ţi dar, române, fruntea umilită şi caută mîndru în sus...“

Între Partida naţională din Moldova şi cea din Valahia legăturile s-au intensificat. O succesiune de vizite, scrisori şi telegrame a asigurat, pînă la 24 ianuarie 1859, contactul neîntrerupt al celor două ţări şi a stimulat simţămintele unioniste ale poporului, întreţinute, de asemenea, printr-o susţinută şi neîntreruptă campanie a presei înaintate din principatele române. Cînd la 5 ianuarie a fost ales la Iaşi colonelul Alexandru Ioan Cuza ca domn al Moldovei, acela căruia Kogălniceanu i-a cerut în aceeaşi zi cu însufleţire patriotică să fie „*omul epocei*“, entuziasmul stîrnit la sud de Milcov n-a fost cu nimic mai prejos nestăvilitei bucurii a moldovenilor. Alegătorii din Focşanii Munteniei au telegrafiat la Iaşi: „Glorie vouă, fraţilor de peste Milcov! Trăiască România unită!“ Erau cuvinte prevestitoare şi, mai înainte de toate, dezvăluitoare ale simţămintelor unei întregi naţiuni.

Alegerile pentru Adunarea electivă din Muntenia, care trebuia să desemneze pe noul domn, au fost patronate de o căimăcămie interimară în majoritatea ei reacţionară. Scrutinul s-a desfăşurat între 8 şi 12 ianuarie, dar majoritatea nu a putut fi asigurată, în condiţiile existente, Partidei naţionale, ci conservatorilor, susţinători ai unuia sau altuia dintre foştii domni — Gheorghe Bibescu sau Barbu Ştirbei. Poporul era însă departe de a fi capitulat; mai mult ca oricînd el era hotărît să-şi împlinească obiectivele şi se arăta activ şi dornic de acţiune. Alegerile se încheiaseră, dar nu şi bătălia politică pentru desemnarea noului domnitor muntean. Bibescu şi Ştirbei nu erau adversari ai ideii

uniri, mai ales dacă ar fi putut s-o realizeze în propriul lor folos, dar alegerea unuia dintre ei ar fi însemnat realizarea unei uniri trunchiate, lipsite de valențele progresului, ceea ce majoritatea națiunii nu putea accepta.

Trecerea deputației trimise de noul domnitor al Moldovei la Constantinopol pentru a-i obține învestitura a provocat o puternică reacție patriotică în București și a dat ocazie unor manifestări semnificative. Celor trei delegați moldoveni (printre ei era și Costache Negri) li s-a oferit un banchet, cu care ocazie mai multe dintre toasturi au fost închinate unirii principatelor. Relatînd desfășurarea acestui banchet, *Românul* din 17 ianuarie scria: „Ne este peste putință a da cititorilor noștri o idee despre sincera și frumoasa veselie ce domnea în toate inimile și pe toate fețele: tot ce putem zice este că am fi dorit să fi fost [de] față agenții acelor puteri cari au arătat că se îndoiesc despre dorința principatelor de a se contopi unul într-altul; căci ar fi avut ieri dovada cea mai pipăită că nici o putere omenească nu va mai putea, în viitor, despărți", ceea ce e „unit pentru eternitate". La finele banchetului, toți aveau „lacrămile în ochi și... credință în inimă". La rîndul lor, cei trei delegați moldoveni îi raportau lui Cuza: „Într-un cuvînt, am fost copleșiți fără întrerupere cu onoruri, cu atenții, cu pretenie și entuziasm pentru ceea ce se întîmplase în Moldova".

În această atmosferă, este sigur că ideea dublei alegeri trebuie să fi cunoscut o circulație intensificată. Dimitrie Bolintineanu susține chiar — este drept mulți ani mai tîrziu — că delegația moldoveană trimisă la Constantinopol avusese și misiunea de „a trece prin București și a scruta ideea dacă este putință a veni la unirea țărilor, cel puțin prin alegerea domnului Moldovei [ca] domn al Țăr i Românești". El mai adăuga: „Această idee mugura deja în toate inimile românilor cîți nu purtau livreaua unui cap de fracțiuni și cîți ei înșiși nu visaseră a se urca pe tronul țării". Dubla alegere nu era totuși în acele zile decît una din variante; mulți mai persistau în gîndul de a „forța" evenimentele, de a întruni Adunările elective din cele două țări și de a chema prințul străin preconizat în programul Adunărilor ad-hoc din 1857, soluție care, în împrejurările date, ar fi putut fi deosebit de primejdioasă, provocînd o intervenție a imperiilor limitrofe.

Oricum, dacă la Iași cucerirea majorității mandatelor de deputați de către reprezentanții Partidei naționale înlesnise izbînda acesteia și impunerea candidatului pe care ea îl desemnase, la București, datorită majorității conservatoare a Adunării elective, situația se prezenta într-un mod evident mai complicat. Apelul la sprijinul direct al maselor s-a impus în consecință Partidei naționale și mai ales grupării radicale — elementul cel mai dinamic din cadrul acestei coaliții patriotice. Presiunea populară exercitată asupra deputaților conservatori urma să ducă la o răsturnare a situației politice în favoarea minorității înaintate pătrunsă în Adunare. Prin „tribuni", tineri patrioți care cutreierau orașul pentru a ridica masele, s-a trecut la o intensă propagandă, dusă îndeosebi în cuprinsul Capitalei, dar care apoi a fost extinsă și în regiunile rurale din apropierea orașului București. Unul dintre acești „tribuni" a fost Nicolae Orășanu, remarcabil luptător, om de condei și bun cunoscător al Bucureștilor, care ne-a lăsat o vie descriere a celor petrecute în acele zile. „Într-acel ajun memorabil — povestește el — după ce străbătui o mare parte a ulițelor și a mahalalelor (alți juni făceau tot ca mine, printr-alte părți), după ce intrai succesiv în mai multe prăvălii de negustători, în case de cunoscuți, în tutungerii, în băcănii, în cîrciumi chiar..., după ce făcui o cursă prin mahalaua vestită a tabacilor..., întinzînd propaganda în contra guvernului, mă întorna obosit acasă". Efectele intensei propagande n-au întîrziat. Zeci de mii de orășeni și mii de țărani s-au strîns în jurul Adunării elective în ziua de 22 ianuarie. „Cu toată asprimea guvernului — scria un martor ocular, referindu-se la măsurile represive ale căimăcămiei interimare — locuitorii săteni, în mici cete, se strecor și vin în Capitală, se vorbește că au să vie de prin toate județele, să ceară de la Adunare ca să aleagă pe Golescu domn [candidatul radicalilor pînă în seara z lei de 23 ianuarie], căci le-a intrat în inimă că, de nu se va face el [domn],

Românlei Mici [Olteniei]. Nici un cuvînt despre drepturile noastre... Magheru le zice că ei nu poate primi nici leafă, nici titlul de pașă și că Turcia trebuie să facă pomenire și de drepturile românilor".

2 DECEMBRIE. La Viena este semnat un tratat de alianță anglo-franco-austriac împotriva Rusiei. Printre altele tratatul prevede obligația Austriei de a apăra principatele (ocupate de trupele sale încă din aprilie) împotriva unei eventuale invazii țariste; se hotărăște crearea unei comisii compusă din reprezentanți ai Angliei, Franței, Austriei și Turciei pentru a discuta problemele privind situația Moldovei și a Munteniei etc.

1855

La Paris apare cunoscuta lucrare a lui Elias Regnault Histoire politique et sociale des Principautés danubiennes (tradusă în 1856 în limba română la Iași), prima expunere sistematizată străină a luptelor revoluționare din cele trei țări române, lucrare utilizată și de K. Marx.

1 IANUARIE. Vasile Alecsandri începe să editeze la Iași revista istorică, științifică și literară România literară, a cărei apariție încetează la 3 decembrie același an; între altele, în paginile revistei apare o variantă a Cîntării României, elaboratori: C. Negri, C. Negruzzi, Gh. Sion, C. Stamati, Al. Donici, Gr. Alexandrescu, D. Bolintineanu, G. Crețeanu, Al.I. Odobescu, Al. Russo.

23 IANUARIE. Apare la Iași (pînă în iulie 1856) Foiletonul Zimbrului, supliment literar al ziarului Zimbrul. Gazeta își pune pa inile în slujba idealului unionist, publicînd poezii, proză, articole politice semnate de T. Codrescu, Gh. Sion, A.N. Scriban, N. Volnov, C.D. Aricescu, Șt. Sihleanu.

3 MARTIE. Se deschid la Viena lucrările unei conferințe internaționale reunind reprezentanți ai Angliei, Franței, Turciei și Austriei cu misiunea de a discuta viitoarea organizare a Moldovei și Valahiei; divergențele de poziții duc la eșuarea reuniunii.

1 OCTOMBRIE. Apare la Iași, sub conducerea lui M. Kogălniceanu, ziarul unionist Steaua Dunării (pînă în 11 septembrie 1856; reapare între 1 noiembrie 1858 și 5 noiembrie 1860; de la 4 decembrie 1856 pînă la 1 mai 1858 se tipărește în limba franceză la Bruxelles, cu titlul L'Étoile du Danube).

28 IANUARIE. Steaua Dunării publică un articol de Ştefan Sihleanu, din care spicuim: „Unirea Principatelor într-adevăr este dorinţa scumpă a fiecărui român, şi toţi răspund cu mulţumire la apelul ce li se face de fraţii de dincolo de Milcov. Să sperăm dar în realizarea acestei dorinţe frumoase şi lucrînd conform cu fraţii noştri de aici să ne pregătim pentru trebuinţe, căci ceea ce doreşte mulţimea întreagă a unui popul de mai multe milioane, curînd sau mai tîrziu trebuie să se împlinească".

29 IANUARIE. D. Brătianu din Londra către M. Kogălniceanu: „Domnule şi frate Kogălniceanu. Nu ne cunoaştem; dar socot că, fără să-i fie cunoscut Kogălniceanului, un român are dreptul şi datoria să-i scrie ca să-i vorbească de un interes public în orice timp, cu atît mai cu seamă în o epocă aşa de critică ca cea de acum, astăzi în ajunul transformaţiei politice şi sociale ce au să primească principatele române".

30 IANUARIE. Conferinţa reprezentanţilor Angliei, Franţei, Turciei şi Austriei reunită la Constantinopol în vederea discutării viitoarei organizări a principatelor îşi încheie lucrările printr-o rezoluţie sugerată de ambasadorul britanic Stratford de Redcliff prin care se hotărăşte menţinerea separării celor două ţări române sub suzeranitatea Porţii.

6 FEBRUARIE. Gr. Peretz, din Rusciuk, către Gh. Magheru la Constantinopol: „Acum sau niciodată este timpul Unirii... Acum este timpul a umple urechile oamenilor de stat străini cum că «Unirea Principatelor» este dorinţa comună a tuturor românilor şi că asta-i singura măsură care să poată regenera poporul român. Să ne dea Unirea şi alt nimic. Cu Unirea unţia va înfiori... Am scris şi în ţară pentru întinderea ideii acesteia şi m-am înţeles cu cîţiva tineri ca îndată ce pacea s-ar părea că este un adevăr, să ice iniţiativa şi să iscălească cartie [memoriu] către aliaţi prin care să ceară Unirea, ca singurul dor al românilor".

13 FEBRUARIE-18 MARTIE. La Paris, sub preşedinţia contelui Walewski, ministrul de externe francez, se desfăşoară lucrările Congresului de pace care pune capăt războiului Crimeei. Tratatul semnat la 18 martie prevede înlăturarea protectoratului ţarist asupra principatelor, menţinerea suzeranităţii Porţii, dar şi garanţia celor 7 puteri semnatare (Anglia, Franţa, Austria, Rusia, Turcia, Prusia şi Sardinia); se prevede convocarea Adunărilor ad-hoc în Muntenia şi Moldova care să fie consultate

„În spiritul tuturor"

În ziua de 22 ianuarie 1859, Adunarea electivă şi-a început lucrările; în jurul clădirii acesteia s-au strîns de dimineaţă mii de oameni. Datorită abilităţii lui N.T. Orăşanu, masele au reuşit să pătrundă în curtea Mitropoliei. În amintirile sale, N.T. Orăşanu nota că poporul a năvălit „cu strigări asurzitoare de ura" şi că „şcolarii şi calfele de cizmari fură cei ce luară partea cea mai activă la deschiderea porţilor". Cînd caimacamii au părăsit incinta Adunării, după deschiderea lucrărilor, ei s-au văzut nevoiţi să treacă prin mijlocul maselor populare, care nu s-au sfiit să-şi manifeste adî ca ostilitate; de teamă, Ema uel Băleanu, unul dintre caimacami, a mers pînă acolo încît şi-a cerut iertare de la mulţime! Un contemporan descria atmosfera de-a dreptul revoluţionară a acelor zile: „Liberalii deputaţi avea[u] semnuri de panglici roşii la gherocile lor, de a fi cunoscuţi de popol. Toată Capitala era în frică mare. Prăvăliile se închisese[ră], lumea fierbea, poporul desculţ striga: «Jos ciocoii, morţi aristocraţii!»".

De la început, lucrările Adunării elective s-au desfăşurat sub impactul presiunii populare. Cînd stînga a cerut anularea mandatelor unor deputaţi susţinuţi de căimăcămie şi care fuseseră aleşi încălcîndu-se normativele în vigoare, reprezentanţii dreptei au fost constrînşi să cedeze, deoarece poporul strîns în jurul Adunării era acum, după plastica apreciere a lui Orăşanu, „o mare vie ale cărei valuri abia se putea mişca şi care ameninţa să năvălească pe uşi şi pe ferestre în Cameră ca să-şi susţie drepturile şi principiul său". Noaptea, în timp ce pe dealul Mitropoliei se aprinseseră 1 000 lampioane, „se purtaseră prin oraş tot grupe, grupe de cîte 50-100 oameni", poporul demonstrînd că avea iniţiativa şi că nu înţelegea s-o piardă.

În ziua de 23 ianuarie 1859 stăteau faţă în faţă majoritatea co servatoare a Adunării elective şi măsele populare sprijinitoare active ale minorităţii înaintate din sînul Adunării; zeci de mii de oameni, reprezentînd voinţa unei naţiuni şi cîteva zeci de deputaţi şovăitori, ei înşişi favorabili ideii unirii, voind însă să-şi păstreze cel puţin în parte privilegiile. Dacă ţinem seama că populaţia Capitalei în acea vreme însuma în jurul a 120 000 locuitori, cei 30 000-40 000 luptători de pe dealul Mitropoliei reprezentau peste un sfert din populaţia oraşului şi aceasta în zile de iarnă. Ţăranii, care pătrunseseră în oraş îndrumaţi de foştii deputaţi în Divanul ad-hoc (între care şi Mircea Mălăeru), n-au părăsit în acele zile locurile din preajma Adunării, dormind în cojoacele lor şi brănindu-se cu puţinul ce-l aduseseră în traistă. Poporul îşi dezvăluia din plin dorinţa de unire. Dealtfel, autorităţile căimăcămeşti nici nu îndrăzniseră a mai schiţa vreun gest de a împiedica accesul maselor în curtea Mitropoliei. Refuzul comandantului armatei, Barbu Vlădoianu, de a trece la represiuni, a fost, în această privinţă, decisiv. Armata era pasivă, dacă nu trecea chiar la acţiuni de fraternizare cu mulţimea.

Bucureştii se găseau într-o situaţie revoluţionară. Dezbaterile în Adunare erau furtunoase, dar deputaţii conservatori erau în fapt neputincioşi, intervenţiile repetate ale mulţimii determinîndu-i să adopte, potrivit mărturiei consulului general al Austriei, o atitudine din ce în ce „mai blîndă" şi „mai conciliantă". Cînd, la un moment dat, s-a încercat să se aducă unităţi militare (dealtfel, acestea nici nu erau dispuse la acţiuni represive), Orăşanu a pătruns în sala de şedinţe strigînd: „Goniţi oştirea... sau nu mai răspundem de viaţa dumneavoastră", iar mulţimea striga: „Afară oştirea, jos tiranii, trăiască libertatea!". La încheierea lucrărilor din cea de-a doua zi a sesiunii, poporul — condus de Orăşanu — s-a îndreptat spre bariera Colentina, la marginea oraşului. Aici a dezarmat cîţiva zeci de dorobanţi (aceştia, mai bine-zis, au fraternizat cu mulţimea), dînd cale liberă cetelor de ţărani să pătrundă în oraş. În timp ce pe străzi, cetele de oameni continuau să manifesteze, reprezentanţii majorităţii conservatoare s-au întrunit în casa lui I. Otetelişeanu, unul dintre conducătorii ei, discutînd eventualitatea abţinerii lor de la lucrări sau chiar

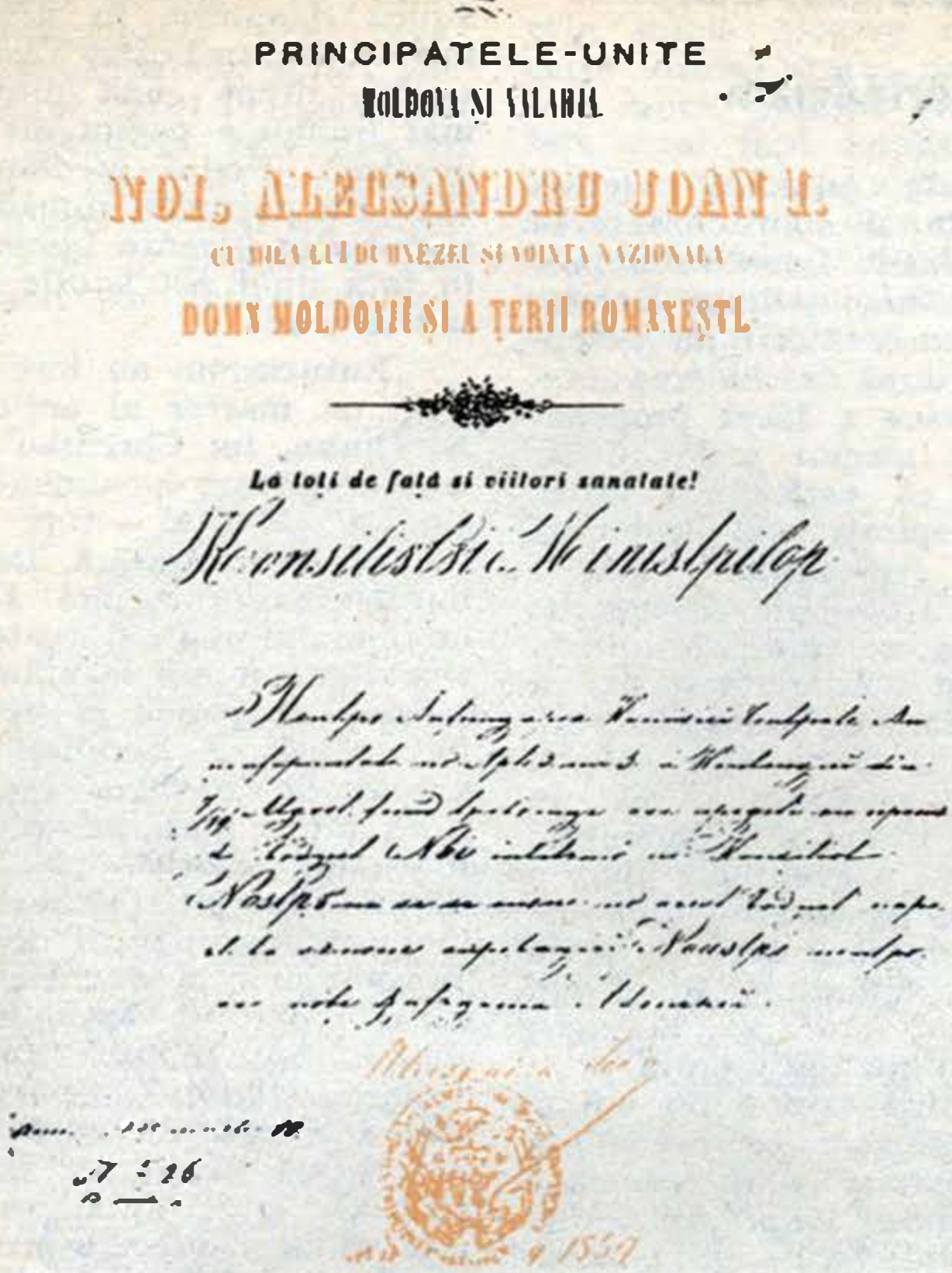
PRINCIPATELE-UNITE
MOLDOVA ŞI VALAHIA

NOI, ALEXANDRU IOAN I.

CU HARUL LUI DUMNEZEU ŞI VOINŢA NAŢIONALĂ

DOMN MOLDOVEI ŞI A ŢERII ROMÂNEŞTI.

La toţi de faţă şi viitori sănătate!

Decretul domnesc pentru înfiinţarea Comisiei centrale de la Focşani. Pe document se văd pecetea de stat şi semnătura lui Alexandru Ioan Cuza

a mutării Adunării în afara Bucureştilor. În acelaşi timp, la hotelul Concordia, pe strada Germană (viitoarea stradă Smîrdan), s-au întrunit reprezentanţii Partidei naţionale. Aici, la această întrunire, s-a ajuns la formularea propunerii dublei alegeri; ideea, într-o formulă sau alta, existase şi mai înainte, dar acum ea s-a impus *ca singura soluţie*. Propunerea privind alegerea lui Cuza, domnul Moldovei, ca domn al Munteniei, a fost formulată de Dimitrie Ghica. Potrivit aserţiunii îndrituite a lui Vasile Boerescu, această idee „se afla... în spiritul tuturor", deşi mulţi o priviseră pînă atunci, cum scrie un observator al epocii, „ca himerică". Dar cînd se ajunsese la încordarea maximă a spiritelor, atît în Adunare cît mai ales în afara ei, cînd presiunea populară era nestăvilită şi nici cel puţin fruntaşii Partidei naţionale nu se mai simţeau în stare a domina evenimentele, dubla alegere a devenit firesc *soluţia-cheie*.

Noaptea tîrziu, deputaţii Partidei naţionale au adoptat hotărîrea de a susţine candidatura lui Alexandru Ioan Cuza, decizie ce a fost comunicată „tribunilor" în dimineaţa următoare, cînd, dealtfel, a fost încheiată şi o înţelegere cu prefectul de poliţie, potrivit căreia atît organele poliţieneşti cît şi masele să stea la o oarecare distanţă de Adunare, aşteptînd deciziile ei. Astfel, în cazul votului favorabil ce era aşteptat, puterile europene ostile Unirii n-ar fi putut invoca un vot smuls sub presiune populară. În acelaşi timp, au fost adoptate şi măsurile cuvenite de către conducătorii Partidei naţionale pentru ca masele populare să poată interveni în cazul în care deputaţii conservatori n-ar fi acceptat soluţia ce urma a li se oferi.

în problema viitoarei organizări a principatelor.

8 MARTIE. Românii din Paris înmînează un memoriu reprezentanţilor marilor puteri întruniţi în congres: „Îndrăznim să spunem că problema Unirii este o problemă de o importanţă capitală pentru principate nu numai din punct de vedere guvernamental şi din punct de vedere economic, dar fără Unire ele nu pot niciodată să spere că vor dobîndi forţa de apărare pe care o reclamă independenţa lor".

25 MAI. La Socola, lîngă Iaşi, la fiinţă societatea „Unirea", în scopul organizării luptei pentru unirea Moldovei cu Muntenia.

13 IULIE. L' Indépendance Belge: „În toate oraşele provinciei [Moldovei] se ţin întruniri, se semnează documente numite acte naţionale, sînt desemnate comitete. Boierii, clerul, persoanele însărcinate cu instrucţiunea publică, comerţul se pronunţă deschis pentru unirea celor două ţări".

17 IULIE. În locul celor doi domnitori — Barbu Ştirbei şi Grigore Alex. Ghica — sînt numiţi caimacami: Alex. D. Ghica, în Muntenia, şi boierul reacţionar Toderiţă Balş, în Moldova.

19 IULIE. Printr-o notă circulară, Poarta se pronunţă împotriva dreptului viitoarelor Adunări ad-hoc de a discuta chestiunea Unirii.

25 IULIE. Din Paris, Ştefan Golescu scrie lui D. Brătianu: „Alecu Negru [Al. G. Golescu] îmi scrie de la Turin că a văzut pe Cavour şi pe comisarul sard... Cavour i-a zis că acum speră mai mult pentru unirea principatelor, căci guvernul englez s-a înţeles desăvîrşit asupra acestei chestii cu guvernul francez. Unirea principatelor cere neapărat un prinţ străin, şi prinţul atrage după sine independenţa noului stat — iată pentru ce pînă acum guvernul englez n-a fost hotărît asupra Unirii".

6 OCTOMBRIE. În oraşul englez Brighton este anunţată: „O întrunire publică în favoarea unirii principatelor dunărene Moldova şi Valahia [ce] va avea loc în localul Primăriei din Brighton luni, 6 octombrie 1856, la ora 8 seara. Dl. W. Hallet, primarul oraşului

Brighton a binevoit să consimtă a prezida. Alteța sa Ghica (fostul hospodar al Moldovei) urmează să asiste la întrunire. Vor vorbi d-nii A. Otway, J. Forster și W. Scholefield, membri ai Parlamentului, dl. D. Brătianu, fost membru al guvernului valah și alți domni de seamă".

1857

1 IANUARIE. Poarta emană firmanul pentru convocarea Adunărilor ad-hoc (este aprobat de sultan la 14 ianuarie).

FEBRUARIE. Se creează Comitetul electoral al Unirii la Iași.

6 FEBRUARIE. La București, apare Concordia, jurnal politic și literar bisăptămînal; redactor-șef C.A. Crețulescu. Publicația este pusă în slujba Unirii, în paginile ei colaborînd scriitori și ziariști din cele două principate: V. Alecsandri, Gr. Alexandrescu, D. Bolintineanu, D. Balet, G. Crețeanu, G. Baronzi, Al. Sihleanu.

10 FEBRUARIE. Amédé de Céséna, directorul ziarului parizian Le Constitutionel, într-un articol preluat și de alte publicații franceze: „Ideea unirii Valahiei și a Moldovei sub autoritatea unui singur principe este foarte veche... În diferite epoci, bărbați energici și puternici, care au ieșit din sînul acestor populații s-au străduit să constituie Valahia și Moldova într-un singur și același stat. Am amintit cea mai serioasă dintre aceste tentative, aceea a lui Mihai Viteazul, care ar fi reușit, poate, să formeze un regat din toată România, dacă nu ar fi pierit înainte de vreme sub pumnalul unui asasin".

22 FEBRUARIE. Thouvenel, ambasadorul Franței la Constantinopol, notează „Cabinetul austriac este decis să facă totul pentru a preveni această eventualitate [Unirea]. Dacă Europa, spunea contele Buol [ministrul austriac de externe], ar fi căzut de acord la Congres și ar fi stabilit la București un prinț european,

Cu cea mai bună orînduială

Dezbaterile Adunării elective din a treia zi s-au deschis la orele 11. Vasile Boerescu a propus ținerea unei ședințe secrete, ceea ce conservatorii au acceptat. Îndată după deschiderea acesteia, Boerescu a făcut propunerea dublei alegeri a lui Cuza, remarcînd că astfel se realiza unirea, „aspirațiunea generoasă a tuturor generațiilor", fără a se călca dispozițiile Convenției de la Paris, ai cărei alcătuitori, neprevăzînd o astfel de inițiativă a reprezentanților românilor, n-o interziseseră! Deputații dreptei au primit propuncrea. Ei nu erau ostili Unirii și se temuseră mai mult de o eventuală alegere ca domn a generalului Golescu, candidatul radical, decît de aceea a lui Cuza, domnitorul Moldovei. În cuvîntul său, V. Boerescu spunea: „A ne uni asupra principiului unirii este a ne uni și asupra persoanei ce reprezintă acest principiu. Astă persoană este Alexandru Ioan Cuza, domnul Moldovei! Să ne unim... asupra acestui nume și posteritatea ne va binecuvînta, țara ne va întinde mîinile și conștiința noastră va fi împăcată, că ne-am împlinit... o datorie sfîntă". Bucuria tuturor era de nedescris. Pentru toți era soluția miraculoasă a unei situații tensionate. Aparent era un compromis, dar în fapt era o mare victorie a purtătorilor de cuvînt ai ideilor progresului. În același timp, unirea dorită de toți se putuse realiza pe această cale ingenioasă a dublei alegeri a aceluiași domnitor la Iași și la București. Printr-un „jurămînt", concretizat și în scris, deputații s-au angajat cu toții a alege pe Cuza. Theodor Aman a păstrat imaginea acestei ședințe, în momentele ei culminante, într-un minunat tablou. Ședința publică n-a mai reprezentat decît o formalitate, dar în ochii Europei ea urma să aibă o deosebită însemnătate. Ca și la Iași, toți deputații prezenți l-au ales pe Alexandru Ioan Cuza, proclamat la orele șase și jumătate după-amiază, într-o atmosferă de nestăvilit entuziasm, domnitor al Munteniei. Prin dubla sa alegere, românii înșiși rezolvaseră problema unirii principatelor. Se încheia ceea ce Ion Ghica denumise în aceeași zi, într-o telegramă către Vasile Alecsandri, drept „una dintre cele mai frumoase pagini ale istoriei noastre". Nodul gordian fusese tăiat de națiunea română însăși și puterile garante fuseseră puse în fața unui act istoric *definitiv și ireversibil*.

„Entuziasmu au fost mare — scria un martor al acelor clipe, N. Opran, lui Christian Tell, în ziua următoare evenimentului, făcîndu-i bilanțul — toți deputații s-or îmbrățișatără, lacrimi de bucurie s-or vărsatără. De popor nu mai întreba. Și toate se petrecutără cu cea mai bună orînduială; asemenea și oștirea au fost plină de veselie, căci au scăpat de o mare răspundere, fiind altfel pusă într-o tristă și îndoioasă poziție". „Nu se mai auzea în toată Capitala decît cele mai vii demonstrații de bucurie — consemna, la rîndul său, scriitorul progresist Ioan M. Bujoreanu. Să trăiască Cuza! Să trăiască viitorul nostru stăpînitor!, zbura din gură în gură, din inimă în inimă; îmbrățișările cele mai cordiale, sărutările cele mai înfocate, espresia celei mai entuziastice bucurii a ochilor, erau singurul spectacol ce se vedea pe toate ulițele, pe toate respîntiile, pe toate locurile publice ale Bucureștilor". Tot el descria nestăvilita bucurie a sătenilor: „Frații noștri țărani, care intraseră pe toate barierele Capitalei de la deschiderea Adunării obștești și cari asistaseră pe timpul lungilor ei seanțe în curtea și împrejurul sf. Mitropolii, lipsindu-se de hrană zile întregi, în așteptarea realizării dorințelor nației, strigau acum din toată puterea energică a sufletului lor: Să trăiască Cuza! Să trăiască domnul nostru! Se aruncau în brațele unor altora, fără deosebire de condiție [socială], ca [și] cum toți în general ar fi scăpat de jugul cel mai apăsător, atît de mare era entuziasmul public".

Foaia *Dîmbovița* condusă de D. Bolintineanu, unul dintre viitorii sfetnici credincioși ai domnului Unirii, relata și ea bucuria populară: „În seara alegerii domnitorului, îndată după aclamare, popolul a plecat cu muzicile militare, masalele și flori prin tot orașul; case iluminate străluceau din toate părțile și

toate uliţele răsunau de strigătele entuziasmate: Ura! Ura! Trăiască Principatele Unite! Trăiască prinţul Cuza! Trăiască Adunarea!". „Pînă în ziua alegerii domnului Moldovei — comenta mai tîrziu evenimentul tot Bolintineanu — de la 1848 nu se mai văzuse atît de entuziasm sublim".

Românii înşişi îşi deschiseseră prin dubla alegere drum larg către viitor. Statul naţional fusese creat. Europa era pusă în faţa unui fapt împlinit, iar în istoria veşnică a naţiunii se înscrisese cu litere de aur unul dintre momentele cele mai mari ale patriotismului şi dăruirii de sine a poporului român.

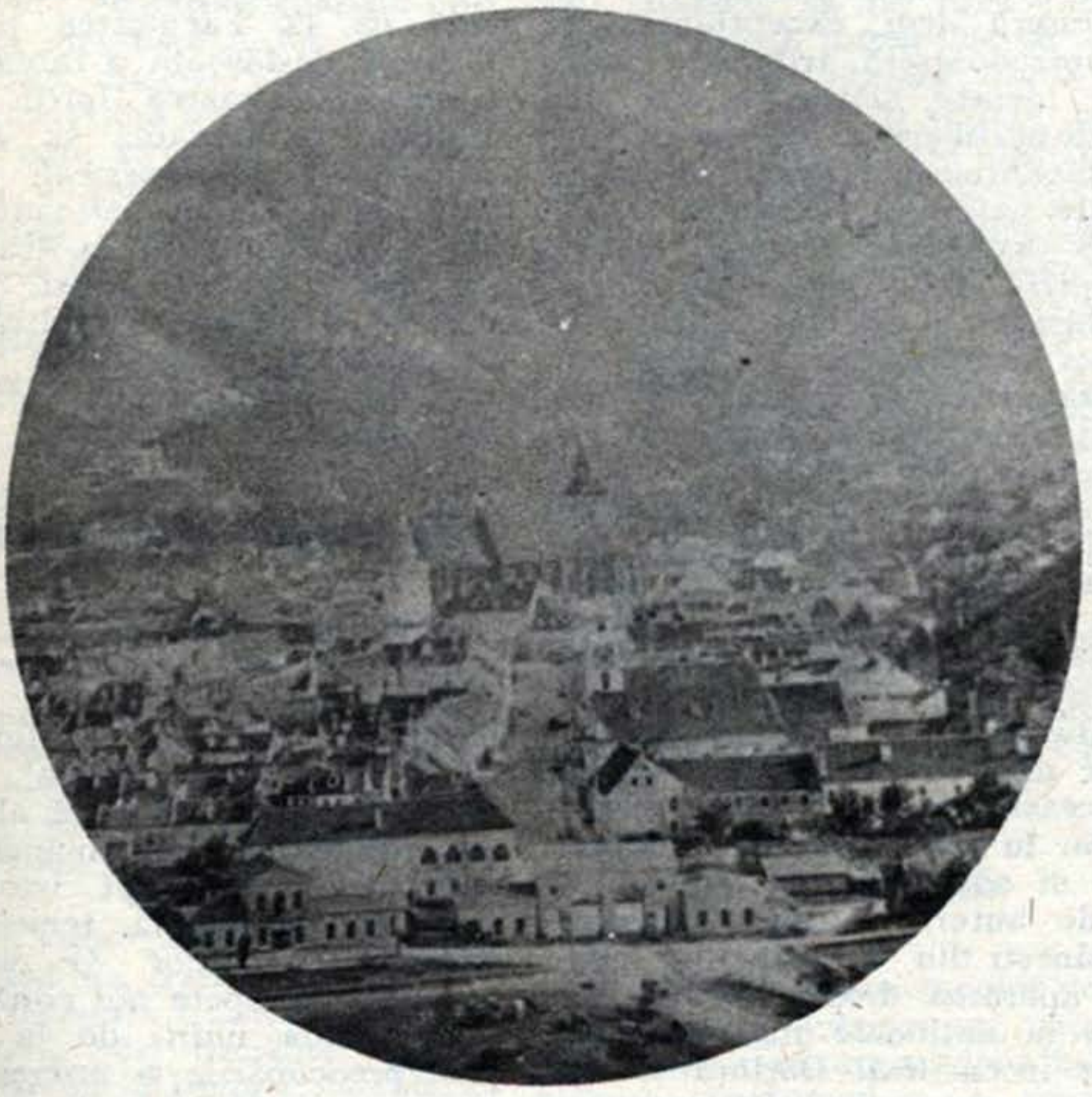

„ROMÂNII DIN TRANSILVANIA NUMAI LA PRINCIPATE PRIVESC"

IOANA URSU, VALERIU BUDURU

În vremea în care la Iaşi şi Bucureşti se înfăptuia, prin voinţa poporului şi prin actul istoric al aleşilor săi, unirea Munteniei cu Moldova, românii din Transilvania — cea de-a treia ţară românească — continuau să îndure regimul tot mai apăsător

noi, cu mîinile noastre, i-am fi aruncat în mare".

MARTIE. Sosesc la Bucureşti comisarii marilor puteri însărcinaţi cu supravegherea alegerilor pentru Adunările ad-hoc şi informarea guvernelor lor asupra dorinţelor poporului român.

1 MARTIE. Comitetul electoral al Unirii din Iaşi îşi fixează programul politic preconizînd unirea principatelor, neutralitatea şi autonomia noului stat, prinţ străin, adunare reprezentativă, garanţia colectivă a puterilor europene.

2 MARTIE. Ia fiinţă Comitetul Central al Unirii din Bucureşti, care adoptă un program asemănător cu al celui din Iaşi.

10 MARTIE. La Paris, Cezar Bolliac scoate revista Buciumul, care poartă pe frontispiciu deviza „Autonomia, Unirea şi principe străin". Colaborează J.A. Vaillant, Radu Ionescu, Iosafat Snagoveanul ş.a.

10-11 MARTIE. La Bucureşti şi Iaşi are loc solemnitatea citirii firmanului pentru convocarea Adunărilor ad-hoc.

2 APRILIE. La Bucureşti, apare (pînă în octombrie 1857) gazeta România, scoasă de un comitet din care fac parte C. Bozianu, Gh. Sion, C. Bolliac, G. Crefeanu, M. Costinescu, G.D. Vernescu. Gazeta face cunoscute şi peste hotare, prin articole publicate în limba franceză, acţiunile ce se desfăşurau în Muntenia în vederea realizării Unirii.

13 MAI. Ziarul L' Indépendance Belge, comentînd atitudinea Austriei faţă de problema unirii principatelor, scrie: „[Aceasta] vede în agitaţiile care se fac în principate, pentru înfăptuirea Unirii, tendinţe revoluţionare...; ea se teme deoarece înţelege în acestea un element dizolvant pentru dominaţia sa asupra românilor din Transilvania, din Timişoara, Banat şi Bucovina. Austria nu-şi va pune niciodată semnătura pe o convenţie în virtutea căreia Moldova şi Ţara Românească ar constitui un singur stat".

20 IUNIE. Patrioții moldoveni redactează un protest împotriva călmăcămiei care împiedică alegerea unioniștilor în Adunarea ad-hoc.

IUNIE-IULIE. Emigranții pașoptiști se întorc în țară, contribuind la dezvoltarea mișcării unioniste.

7 IULIE. Încep alegerile pentru Adunarea ad-hoc din Moldova; alegerile sînt falsificate de Nicolae Conachi-Vogoride (călmăcam de la 17 februarie 1857).

23 IULIE. În urma repetatelor proteste ale românilor și a stării de spirit favorabile ce domnește în sînul opiniei publice europene, Franța, Rusia, Prusia și Regatul Sardiniei decid ruperea legăturilor diplomatice cu Poarta, care refuză anularea alegerilor falsificate de Vogoride.

25 IULIE. În cadrul întrevederii de la Osborne, Napoleon III și regina Victoria a Angliei ajung la un compromis: Anglia acceptă anularea alegerilor, iar Franța se declară de acord cu unirea parțială a principatelor, care urmează să aibe instituții similare.

9 AUGUST. C.A. Rosetti scoate la București ziarul Românul. Din primele sale numere publicația destășoară o susținută campanie de presă în favoarea Unirii.

12 AUGUST. Sub presiunea celorlalte puteri, Poarta anulează alegerile din Moldova, noul scrutin soldîndu-se cu victoria forțelor unioniste.

7 SEPTEMBRIE. Alegerile pentru Adunarea ad-hoc din Muntenia dau o unanimitate unionistă.

22 SEPTEMBRIE-21 DECEMBRIE. Sub președinția formală a mitropolitului și cea efectivă a vicepreședintelui Costache Negri (din biroul Adunării face parte și M. Kogălniceanu) se desfășoară lucrările Adunării ad-hoc a Moldovei.

30 SEPTEMBRIE-10 DECEMBRIE. Sub președinția mitropolitului și cea efectivă a vicepreședintelui Nicolae Go-

al asupririi habsburgice. După înăbușirea revoluției de la 1848, care zguduise din temelii șubredul Imperiu habsburgic, acest anacronic conglomerat de națiuni, autoritățile de la Viena luaseră o serie de măsuri de intensificare a asupririi naționale. În ceea ce privește Transilvania, conducerea ei fusese încredințată unor guvernatori militari, se adoptaseră legi excepționale și se introduseseră tribunale militare, menite, alături de alte forme de oprimare, să reprime cu brutalitate orice manifestare de emancipare națională. Prigoana împotriva fruntașilor români fusese înăsprită. În același timp se introdusese o severă cenzură a presei, autoritățile urmărind cu multă stăruință înlăturarea oricărei exprimări a sentimentelor naționale ale românilor, inclusiv de solidaritate și simpatie cu frații lor din cele două țări române. Era o perioadă în care, cum spunea directorul ziarului *Gazeta Transilvaniei*, George Barițiu, referindu-se la redactorii care militau pentru apărarea intereselor românești, cel ce se angaja în această luptă „se juca cu viața".

Dar în pofida acțiunilor represive și administrative întreprinse de autorități, lupta maselor românești din Transilvania pentru apărarea drepturilor lor sociale și naționale nu încetează, ci se intensifică. Dorința care-și găsise o exprimare atît de pregnantă în strigătul „Vrem să ne unim cu țara", rostit de 40 000 oameni, pe Cîmpia Libertății de la Blaj, la 3 mai 1848, este mereu vie în inima fiecărui român. Dorință care se transformă în numeroase acțiuni, ilustrînd ceea ce directorul *Gazetei Transilvaniei* releva atît de convingător, într-un articol apărut în decembrie 1849: „Lupta e viață și nouă viața ne place; repaosul, apatia, timiditatea e moarte; moară cei care se tem de luptă, noi ne vom lupta, fiindcă noi avem un viitor pe care nici o putere și nici o silă [forță] nu mai e în stare a-l abnega sau denega".

Pentru triumful acestui viitor acționează toate energiile românești din întreg spațiul locuit de români. Lui își consacră puterile, alături de forțele progresiste din Muntenia și Moldova, fruntașii transilvăneni care după înăbușirea revoluției de la 1848 se stabiliseră în principate și care iau parte directă la evenimentele ce pregătesc unirea de la 1859. Simion Bărnuțiu, în cursurile pe care le predă ca profesor de drept național public și privat la Facultatea juridică din Iași, în 1855, susține ideea unei republici române, cu cîrmuitor ales dintre băștinași. Alexandru Papiu-Ilarian, în articolele publicate în presa munteană și moldoveană, ca și în lecțiile sale de la Facultatea juridică ieșeană, desfășoară o intensă activitate în favoarea Unirii. Aaron Florian, în lucrarea sa *Patria, patriotul și patriotismul*, publicată în 1857, în perioada cînd activează ca profesor la Academia „Sf. Sava" din București, preconizează o patrie republicană și democratică, generalizînd noțiunea de patrie asupra întregului teritoriu locuit de români.

Un singur stat românesc

Cînd, în 1848, George Barițiu scria în *Gazeta Transilvaniei* că „soarta națiunii române se va hotărî în București și Iași, iar nu în Cluj, nici în Buda", el releva nu numai un gînd al tuturor românilor transilvăneni, ci, deopotrivă, un fapt istoric, o realitate cu adînci temeiuri în trecutul românilor. O realitate ce avea să capete noi confirmări în perioada unirii de la 1859, prin preocupările și interesul pe care transilvănenii le-au manifestat față de acest mare moment al istoriei românești. N-a existat nici un eveniment important legat de unirea Munteniei cu Moldova care — în ciuda măsurilor excepționale introduse de regimul absolutist habsburgic — să nu se oglindească și în presa transilvăneană a vremii și care să nu aibă largi ecouri și în conștiința românilor din această țară românească. Înțelegînd că problemele emancipării și dezvoltării poporului român nu pot fi apreciate prin prisma situației într-o singură țară românească, George Barițiu scria în *Gazeta Transilvaniei* încă în 1849: „Ne interesează și ne doare foarte de soarta și de starea... Principatelor danubiene și le-am dori din suflet uniunea".

În mod constant, în anii 1855-1858, ziarele transilvănene au urmărit îndeaproape și au făcut cunoscute pe larg cititorilor lor dezbaterile conferințelor internaționale care au abordat pro-

blemele țărilor române ca și lucrările Adunărilor ad-hoc desfășurate în cele două principate, publicînd informații și comentarii care subliniau necesitatea unirii. Astfel *Gazeta Transilvaniei*, din mai 1855, scria că „principatelor li se cuvine și le trebuie înlăuntru o neatîrnare cu totul suverană, proprie, națională a lor... și să să unească într-un singur stat românesc". Anunțînd apariția publicației unioniste a lui M. Kogălniceanu, *Steaua Dunării*, gazeta brașoveană arăta, într-o formulare care să evite intervenția brutală a cenzurii habsburgice, că *Steaua Dunării* „se declară pe sine a fi jurnalul unirii principatelor, care zice că ar fi politica seculară a românilor". În numărul din 19 ianuarie 1856, *Gazeta Transilvaniei* releva din nou „dorința cea mai de pe urmă a tuturor valahilor și moldovenilor... ca într-o unire să formeze un stat neatîrnat".

La rîndul său, *Telegraful român* de la Sibiu relata, și el, despre lupta pentru „împreunarea principatelor", care a ajuns să fie „cuvîntul de parolă al moldovenilor", menționînd că „în toate orașele se țin adunări și se scriu protocoale numite acte naționale".

Răspunzînd interesului cu care opinia publică transilvăneană urmărea acțiunile legate de unirea celor două țări române, ziarele care apăreau în limbile maghiară și germană au scris, de asemenea, despre aceste acțiuni. Săptămînalul clujean *Kolozsvári Közlöny*, de exemplu, scria, în numărul din 15 mai 1856, că „toate nădejdile românilor cu privire la dezvoltarea unei națiuni române viabile au la bază ideea unirii celor două principate".

Din cauza existenței cenzurii, care se concretiza în intervenții brutale în cuprinsul publicațiilor, în procese de presă, ziarele transilvănene n-au putut publica relatări și comentarii care să exprime direct voința și gîndurile românilor. Ele au trebuit să recurgă la forme ocolite și la exprimări voalate. O formă larg folosită a fost reproducerea de articole și documente din presa din Moldova și Muntenia cît și din diferite țări europene. Opinia publică din Transilvania a receptat însă cu viu interes fiecare relatare și informație, o dovadă în această privință fiind și recunoașterile din rapoartele făcute de autoritățile transilvănene ale timpului, în care se menționează că lupta pentru unire ce se desfășoară peste Carpați are o puternică influență asupra populației din această provincie. Într-un astfel de document, din aprilie 1857, se atrăgea atenția Curții din Viena că nu se poate ca problema unirii, care a stîrnit atîtea frămîntări în cele două țări române, să nu aibă repercusiuni asupra românilor de același neam, de aceeași limbă și, în parte, de aceeași religie, care locuiesc în provinciile austriace vecine, cu deosebire în Transilvania. Deosebit de semnificativ este un raport trimis de la Orăștie, la 31 martie 1858, de către șeful serviciului administrativ local, Thiemann, în care erau examinate argumentele ce pledau pentru unirea românilor din principate cu cei de peste munți, pentru a se forma o Daco-românie. „Principatele Moldova și Țara Românească — se arăta în documentul menționat — nu pot exista fără Transilvania. Cine vrea să stăpînească principatele trebuie înainte de toate să cucerească Transilvania".

Cauza comună

În 1859, cînd unirea celor două principate a început să capete forme concrete, autoritățile habsburgice au introdus un control și mai sever al presei, între măsurile luate înscriindu-se și interzicerea difuzării în Transilvania, începînd de la 5 mai 1859, a ziarului *Steaua Dunării*. Ziarele, atît cele în limba română, cît și cele în limbile germană și maghiară au continuat însă să scrie pe larg despre faptele petrecute în acele zile în cele două țări române. Relatînd alegerea din 5 ianuarie 1859, *Gazeta Transilvaniei*, cu data de 15 ianuarie, a prezentat „persoana și calitățile nou alesului domn al Moldovei", scriind, între altele, că „toți Cuziștii au fost patrioți buni și iubitori de științe. Domnul Alexandru Cuza este bărbat în vîrstă cam de 40 ani..., soldat din creștet pînă-n tălpi, totodată însă trecut prin un curs sistematic de științe".

În legătură cu votul din Adunarea electivă, ziarul relata că „din 49 voturi a cîștigat Alexandru Cuza 48, a lipsit adică numai votul său propriu". În numărul

Iosecu, se desfășoară lucrările Adunării ad-hoc din Muntenia.

5 OCTOMBRIE. J. Poumay, consulul general al Belgiei la București, despre deschiderea lucrărilor Adunării ad-hoc de la București: „Seara, orașul și edificiile publice au fost strălucitor luminate; în multe locuri, pancarte purtau următoarele inscripții: Trăiască Unirea! Trăiască Unirea cu un principe străin! Muntenia și Moldova unite într-un singur stat cu un principe străin. Iar altele: Unirea Valahiei și a Moldovei sub o singură ocîrmuire; Unirea principatelor Munteniei și a Moldovei cu un prinț străin ereditar; Unirea cu garanția autonomiei noastre etc. etc. Cea mai perfectă ordine a domnit pretutindeni, cu toate aceste arzătoare manifestații".

7 OCTOMBRIE. M. Kogălniceanu prezintă în Adunarea ad-hoc proiectul de rezoluție cuprinzînd, „dorințele fundamentale" ale moldovenilor: „Unirea principatelor într-un singur stat, o unire, care este firească, legiuită și neapărată, pentru că în Moldova și în Valahia sîntem același popor, omogen, identic ca nici unul altul, pentru că avem același început, același nume, aceeași limbă, aceeași religie, aceeași istorie, aceeași civilizație, aceleași instituții, aceleași legi și obiceiuri, aceleași temeiuri și aceleași speranțe, aceleași trebuințe de îndestulat, aceleași hotare de păzit, aceleași dureri în trecut, același viitor de asigurat și, în sfîrșit, aceeași misie de împlinit".

Rezoluția (votată cu 81 voturi contra 8) cere autonomia și neutralitatea celor două principate, unirea lor într-un singur stat cu numele de România, prinț străin dintr-o familie domnitoare europeană, guvern reprezentativ și constituțional, garanția colectivă a celor șapte puteri.

8 OCTOMBRIE. În cadrul Adunării ad-hoc a Munteniei, A. Krețulescu prezintă rezoluția (votată a doua zi în unanimitate) cuprinzînd cereri asemănătoare celor din Moldova.

18 NOIEMBRIE. V. Alecsandri din Paris către C.

1849-1859

Negri: „Dorințele exprimate de divanurile Moldovei și al Valahiei au fost mult apreciate alee și pot zice că au dobîndit aprobarea desăvîrșită a guvernului [francez]... Am auzit pe mulți din oamenii cei mai importanți dînd laude nefățite deputaților divanurilor pentru tactul, moderația și demnitatea ce au arătat într-o împrejurare atît de solemnă. Curaj dară, fraților, convicția mea este că vom cîștiga tot ce dorim..."

5 DECEMBRIE. Vasile Boerescu scoate la București Naționalul, organ de presă unionist ce apare bisăptămînal.

1858

1 APRILIE. Comisarii puterilor europene încheie și înaintează Conferinței de la Paris raportul privitor la analiza rezoluțiilor celor două Adunări ad-hoc.

10 MAI-7 AUGUST. Conferința de la Paris a reprezentanților celor șapte puteri (Anglia, Franța, Rusia, Prusia, Austria, Turcia, Sardinia) privind organizarea principatelor române la sfîrșit prin semnarea Convenției de la Paris care stabilește noul statut politic, social și administrativ al țărilor române.

OCTOMBRIE. Sînt numiți cîte trei caimacami în fiecare principat (Moldova: Ștefan Catargiu — înlocuit apoi cu Ioan A. Cantacuzino, Vasile Sturdza și Anastase Panu; Muntenia: Emanoil Băleanu, Ion Manu și Ioan Al. Filipescu).

11 OCTOMBRIE. Apare în București săptămînalul Dîmbovița, publicație politică și literară; redactor D. Bolintineanu. În programul ei, publicația înscrie sprijinirea campaniei pentru Unire, „a sprijini națiia și ideile progresiste potrivit cu trebuințele țării". Cu intermitențe, Dîmbovița apare pînă în 1865, fiind alături de Al. I. Cuza în toate reformele întreprinse de acesta.

18 NOIEMBRIE. La Iași apare (pînă în ianuarie 1859)

din 22 ianuarie, gazeta brașoveană scria că „istoria alegerii domnului Cuza [la Iași] este după mai multe detaliuri sosite în urmă cu atît mai interesantă, cu cît acum aflăm că vreo doi bărbați, cari își aveau și ei partidele lor, se arătară foarte generoși abdicînd din capul locului și provocînd pe partizanii lor ca să dea toate voturile numai lui Al. Cuza..."

Deosebit de entuziaste sînt relatările apărute în ziarele transilvănene despre alegerea lui Cuza și ca domn al Munteniei. Într-un comentariu consacrat acestui moment, corespondentul *Foii pentru minte, inimă și literatură* scrie: „Adevărul decurgerii evenimentelor însemnate trebuie privit ca o proprietate a istoriei, pe care dacă-i sustragem substratul real al lucrului, așa după cum s-a aflat el în timp și spațiu, o despoiem de ceea ce trebuie ea să fiă în realitate". În corespondența sa, reprezentantul gazetei amintite relevă rolul maselor populare în înfăptuirea acestui „lucru grandios cum fu alegerea aceasta". „Peste noapte, tot orașul e în mișcare. Poporul în cete mari se poartă pe uliță. Patrulele se preumblă și nu cutează să atace pe nimeni". „Iată — exclamă, plin de entuziasm, corespondentul gazetei — e a treia zi și poporul e tot în picioare! Dumnezeule, ce popor este poporul român! Cînd se inspiră de vreo idee, cînd are vreo bănuială, uită toate interesele private și se consacră numai pentru [triumful] cauzei comune". La 13 februarie, corespondentul publicației amintite, care, după o serie de date, pare a fi fost însuși George Barit, despre care se știe că la 24 ianuarie 1859 și în zilele următoare se afla împreună cu Laurian la București, de unde trimitea relatări celor două publicații, *Gazeta Transilvaniei* și *Foaia pentru minte, inimă și literatură*, scria că „faptul este atît de mare, bucuria atît de mare încît pana tremură în mîna mea și o lăs".

Prin corespondențe primite din București, *Gazeta Transilvaniei* relata, de asemenea, atmosfera sărbătorească din acele zile: „După alegerea domnului Alexandru Ioan Cuza se prefăcu capitala României într-o mare de făclii și lumini... O generală entuziasmare cuprinse tot orașul, care răsuna de urări: să trăiască prințul României Al.I. Cuza". Iar în numărul cu data de 5 februarie 1859, relevînd speranțele românilor determinate de mărețul act înfăptuit prin dubla alegere a lui Cuza, corespondentul aceleiași publicații releva: „După celebra zi de 24 ianuarie, zi solemnă și care s-a [h]otărît de Adunare a fi o eternă sărbătoare națională, nu mai este dreaptă, nu mai este stîngă în Adunare; în alte cuvinte nu mai este partidă, căci toți sînt partida națiunii... Astăzi, că toți deputații formează un singur corp, rezultatul va fi binele pentru toți și pentru fiecare. Dar pentru ca aceasta să se realizeze este de dorit ca acest acord să nu piară, să urmeze și în viitor cînd va veni rîndul chestiunilor de reforme".

Cuvinte calde, entuziaste, despre evenimentele istorice din ianuarie 1859, reflectînd sentimentele și bucuria pe care le trăiau românii transilvăneni, deopotrivă cu frații lor din Muntenia și Moldova, găsim și în *Telegraful român* din Sibiu. Referindu-se la rezultatul votului din 24 ianuarie, corespondentul acestei publicații relata că el a fost anunțat „în aplauzele publicului ce asista în tribune și a poporului ce umplea dealul și curtea Mitropoliei".

Din generație in generație

Ca și evenimentele de pînă atunci, actul de la 24 ianuarie 1859 și-a găsit o largă reflectare și în presa germană și maghiară din Transilvania. Publicația germană *Kronstädter Zeitung*, ce se tipărește la Brașov, scrie în numerele sale din 7 și 9 februarie 1859: „Ziua de 24 ianuarie este ziua de eliberare a României, este o zi memorabilă din generație în generație a poporului român. Prin alegerea unanimă și liberă a tuturor deputaților din Moldova și Muntenia s-a realizat unirea în persoana lui Alexandru Ioan Cuza. Puține popoare de pe globul pămîntesc au realizat cu sacrificii mai mari o operă patriotică atît de măreață: «Unire... Unire... în persoana prințului Alexandru Ioan Cuza»". Aceeași publicație, de astă dată în numărul din 1 martie 1859, relevă marea pop-

laritate de care se bucură Cuza la București: „Popularitatea prințului Ioan I crește zilnic, deoarece este preocupat mai ales să îmbunătățească situația maselor populare, combătînd energic încălcările de legi ale ultraaristocraților..."

Relevante pentru ecoul pe care l-a avut unirea sînt și relatările ziarului ce apare la Timișoara, *Temesvarer Zeitung*, care deseori se arătase ostil cauzei românilor. Publicația a avut corespondenți atît la Iași, cît și la București. Prin urmare, cele descrise provin de la martori direcți ai evenimentelor respective. La 15 ianuarie 1859, deci cu cîteva zile înainte de dubla alegere a lui Cuza, corespondentul din Iași al ziarului transmite știrea că „se zvonește din București că acolo circulă ideea ca să-l propună pe Alexandru Ioan I pentru alegere", informație ce arată că ideea dublei alegeri exista încă înainte de această dată la București.

În relatările sale, corespondentul din București al ziarului timișorean transmite și o serie de informații prețioase despre rolul pe care masele populare l-au avut în zilele alegerii domnului în Valahia, despre felul în care mulțimea de bucureșteni a urmărit desfășurarea alegerilor. În corespondența sa din 25 ianuarie, referindu-se la alegerea lui Cuza, consemnează: „Să trăiască prințul Alexandru Cuza era eri strigătul scos de mii de voci". Descriind entuziasmul din Adunarea electivă, el scrie: „Ovațiile și strigătele de ura nu mai luau sfîrșit. La început, Boerescu a ținut o cuvîntare, prin care scoate în evidență cu cîtă abnegație s-a purtat fiecare partidă, că într-adevăr, conform convenției, vor fi două domnii, însă ambele vor fi unite într-o persoană, și cît de folositor va fi aceasta pentru ambele țări". „Seara a fost o iluminație generală... și s-a aranjat o retragere cu torțe care a parcurs tot orașul, însoțită de muzica militară. Această demonstrație s-a desfășurat fără excese și cu mare animație, cu absența oricărui polițai, cu toate că o imensă mulțime de oameni lua parte la aceasta".

Temesvarer Zeitung din 12 februarie 1859 reproduce o corespondență din Iași pentru ziarul *Ostdeutsche Post*, care reliefează entuziasmul cu care populația Iașului a primit vestea alegerii lui Al. I. Cuza și în Muntenia. La 25 ianuarie, la ora 7 seara, au loc la Iași retrageri cu torțe, iluminații, festivități. „Pînă dimineața au parcurs străzile muzicanți, lume jubilînd, torțe și cercuri cu smoală ridicară întunecimea nopții și pretutindeni, în lumina roșie a nopții, fîlfîiau victorioase steagurile naționale ale Principatelor Unite".

Presa maghiară a împărtășit și ea cititorilor, pe larg, informații despre marile evenimente petrecute în Moldova și Muntenia. *Kolozsvári Közlöny*, care apare la Cluj, apreciază, în numărul său din 27 februarie 1859, actul unirii drept „o demonstrație care face cinste poporului român, o victorie rar întîlnită în istorie". Și ziarul *Magyar Futár* tot din Cluj, deși cu rezerve și uneori cu ostilitate, a scris despre unire. În numărul său din 10 februarie 1859 evidențiază „exemplul atît de minunat" de care au dat dovadă muntenii și moldovenii, aceasta constituind „garanția temeinică a unui viitor fericit". Același ziar, din 20 februarie 1859, apreciază că „românii au dat în momentele crizei de curînd desfășurate un exemplu atît de grăitor de patriotism — cînd renunțînd la orice interese personale și făcînd abstracție de concurența oligarhică — și-au adunat voturile în jurul unui patriot".

Astfel de ecouri s-au perpetuat și peste ani. Referindu-se la momentul istoric ce s-a desfășurat la București la 24 ianuarie 1859, revoluționarul maghiar Lajos Kossuth scria într-o carte publicată în 1880: „Strigătele de bucurie cutremurau văzduhul. Însuflețirea era de nedescris. Un astfel de spirit e necesar ca un popor să întemeieze o patrie sau, dacă a pierdut-o, să și-o recîștige".

Entuziasm, bucurie, încredere. Solidaritate frățească de ambele versante ale Carpaților. Pe bună dreptate, Alexandru Papiu-Ilarian scria că „românii din Transilvania numai la principate privesc... Iar cînd s-a ales Cuza domn, entuziasmul la românii din Transilvania era poate mai mare decît în principate".

săptămînalul România, scos de B.P. Hasdeu, în paginile căruia scriitorul și istoricul desfășoară o vie campanie prounionistă.

DECEMBRIE. Încep alegerile pentru Adunările elective din Moldova și Muntenia care urmează să desemneze pe noii domnitori.

1859

5 IANUARIE. Adunarea electivă a Moldovei alege în unanimitate ca domn pe colonelul Alexandru Ioan Cuza.

6 IANUARIE. Ziarul Românul publică articolul Principatele Unite: „România de peste Milcov a numit în sfîrșit pe domnul ei și, precum era de sigur, numele alesului a fost aclamat în toată România cu un singur viers: să trăiască Alexandru Cuza, alesul românilor!...Românii din București au otărît a serba această frumoasă alegere printr-un banchet ce se va da miercuri sau joi. Subscrierea pentru acest banchet se face la librăria C.A. Rosetti".

24 IANUARIE, Adunarea electivă din București se pronunță pentru alegerea ca domn și Munteniei tot a colonelului Alexandru Ioan Cuza.

26 IANUARIE. V. Alecsandri, din Iași, către I. Alecsandri la Paris: „Alegerea lui Cuza în Valahia a produs în cele două țări un mare entuziasm... Toate ținuturile l-au trimis felicitări. Călmățuiul valahă l-a înmînat puterile și armata a făcut act de devotament față de persoana sa. Calmul cel mai perfect domnește peste tot. O deputație a plecat din București pentru a veni să felicite pe prinț la Iași".

26 MARTIE-25 AUGUST. Conferință la Paris a reprezentanților puterilor garante; Franța, Rusia, Anglia, Prusia și Sardinia recunosc, la 1 aprilie, dubla alegere a lui Al. I. Cuza; la 25 august recunosc dubla alegere și guvernele Austriei și Turciei.

Marian ȘTEFAN

Consulii străini raportează:

„ALEGEREA LUI CUZA — O MANIFESTARE CU ADEVĂRAT NAŢIONALĂ"

ŞERBAN RĂDULESCU-ZONER, VALERIU STAN

O semnificativă relatare a evenimentelor istorice, care au culminat cu alegerea lui Al. I. Cuza ca domnitor în ambele principate, găsim în rapoartele diplomatice, din perioada ianuarie-martie 1859, ale consulilor Franţei, Austriei şi Angliei, precum şi ale comisarului Porţii, la Bucureşti. În mare majoritate inedite, documentele, aflate la Arhivele statului din Bucureşti, şi publicate — parţial sau în întregime — în paginile ce urmează, aduc informaţii şi date noi, cu atît mai valoroase cu cît ele aparţin reprezentanţilor unor puteri avînd puncte de vedere diametral opuse asupra unirii principatelor. Dar fie că priveau cu simpatie cauza românilor, fie că manifestau ostilitate faţă de voinţa lor naţională, corespondenţa diplomaţilor acreditaţi la Bucureşti relevă, în pofida viziunii lor diferite, rolul decisiv jucat de masele populare în înfăptuirea unirii, şi, în acelaşi timp, hotărîrea nestrămutată a românilor de a-şi apăra, cu orice sacrificiu, unitatea recent înfăptuită.

Rapoartele subliniază, de asemenea, abilia şi îndrăzneaţa acţiune politică, menită să pună în concordanţă stipulaţiile contradictorii ale Convenţiei din 1858 cu dorinţa de unire a naţiunii, acţiune prin care marile puteri au fost puse în faţa faptului împlinit, apreciat lucid de către unii diplomaţi drept o victorie a forţelor progresiste, a spiritului înaintat al epocii.

Pentru a nu stînjeni cursivitatea lecturii, nu am marcat întreruperile în text. Explicaţiile cuprinse între paranteze drepte şi notele ne aparţin.

6/18 ianuarie. R.G. Colquhoun, consulul general al Angliei la Bucureşti, către sir Henry L. Bulwer, ambasadorul Marii Britanii la Constantinopol: Ştirea primită aseară despre rezultatul alegerii în principatul Moldovei a produs o surpriză generală şi a ridicat moralul acelui partid[1] din care face parte colonelul Cuza. Am auzit păreri foarte favorabile despre noul domnitor, de la persoane care îl cunosc bine.

8/20 ianuarie. Karl von Eder, consulul general al Austriei la Bucureşti, către contele Karl Ferdinand von Buol-Schauenstein, ministrul afacerilor externe al Imperiului habsburgic: Ştirea referitoare la alegerea domnitorului, ce s-a desfăşurat în Moldova în ziua de 17 a lunii, a produs aici o puternică impresie. Se crede că un partid[2] va propune pe Alexandru Cuza şi pentru domnie în Valahia.

17/23 ianuarie. R.G. Colquhoun către lordul Malmesbury, ministrul de externe al Marii Britanii: Mi s-a raportat despre o mişcare plănuită de partidul roşu[2] prin adunarea unui grup de ţărani din satele din jurul Capitalei. Aceştia urmează să se strîngă în piaţa

[1-1] Este vorba de Partida naţională din Muntenia.

[2] Denumirea sub care erau cunoscuţi în epocă liberalii-radicali.

Alexandru Ioan Cuza și deputatul clăcaș Ioan Roată

Mitropoliei în ziua deschiderii [Adunării] și să proclame [domn] prin aclamații pe unul din candidații acestui partid, fie Nicolae Golescu, fie chiar Dumitru Brătianu.

20 ianuarie/1 februarie. R.G. Colquhoun către Henry Bulwer: Cei patru conducători[1] ai partidului revoluționar[2] au îndemnat aseară pe negustori și pe cetățeni să se prezinte în masă și să adopte ca deviză „Jos cu cei doi caimacami" [I. Manu și Em. Băleanu], proclamînd un șef al statului. În momentul de față, Dumitru Brătianu ar fi alesul.

20 ianuarie/1 februarie. R.G. Colquhoun către sir Henry Bulwer: Azi-noapte am avut o lungă conversație cu dl. Manu [unul din cei doi caimacami reacționari], care pare să aprecieze situația drept mai serioasă decît am considerat-o noi la început. Caimacamii au trimis pe administratorii și subprefecții județelor în diferite sate să culeagă informații. Rezultatul cercetărilor a fost descoperirea faptului că unul din deputații Divanului ad-hoc, Mircea Mălăeru, capul țăranilor din județ [Ilfov][3], partizan devotat al fruntașilor Partidei naționale, [C.A.] Rosetti, [N.] Golescu ș.a., a întreprins un turneu prin diferite sate și a angajat fiecare sat să trimită între 10 și 15 săteni, să se adune pe cîmpia de la Colentina, apoi, la 3 curent, să intre în grupuri mici în oraș și să se adune în jurul Mitropoliei, cerînd prin vociferări ca N. Golescu sau D. Brătianu să fie ales domnitor. Dl. Manu spune că prefecții și subprefecții au multe dovezi despre acest fapt și că se vor lua măsuri să se întemnițeze conducătorul [țăranilor] și să fie interogat.

S-au dat, de asemenea, ordine să se refuze bilete de călătorie țăranilor care aparțin satelor suspectate. De fapt, luînd toate precauțiunile pentru a împiedica orice ciocnire în acea zi și în cele următoare, căimăcămia se bizuie pe armată și pe poliție; dar, sigur este că, în momentul de față, aceste forțe nu îndreptățesc încrederea ce li se acordă.

21 ianuarie/2 februarie. Eder către Buol: Mîine se va deschide Adunarea. Partidul revoluționar este în minoritate. El caută să-și alcătuiască o majoritate din plebea străzilor și să proclame domn pe Golescu. Acest partid s-a unit cu cel al principelui [Dimitrie] Ghica[4] și cheamă țăranii din județe pentru a lua parte la demonstrații.

22 ianuarie/3 februarie. R.G. Colquhoun către sir Henry Bulwer: În cursul zilei de ieri, guvernul a fost ocupat cu luarea unor măsuri foarte stricte care să împiedice intrarea în Capitală a unor mari mase de țărani. Azi dimineață, ceremonia [deschiderii Adunării] a început cu obișnuitul Te Deum. Membrii [Camerei] și publicul au fost admiși, pe bază de tichete, în piața Mitropoliei, ale cărei porți erau păzite de o puternică gardă a oștirii și poliției. Cînd caimacamii au părăsit sala, ei au fost puternic huiduiți de populație. Mai tîrziu, în cursul zilei, țăranii au umplut curtea, pătrunzînd acolo în grupuri mici; aceștia aplaudau sau își exprimau aversiunea pe măsură ce deputații apăreau.

În zilele următoare, pînă cînd culoarea Camerei va fi bine definită, dezbaterile vor fi, fără îndoială, extrem de furtunoase.

---

[1] C.A. Rosetti, Nicolae Golescu, Ion C. Brătianu și Dumitru Brătianu.

[2] Consulul britanic numea gruparea liberal-radicală, partidul revoluționar.

[3] În zilele de 22-24 ianuarie 1859, în Capitală s-au aflat și numeroși țărani din județul Dîmbovița.

[4] Partizanii lui Alexandru D. Ghica, fostul domn regulamentar (1834-1842) și caimacam (1856-1858) și ai nepotului acestuia, Dimitrie Ghica („beizadea Mitică"), care urmăreau alegerea ca domn a celui dintîi. Constatînd că nu au nici o șansă de a-și atinge țelul, s-au unit cu radicalii în cadrul Partidei naționale, sprijinind apoi candidatura lui Cuza.

23 ianuarie/4 februarie. Daud effendi, comisarul Sublimei Porți la București, către Fuad pașa, ministrul de externe: Se spune că astăzi de dimineață, poporul urmează să năvălească la Mitropolie; încă de ieri fuseseră afișate proclamații care îndemnau oamenii: „Alergați mîine la Mitropolie, situația e gravă, tiranii vor să calce în picioare toate drepturile noastre". Mă duc totuși în sală [de ședințe] ca să văd ce se petrece; acolo, îi întîlnesc pe consulii Franței, Rusiei și Prusiei.

Căimăcămia dăduse ordin ca poporul să nu fie lăsat să vină la Mitropolie; dar prințul Dimitrie Ghica deschisese poarta și un mare număr de țărani și lucrători se aflau deja în curte cînd am traversat-o pentru a intra în sală. Aflu că, la bariera orașului, numeroși țărani au dezarmat o companie de dorobanți și, după ce i-au maltratat[1], au pătruns în oraș.

23 ianuarie/4 februarie. Eder către Buol: În cursul zilei de ieri a avut loc deschiderea Adunării elective. Ca urmare a măsurilor luate de Căimăcămie, țăranii n-au putut ajunge aici. Autoritățile au folosit toate mijloacele pentru a-i retrimite în satele lor pe cei ce se aflau în drum și a-i ține pe loc pe cei ce se pregăteau să vină la București. În dimineața deschiderii Adunării, minoritatea a adunat în jurul Mitropoliei un mare număr de mojici care, după ce au forțat poarta curții Mitropoliei, au înconjurat clădirea Adunării și au stat acolo de la 10 dimineața pînă la 5 după-amiază, cît a ținut ședința. Cînd, după deschiderea Adunării, caimacamii au părăsit sala de ședințe, însoțiți de o gardă de onoare destul de numeroasă, ei au fost întîmpinați în curte cu fluierături și huiduieli.

24 ianuarie/5 februarie. R.G. Colquhoun către lordul Malmesbury: În ciuda încercărilor puterii executive de a împiedica mari grupuri de țărani să se adune în oraș, ei reușesc să pătrundă și aseară puteau fi văzute multe pîlcuri pe străzi, fiecare avînd șeful lui, care le vorbea vehement, informîndu-i că puterile europene le-au garantat posibilitatea de a-și alege domnitorul, dar că boierii se opun și deci este nevoie ca ei să intre în Adunare și să proclame pe [N.] Golescu sau [D.] Brătianu. Presupun deci că va fi o ședință foarte furtunoasă.

25 ianuarie/6 februarie. R.G. Colquhoun către lordul Malmesbury: De la depeșa mea de ieri a avut loc un eveniment grav, despre care lunga mea telegramă de astă noapte va fi informat pe Excelența Voastră. Cu riscul de a o obosi pe Excelența Voastră, voi reveni adăugînd toate informațiile pe care le-am putut culege.

Guvernul a trimis detașamente puternice de dorobanți [poliție] să întîmpine masele de țărani. În multe cazuri, poliția și subprefecții au reușit să-i aducă la realitate pe acești oameni care doreau să vină la București ca să-și aleagă domnitorul și unii s-au întors pe la casele lor. Totuși, alții și-au continuat drumul. Unul dintre aceste grupuri, adunat la Colentina, i-a dezarmat pe polițiști, în număr de circa 25, și după ce i-a legat, i-a adus în oraș. După cum am menționat mai înainte, în acea noapte domnea multă îngrijorare. Partidul progresist a lansat ideea numirii lui Alexandru Cuza, lăsînd astfel de-o parte simțămintele de partid. S-a căzut de acord că aceasta era singura soluție posibilă. Știu că propunerea a fost comunicată la doi, dacă nu trei dintre colegii mei. Unul a avertizat asupra unei noi complicații, care era pe cale să se creeze, celălalt, cu toate că aparent dezaproba, de asemenea, planul, trebuie să fi văzut în el primul pas spre ducerea la bun sfîrșit a principiului pe care l-a susținut întotdeauna, acela al unirii[2].

Ieri în zori, progresiștii comandau o masă de țărani în fierbere, cărora li se alăturase populația mahalalelor, o mulțime turbulentă și zgomotoasă formată, mai ales, din măcelari și tăbăcari, muncitori în marile fabrici de seu și abatoare; aceste mase se ridicau (după raportul făcut de spătar[3] guvernului) la circa 15 000 de oameni.

După ce fusese hotărît planul de a-l alege pe Cuza și întrucît partidul mai moderat[4] nu ar fi autorizat prezența maselor în preajma Adunării, acestea au fost ținute la oarecare distanță de centru. Prin urmare, se poate spune că „dezbaterile s-au desfășurat *fără aparența unei presiuni din afară*". Dl. [V.] Boerescu (un tînăr cu mari calități de orator) [a spus] Adunării că singurul mijloc care le rămăsese era să-și întoarcă privirile către Moldova, să aleagă pe Alexandru Cuza, fiind încredințat că Poarta și puterile vor putea fi determinate să consimtă la această soluție propusă într-un spirit de conciliere.

Spătarul, care este, de asemenea, membru al Camerei, i-a relatat informatorului meu despre poziția țărănimii și a armatei și tot el i-a rugat pe acei miniștri care erau deputați să sprijine acest plan care ar fi înlăturat posibilitatea unei răzmerițe.

Deși Partidul conservator a fost luat prin surprindere de propunerea adversarilor săi, am auzit că nici unul nu s-a ridicat să-și apere drepturile. Mitropolitul [Nifon], căzînd în genunchi în mijlocul încăperii, a invocat cerul să binecuvînteze Adunarea și actele sale. Angajamentul a fost semnat de toți.

Rezultatul a fost comunicat puținelor persoane adunate în piață și primit cu puternice aclamații; marile porți au fost date în lături, iar mulțimea s-a îmbulzit înăuntru [în curtea Mitropoliei]. Procesiuni prin oraș la lumina torțelor, cu muzica în frunte, au încheiat această zi plină de evenimente.

Nu pot afirma cu precizie dacă această lovitură nu a fost premeditată. Prezența aici a delegației de moldoveni[5], după cum am menționat, tre-

---

[1] Informație eronată; în realitate, soldații, fraternizînd cu mulțimea, a-au lăsat dezarmați.

[2] Se referă, probabil, la consulul francez Louis Béclard, favorabil unirii Principatelor.

[3] Generalul Barbu Vlădoianu, comandantul oștirii Munteniei.

[4] Denumire folosită de consulul englez pentru conservatori.

[5] Delegația moldovenească trimisă la Constantinopol să anunțe alegerea lui Cuza ca domn al Moldovei și să obțină recunoașterea; a stat la București între 14/26 și 18/30 ianuarie 1859.

buie să fi influenţat direct ideile Partidului progresist şi cred că acum pot să întrezăresc oarecum motivul care a decis Partidul conservator să accepte o soluţie atît de extraordinară.

Fără doar şi poate, Partidul naţional a realizat o mare victorie; a fost învăţată o lecţie pe care, în mod sigur, o vor pune din nou în practică atunci cînd vor mai dori să obţină ceva.

26 ianuarie/7 februarie. Louis Béclard, consulul general al Franţei la Bucureşti, către Alexandre Joseph Colonna, conte Walewski, ministrul francez al afacerilor externe: Înainte de a relata faptele care au dus la alegerea principelui Alexandru Cuza ca domn al Valahiei, ţin să subliniez un lucru esenţial şi anume că nici eu şi nici altul dintre colegii mei n-am exercitat cea mai mică influenţă asupra acestui rezultat. Alegerea lui Alexandru Cuza a fost o manifestare cu adevărat naţională. Ea poate fi considerată în dezacord cu spiritul şi cu termenii Convenţiei din 19 august [1858], dar nu i se poate contesta sinceritatea. Adaug — şi pot uşor să dovedesc — că această manifestare devenise necesară. De asemenea ea a fost unanimă.

4/16 februarie. Béclard către Walewski: Cînd prima diligenţă, după alegerea lui Cuza, a sosit în Braşov, venind de la Bucureşti, se pare că relatările călătorilor au provocat o mare emoţie în acest oraş, a cărui populaţie, ca, dealtfel, a întregii Transilvanii, este aproape întrutotul românească. Seara Braşovul a fost iluminat precum fusese Bucureştiul în ziua alegerii. Autorităţile austriace s-au grăbit să pedepsească cu asprime pe autorii acestor manifestaţii. S-au luat, de asemenea, măsuri ca diligenţele româneşti să nu mai intre în Braşov, din acel moment să fie oprite la o distanţă de 12 km de frontieră. Imediat domnul Golescu [ministrul de interne] a dat ordin ca diligenţele austriace, venind de la Braşov, să nu mai fie admise pe teritoriul valah.

6/18 februarie. Eder către Buol: După cum am avut onoarea de a vă raporta telegrafic, Cuza este aşteptat aici la 20 sau 21 ale lunii [8 sau 9 februarie st.v.]. Pentru primirea sa sînt pregătite arcuri de triumf şi diferite festivităţi.

După afirmaţiile ziarelor bucureştene, întreaga ţară ar fi gata să facă toate sacrificiile; fiecare bărbat să-şi verse ultima picătură de sînge pentru apărarea Unirii şi a alegerii [lui Al. I. Cuza] din 24 ianuarie/ 5 februarie. După cum stau azi lucrurile, fără ocuparea [militară a] Principatelor Unite, vechea căimăcămie, instalată conform art. 49[1], nu ar putea prelua conducerea, nici noi alegeri n-ar putea avea loc şi nici un domnitor, numit de sus, nu ar putea fi încăunat.

Din convorbirea avută cu Daud effendi, care împărtăşeşte această opinie, am înţeles că acesta se teme că ocupaţia [Principatelor Unite] ar putea cădea în sarcina Porţii. Am dedus că, după părerea sa, o asemenea misiune ar trebui încredinţată unei alte pu-

[1] Al Convenţiei de la Paris, din 1858.

Marele entuziasm

Alegerea lui Al. I. Cuza ca domn al Principatelor Unite a fost primită cu deosebită satisfacţie şi bucurie de masele populare. O manifestaţie călduroasă, de bun sosit au făcut locuitorii Bucureştilor cu prilejul intrării domnitorului în oraş, la 7 februarie 1859. Kogălniceanu, sosit mai înainte în Bucureşti, îi scria lui Cuza: „Situaţia est magnifică. Poporul e beat de entuziasm. Încă de azi oraşul e în sărbătoare. Toată lume a ieşit în stradă".

În ziua venirii domnitorului în oraş, bucureştenii i-au ieşit în întîmpinare dincolo de pădurea Băneasa. Ziarul Naţionalul, din 12 februarie, descria astfel primirea lui Cuza: „Mai este trebuinţă a vorbi despre marele entuziasm ce fu duminică!... Pana nu poate descrie acel entuziasm. Numai acela ce au văzut acele zecimi [zeci] de mii de oameni ce împlea strada Mogoşoaia de la barieră pînă la Mitropolie şi mai multe poşte înainte de Bucureşti, acele ferestre şi acoperişuri de case garnisite de lume..., acele strigări nebune de entuziasm şi veselie..., acele arcuri de triumf ce se zăreau din distanţă în di tanţă..., trebuie, zic, să se fi văzut toate acestea pentru ca să poată cineva aimşi bine toată mărimea acestei sărbători".

Manifestările de simpatie faţă de domnul Unirii au continuat în localităţile ţării şi cu alte prilejuri. Astfel, la 5 ianuarie 1860, cu ocazia aniversării unui an de la Unire, au avut loc la Iaşi impresionante serbări, în prezenţa domnitorului. Revista Tribuna română, care a apărut la Iaşi, cu intermitenţe, între 10 mai 1859 şi 4 martie 1867, publica, în numărul său din 13 ianuarie 1860, un reportaj consacrat acestor manifestaţii. „Serbarea naţională", scrie gazeta, a început dimineaţa, la „10 care", în prezenţa domnitorului Al. I. Cuza, precum şi a „ excelenţelor lor miniştri guvernului, înalţilor ofiţ ri ai Curtei şi ai armiei, corpului diplomatic, notabilităţilor de prin toate corpurile statului şi [a unei] mulţimi nenumărate, compusă din toate clasele societăţii" cu o slujbă la Mitropolie. După aceasta, vodă Cuza „au trecut în revistă corpul de cavalerie şi de infanterie; şi în astă întrunire cu totul naţională se recunoştea că fiecare serba, cu o vie bucurie serbarea ţării".

După revista militară, a avut loc la Palatul administrativ primirea de către domnitor a oficialităţilor. A luat cuvîntul Al. I. Cuza. Seara, informează publicaţia, oraşul a fost iluminat. „Palatul administrativ era armat cu embleme alegorice, între care se observau armele întrunite ale principatelor".

A doua zi, 6 ianuarie, festivităţile au continuat. În sala tronului, Al. I. Cuza a primit, din nou, toate notabilităţile ţării. „Acolo înălţimea Sa, după ce s-au aşezat pe tron şi au invitat pe toţi să şadă în jurul salonului, au ridicat un toast spre propăşirea patriei".

Ofiţerii, la rîndul lor, au organizat „o serbare militară". Au participat membri ai guvernului şi ofiţeri superiori. Preşedintele Consiliului de Miniştri, Emanoil Costache Epurcanu, a toastat pentru „toţi acei care poartă uniforma română, de la Orşova pînă la Marea Neagră".

Seara, a avut loc o reprezentaţie teatrală de gală. „Sala, învestită cu pavilioane, amestecate cu ramuri de brad, au întrunit o societate numeroasă. Înălţimea Sa a onorat reprezentaţia aceasta solemnă cu prezenţa sa şi a fost primit la venire de către şefii armiei, directorul teatrului şi alte notabilităţi". Trupa a intonat imnul naţional. La ridicarea cortinei, pe scenă se afla un arc de triumf, iar sub acesa, pe un piedes al, bustul lui Al. I. Cuza, înconjurat de „persoane ce reprezentau pe domnii Ştefan vodă, Petru Rareş, Mihai Viteazul şi Mircea, cu costumele lor". În acel moment — notează Tribuna română — „tobele au început a bate şi detaşamente de soldaţi din toate armele, cu muzica în frunte, au defilat pe dinaintea Înălţimii Sale şi-i înclinau steagurile lor, în mijlocul aclamaţiilor generale".

Întreaga manifestaţie, ca dealtfel toate serbările organizate în acele zile, concluse revista amintită, „au reînnoit între ţară şi domn pactul regeneraţiei naţionale".

Ilie CIUTESCU

teri pentru a feri Poarta de a-şi pierde, datorită unei ocupaţii militare, ultimele urme de simpatie de care se bucură aici.

10/22 februarie. Eder către Buol: La 8/20 ale lunii, în sunetele clopotelor, a avut loc intrarea lui Cuza în Bucureşti. Moldovenii prezenţi aici declară că ieşenii sînt hotărîţi să renunţe, în favoarea Unirii, la capitala lor, şi să recunoască Bucureştii drept capitală a Principatelor Unite şi reşedinţă a domnului.

15/27 februarie. R.G. Colquhoun către sir Henry Bulwer: Nu l-am văzut pe domnitor decît în dimineaţa zilei de 26 [februarie], deoarece nu se simţea prea bine cînd m-am dus prima dată în vizită. Am fost încîntat de multe din cele declarate în probleme de politică internă şi administraţie. El a ascultat cu atenţie ceea ce am crezut că este de datoria mea să-i comunic şi părea că a înţeles pe deplin dificultatea poziţiei sale; mi-a vorbit despre propunerea făcută puterilor de a demisiona, în cazul în care Europa ar aproba dorinţa naţiunii şi i-ar da un prinţ străin. În ceea ce priveşte unirea sub domnia lui, se va înclina cu respect în faţa deciziei puterilor, exprimată în Conferinţă. Curînd după aceea s-a însufleţit şi mi-a spus: „D-le Colquhoun trebuie să vă declar că dacă Turcia îşi pierde vremea să vină cu o forţă armată în Muntenia pentru a ne împiedica să ne înfăptuim voinţa, eu nu ezit să vă spun că mă voi aşeza în fruntea poporului meu şi, dacă va trebui să cădem, voi fi primul în care se va trage, dar va curge sînge".

Citez cuvintele sale pentru că, spre surprinderea mea, le-a repetat de trei ori în cursul întrevederii. A adăugat că are 20 000 oameni în Valahia şi 10 000 în Moldova, şi cu ajutorul acestora ar putea ţine piept Turciei. Cînd mi-am luat rămas bun, mi-a repetat frazele de mai înainte.

18 februarie/1 martie. Louis Béclard către Walewski: Domnul Golescu, ministrul de interne [muntean], a făcut mari preparative pentru a-l primi cum se cuvine [la Bucureşti] pe alesul naţiunii române. Fuseseră ridicaţi stîlpi ornaţi cu ghirlande, construite arcade, arborate placarde, embleme, steaguri fluturau pe toate străzile ce urmau să fie parcurse de cortegiu. În cîteva zile, la intrarea în oraş fusese improvizat un arc de triumf. Masate în jurul acestui monument, toate forţele militare, ce compuneau garnizoana din Bucureşti, îl aşteptau pe colonelul Cuza. Dar această mică trupă părea înecată în marea mulţime care, de cu ziuă, se pusese în mişcare. Către ora două după-amiază, aclamaţii îndepărtate au anunţat sosirea principelui, al cărui nume, deodată ieşit din obscuritate, şi a cărui persoană, încă necunoscută, suscitase atîtea speranţe şi provocase un asemenea entuziasm. Cu excepţia consulului Austriei, toţi colegii mei şi-au dat întîlnire la mine pentru a vedea cortegiul trecînd.

Încă de-a doua zi, colegul meu din Rusia, domnul de Giers, a solicitat şi a obţinut o audienţă la principe. Am comunicat ministerului rezultatul acestei întrevederi. În ziua următoare m-am prezentat la Palat şi am fost primit cu deosebită atenţie. Impresia mea, după cum am mai afirmat, a fost excelentă. În cazul în care dubla alegere va fi recunoscută [de puterile garante] cred că se pot pune mari speranţe în colonelul Cuza. El a rămas azi ceea ce fusese în trecut: un om cinstit, cu totul ataşat ţării sale, fără să-şi fi pierdut cîtuşi de puţin capul din pricina succesului neaşteptat, foarte decis de a-şi pune în practică ideile de reforme şi progres.

DORINŢA CEA MAI GENERALĂ

(Urmare din p. 14)

mărire ale unui popor întreg". Ce sînt necontenitele hore în care s-a prins poporul? Hora „este o scumpă moştenire strămoşească, ea este simbolul vieţii noastre naţionale, căci ea închipuieşte Unirea!" Alegerea lui Al.I. Cuza — scria *Steaua Dunării* din 8 ianuarie 1859 — „este astăzi în ochii tuturor românilor, în ochii Europei şi ai lumii întregi, dovada supremă că unirea principatelor este singura viaţă cu care românii trăiesc".

Victor Place n-a întîrziat să facă cunoscută „curăţenia morală" a marelui act: alegerea „s-a făcut fără să se cheltuiască un galben... Alegerea colonelului Cuza este izbînda deplină a ideilor înaintate şi liberale". Aflînd ce s-a petrecut la Iaşi, Buol, ministrul de externe al Imperiului habsburgic, a exclamat: *aceasta înseamnă Unirea,* surprinzînd astfel exact semnificaţia istorică a zilei de 5 ianuarie 1859. Ştafeta va fi preluată de Adunarea electivă din Bucureşti, care amîna alegerea domnului, aşteptînd rezultatul de la Iaşi, pentru a-şi da şi ea voturile aceluiaşi ales — Al.I. Cuza.

Rememorînd acele clipe istorice, acelaşi Nicolae Gane avea să transmită, în cuvinte de perfectă sinceritate şi cuprindere, simţămintele întregului popor român: „Eu unul mărturisesc că niciodată n-am avut o mai puternică strîngere de inimă ca în faţa acestui mare act care era prima piatră aşezată în temeliile statului român. În acel moment, am simţit individualitatea mea de român sporită, neamul meu înălţat; am văzut dintre negurile trecutului răsărind un soare nou care avea să ne încălzească şi să ne lumineze calea spre un viitor şi mai frumos... Desigur că mulţi din generaţia actuală, care vor ceti aceste rînduri..., vor sta la îndoială dacă cumva am alunecat în exagerări sentimentale. Cuvintele mele, oricît de vii, nu vor fi niciodată la înălţimea faptelor săvîrşite".

Unde s-a născut

Cuza vodă?

VASILE PALADE,
Muzeul de Istorie, Bîrlad

Viaţa şi opera lui Alexandru Ioan Cuza au făcut obiectul multor studii şi articole, apărute în ţară şi peste hotare, încă de pe timpul cînd domnitorul se afla pe tronul României şi pînă în zilele noastre,

Puţine dintre lucrări s-au ocupat însă de copilăria şi adolescenţa viitorului domn. Iar autorii acestor lucrări au indicat, aproape fiecare dintre ei, o altă localitate ca loc de naştere a domnitorului Cuza. Acest fapt s-a datorat pe de o parte absenţei documentelor, arhiva personală a domnului fiind, cum se ştie, sechestrată după 1866; pe de altă parte, marea personalitate a domnitorului sub care s-a realizat unirea de la 1859 a determinat acel curent de mîndrie ce a făcut ca trei localităţi diferite — Bîrlad, Galaţi şi Huşi — să se prezinte ca loc de naştere al domnului.

Oraşul Bîrlad şi-a afirmat acest drept pe baza amplei lucrări monografice datorită istoricului A.D. Xenopol, apărută în 1903, „operă vrednică

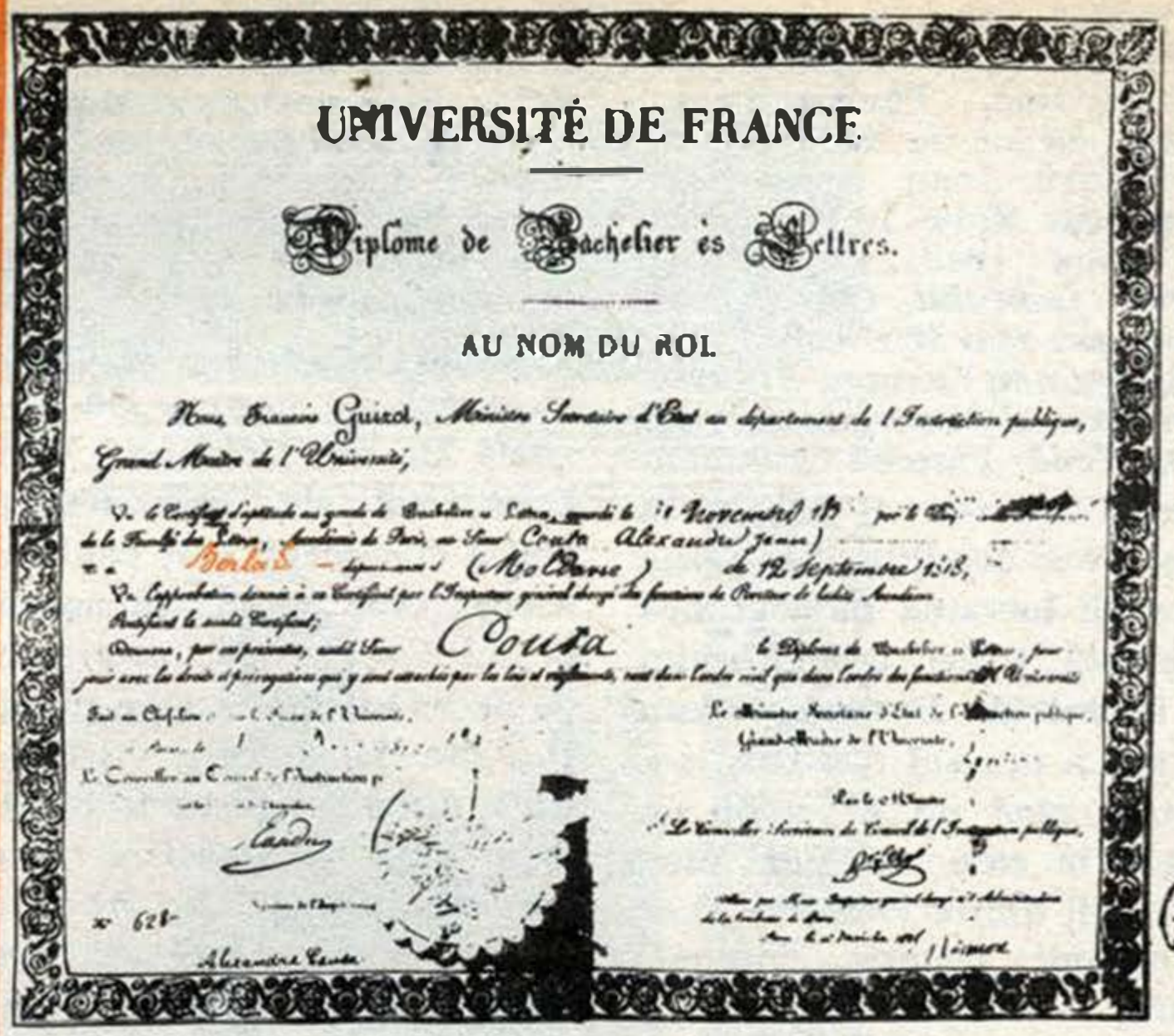

UNIVERSITÉ DE FRANCE.

Diplome de Bachelier ès Lettres.

AU NOM DU ROI.

Nous, François Guizot, Ministre Secrétaire d'État au département de l'Instruction publique, Grand Maître de l'Université;

Vu le Certificat d'aptitude au grade de Bachelier ès Lettres, accordé le 21 Novembre 183[illegible] par le Président de la Faculté des Lettres, séant à Paris, au Sieur Couza Alexandre Jean) né à Bals — département de (Moldavie) le 12 Septembre 1[illegible]3,

Vu l'approbation donnée à ce Certificat par l'Inspecteur général chargé des fonctions de Recteur de ladite Académie;

Avons, par ces présentes, conféré audit Sieur Couza le Diplôme de Bachelier ès Lettres, pour jouir avec les droits et prérogatives qui y sont attachés par les lois et règlements, tant dans l'ordre civil que dans l'ordre des fonctions de l'Université.

Fait au Chef-lieu de la Faculté de l'Université, le [illegible] 1[illegible]

Le Conseiller au Conseil de l'Instruction p[illegible]

Le Ministre Secrétaire d'État de l'Instruction publique, Grand-Maître de l'Université,

Pour le Ministre:
Le Conseiller Secrétaire du Conseil de l'Instruction publique,

Pour Mon Inspecteur général chargé des fonctions de Recteur de l'Académie de Paris,

Alexandre Couza

Großherzogthum Baden.

Amts: Mannheim — Amtsgericht: Heidelberg
Standesamt: Heidelberg

Auszug aus dem Todtenbuche des Jahres 187[illegible]

Alexander Johann Couza

Două documente probatorii pentru locul de naştere al domnului Unirii: diploma de bacalaureat al Facultăţii de litere de la Universitatea din Paris, d n 21 noiembrie 1836...

...şi certificatul de deces eliberat la Heidelberg, la 15 mai 1873; pe marginea documentului se vede o adnotare făcută la cererea doamnei Elena Cuza, în care Bîrladul este menţionat ca localitate natală a domnitorului

de faptele cîrmuitorului şi ale sfetnicilor lui", cum a fost caracterizată. Pentru oraşul Galaţi, ca loc de naştere a lui Alexandru Ioan Cuza, s-au pronunţat Moise I. Pacu, încă din anul 1893, în lucrarea *Cartea judeţului Covurlui* şi, cîţiva ani mai tîrziu, I.G. Valentineanu în lucrarea *Alegerea, detronarea şi înmormîntarea lui Cuza Vodă*. Părerea că domnitorul Cuza s-ar fi născut la Huşi a fost acreditată de Lucia Borş, în lucrarea monografică închinată soţiei domnitorului şi intitulată *Doamna Elena Cuza*. La muzeul din Huşi s-a păstrat pînă nu de mult un leagăn în care, aşa cum afirmau unii dintre localnici, şi-ar fi odihnit pruncia domnul Unirii.

În aceste condiţii nu este de mirare că în diferite dicţionare şi enciclopedii sînt indicate localităţi diferite: Huşi *(Enciclopedia română*, editată de C. Diaconovici, *Micul dicţionar enciclopedic*, ed. II, 1978, *The Encyclopaedia Britannica)*, Galaţi *(Le Grande Larousse)*. În alte lucrări, *Dicţionarul Enciclopedic ilustrat „Cartea românească"*, *Dicţionarul enciclopedic român* în 4 volume nu se face nici o precizare în legătură cu locul naşterii lui Cuza.

Care este deci localitatea unde s-a născut domnul unirii? Există mai multe documente ce ne îndeamnă să optăm pentru Bîrlad. Două din acestea sînt menţionate în lucrarea monografică a acad. Constantin C. Giurescu, ediţia revizuită şi adăugită din anul 1970. Este vorba de diploma de bacalaureat obţinută de viitorul domn în anul 1836 la Paris (al cărui facsimil este prezentat şi de A.D. Xenopol în *Istoria românilor din Dacia Traiană)* şi pe care în dreptul localităţii de naştere stă scris „né à Berlad, Moldavie", (Arh. Cuza, vol. 46, doc. 69). Al doilea document, care confirmă acelaşi oraş ca loc de naştere al lui Cuza Vodă, este actul de deces aflat în arhiva primăriei din Heidelberg (R.F.G.), unde domnitorul şi-a trăit ultimele clipe. Completînd actul de deces, medicul curant al lui Cuza a menţionat că cel decedat s-ar fi născut la Bucureşti. Pentru a restabili legalitatea în vederea rezolvării problemelor legate de succesiune, doamna Elena Cuza a fost nevoită să rectifice înscrisul sub prestare de jurămînt. Aşa se face că pe actul respectiv se află o adnotare marginală, oficială, arătînd că locul de naştere al celui decedat nu este Bucureşti, ci Bîrlad: „Das Stadt «Bucharest» zu lesen ist «Berlad»".

Afirmaţia îşi găseşte confirmarea şi în unele acte ce ţin de familia domnitorului. Dintr-un astfel de act, pus în circulaţie de D. Ivănescu şi Virginia Isac reiese că în anul 1828, cînd s-a făcut un recensămînt, tatăl lui Alexandru Ioan Cuza îşi avea casele „în mahalaua mijlocului din tîrgul Bîrladului". Deci la numai 8-10 ani după naşterea fiului său, Alexandru, postelnicul Ioan Cuza îşi avea încă domiciliul stabil la Bîrlad. Dealtfel, în cartierul Podeni din Bîrlad, acea mahala de mijloc de altă dată, se păstrează vie în memorie amintirea locului unde se aflau casele în care viitorul domn a văzut pentru întîia oară lumina zilei.

De menţionat şi un alt document ce datează din timpul funeraliilor organizate domnitorului, ce au avut loc la Ruginoasa şi la care a luat parte şi o delegaţie a oraşului Bîrlad. Oficialităţile din această localitate au trimis şi un mesaj de compasiune. În numărul din 17 iunie 1873 al ziarului *Semănătorul* a apărut telegrama de răspuns a doamnei Elena Cuza: „Aş fi dorit să răspund mai curînd telegramei ce mi-aţi adresat. Fiţi încredinţaţi că am fost mişcată de sentimentele pioase ce v-au inspirat gîndirea de a face rugăciuni pentru suflarea scumpului Prinţ defunct. Oricît de uimită sînt de manifestarea unanimă de iubire şi de recunoştinţă care onorează memoria Prinţului Cuza, *vriau a şti că sînt mai deosebit simţitoare pentru suvenirile oraşului Bîrlad, patria neuitată a iubitului meu soţiu* [subl.ns.]"

PLANSELE NOASTRE

Ianuarie 1859 a adus o măreaţă împlinire în istoria românilor cu puternic ecou şi în conştiinţa europeană. Dovadă şi modul în care istoricul eveniment s-a reflectat în presa străină. Revistele franceze *L'Illustration* şi *Le Monde Illustre* au publicat imaginile reproduse în planşele noastre:

① Portretul domnitorului Unirii şi Divanul ad-hoc din Muntenia
②③ 1860 şi 1864: vizitele domnitorului Unirii la Constantinopol
④ Vedere generală a Bucureştilor (sus); poporul Capitalei îl aclamă pe domnitorul Alexandru Ioan Cuza

L'ILLUSTRATION,

JOURNAL UNIVERSEL.

CONDITIONS POUR PARIS ET LES DÉPARTEMENTS :
3 mois, 9 fr. ; 6 mois, 18 fr. ; un an, 36 fr. ; le numéro, 75 c. ; la collection mensuelle, 3 fr. ; le volume semestriel, 18 fr.

N° 826. — Vol. XXXIII. — BUREAUX : RUE RICHELIEU, 60.

CONDITIONS POUR L'ÉTRANGER :

SOMMAIRE.

Ministère de la marine. — Chronique de Paris. — Un bon chemin à Yokohama (Japon). — Chronique littéraire. — Nouvelle du jubilé. — Le centenaire à Saint-Germain. — Les élections municipales. — Le Nil en hiver, par Ebers, 1re partie. — Prix en faveur pour l'amélioration de l'habitation des vignerons. — Cartes. — Chronique du Théâtre-Français (Opéra). — Variétés scientifiques. — Nouveaux de l'Académie de Stanislas. — Exposition scolaire de Saint-Louis (Afrique). — Annonces et avis divers.

Gravures. — Le prince Orloff, ambassadeur de Russie et de Madame, d'après une photographie. — Le nouveau théâtre, par Chapu, maquette. — Les Chinois à Yokohama, dessin de Taylor. — Le 15e corps chassant dans la région de Tuyen. — Sur passage donné à Saint-Dié-Remiremont par le général Cambriels, à l'occasion du centenaire, dessin de G. Coindre, d'après une photographie de deux pages. — Fête du baptême du Tell. — L'école et la chapelle de Saint-Cyr, — Inondations de Montbrison et Roanne. — Chute du pont-viaduc de l'Isère à Romagnieu. — Le Centenaire célébré hier, à Versailles. — Les distributions d'aquarelles à Paris. — Salon.

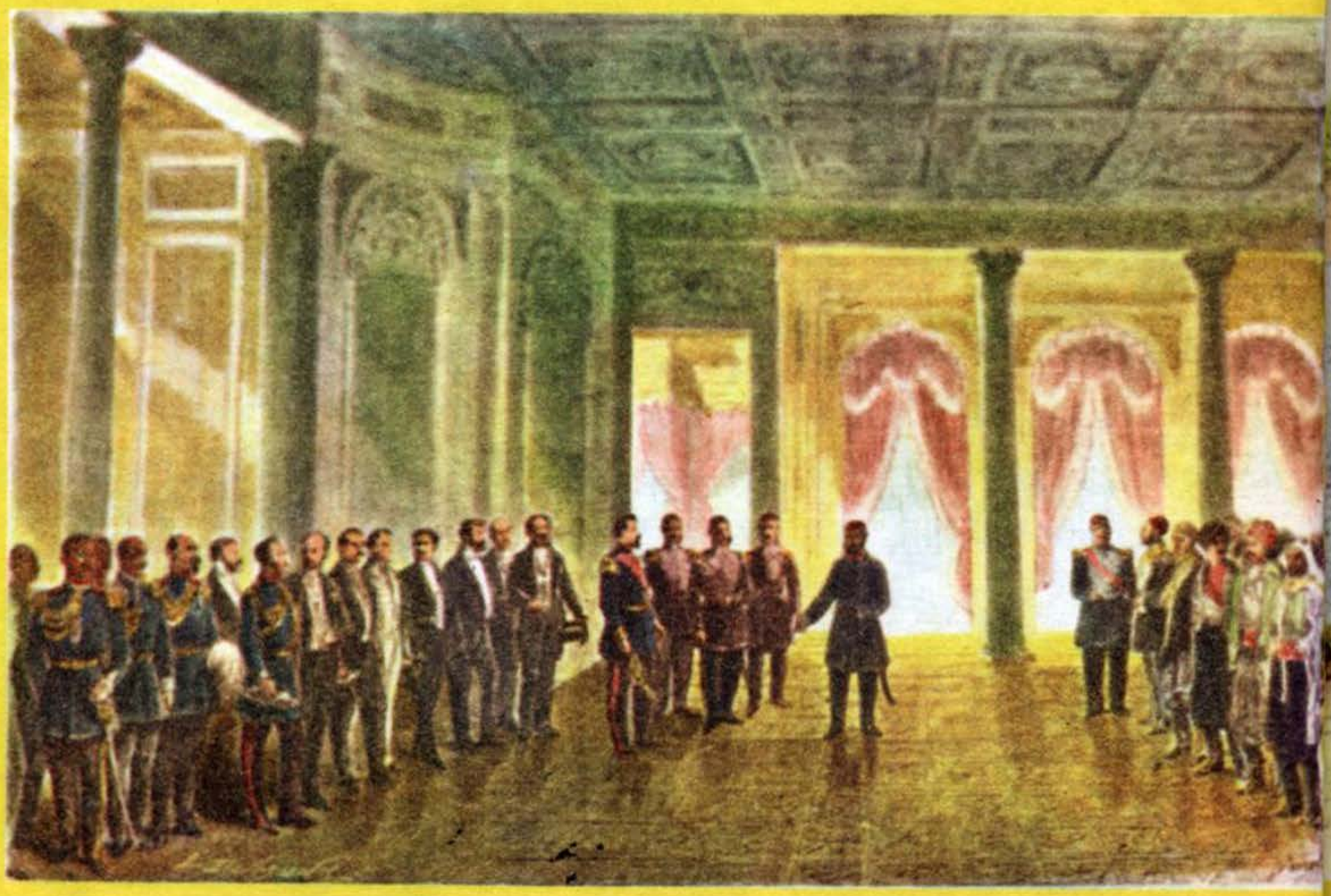

LE MONDE ILLUSTRÉ

JOURNAL HEBDOMADAIRE

ABONNEMENTS POUR PARIS ET LES DÉPARTEMENTS :
21 francs ; — Six mois, 11 francs ; — Trois mois, 6 francs.
Le numéro : 25 c. à Paris. — 30 c. dans les départements.
On demande quatre semaines après son apparition, sera vendu 40 c.
Un semestriel : 11 fr. broché, — 16 fr. relié et doré sur tranche.
LA COLLECTION DES 11 VOLUMES : 160 FRANCS.

8e Année. N° 360. — 23 Juillet 1864

DIRECTION ET ADMINISTRATION : 15, RUE DRouot.

DIRECTEUR : GEORGES.

BUREAUX DE VENTE ET D'ABONNEMENT : 24, BOULEVARD DES ITALIENS.

Toutes les communications relatives aux Travaux, à la Rédaction ou à l'Administration doivent être adressées au Directeur, 15, rue Drouot.

Toute réclamation, toute demande de changement d'adresse doit être accompagnée d'une bande imprimée et adressée à l'Administration, 15, rue Drouot.

Toute demande d'abonnement non accompagnée d'un bon sur Paris ou sur la poste, toute commande de numéro à laquelle ne sera pas joint le montant en bon de poste, sera considérée comme non avenue.

SOMMAIRE

Courrier de Paris, par Nestor. — Le roi de Wurtemberg, par M. V. — Entrevue du sultan et du prince Couza, — Guerre du Danemark, par Georges Denner. — Catastrophe arrivée à Lyon sur la Saône, par M. V. — Banquet offert à la 1re batterie d'artillerie de la garde, à son retour du Mexique, par M. V. — Expédition du Mexique, par A. H. — Un amour fantastique (suite), par Fulgence Girard. — Les quarante jours, par Pierre Véron. — Une visite aux raffineries de sucre de M. Gérard, à Nantes, par Emile Bourdelin. — Courrier du Palais, par Petit-Jean. — Chronique musicale, par Albert de Lasalle. — Échecs, par Paul Journoud. — Pensamens : Mademoiselle Fanny (suite), par Aubert Noriac.

Gravures : Entrevue du sultan Abd-ul-Aziz et du prince Alexandre Jean. - Le roi de Wurtemberg — Guerre du Danemark. — Catastrophe arrivée à Lyon. — Banquet offert à Versailles, par l'artillerie montée de la garde, à la 1re batterie du régiment revenant du Mexique. — Mexique : Bataille de Mathehuala. — Grandes industries françaises : Vue extérieure et atelier principal de la raffinerie de sucre de M. Gérard, à Nantes — Plan topographique de la bataille de Matehuala. — Rébus.

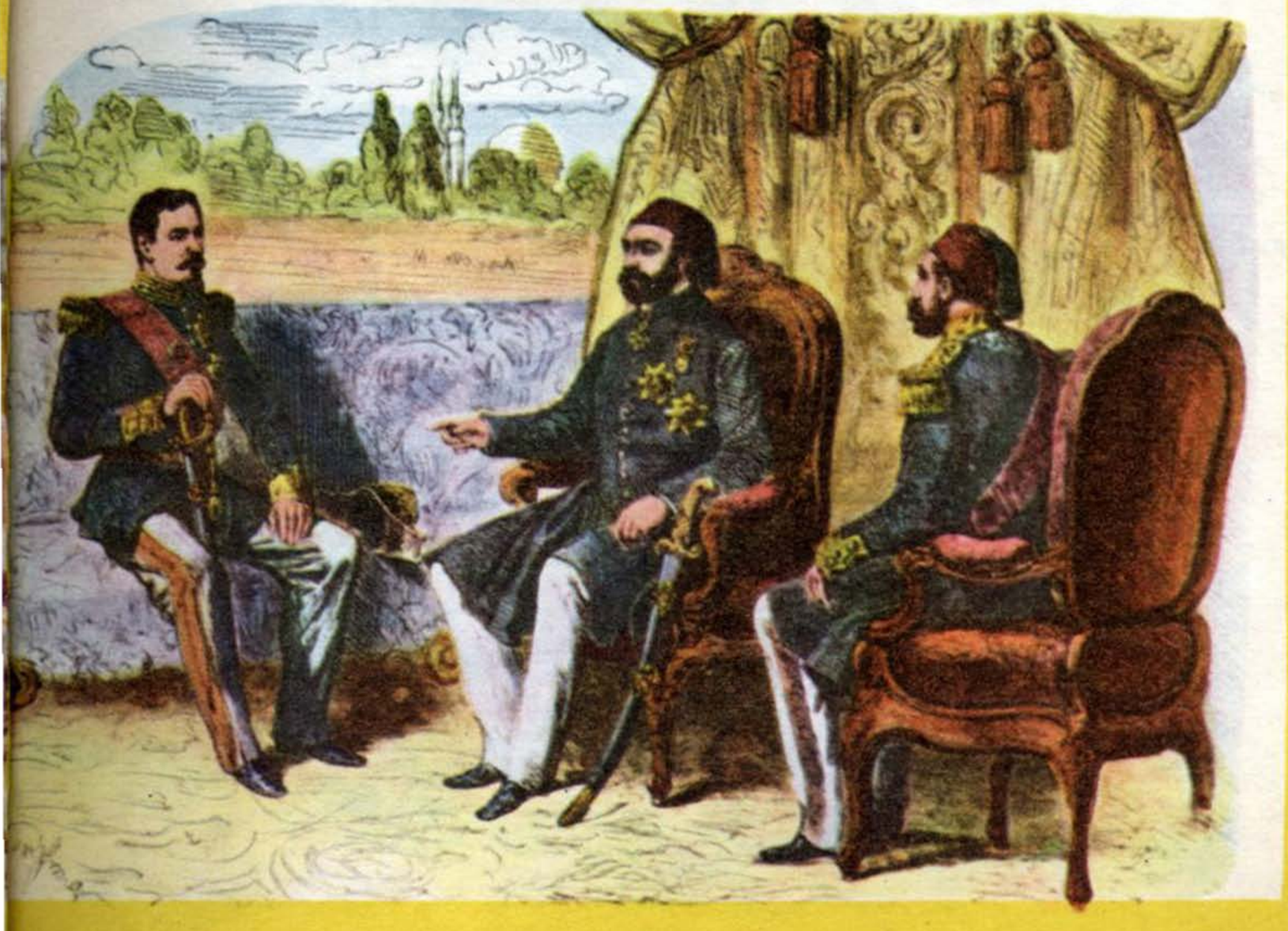

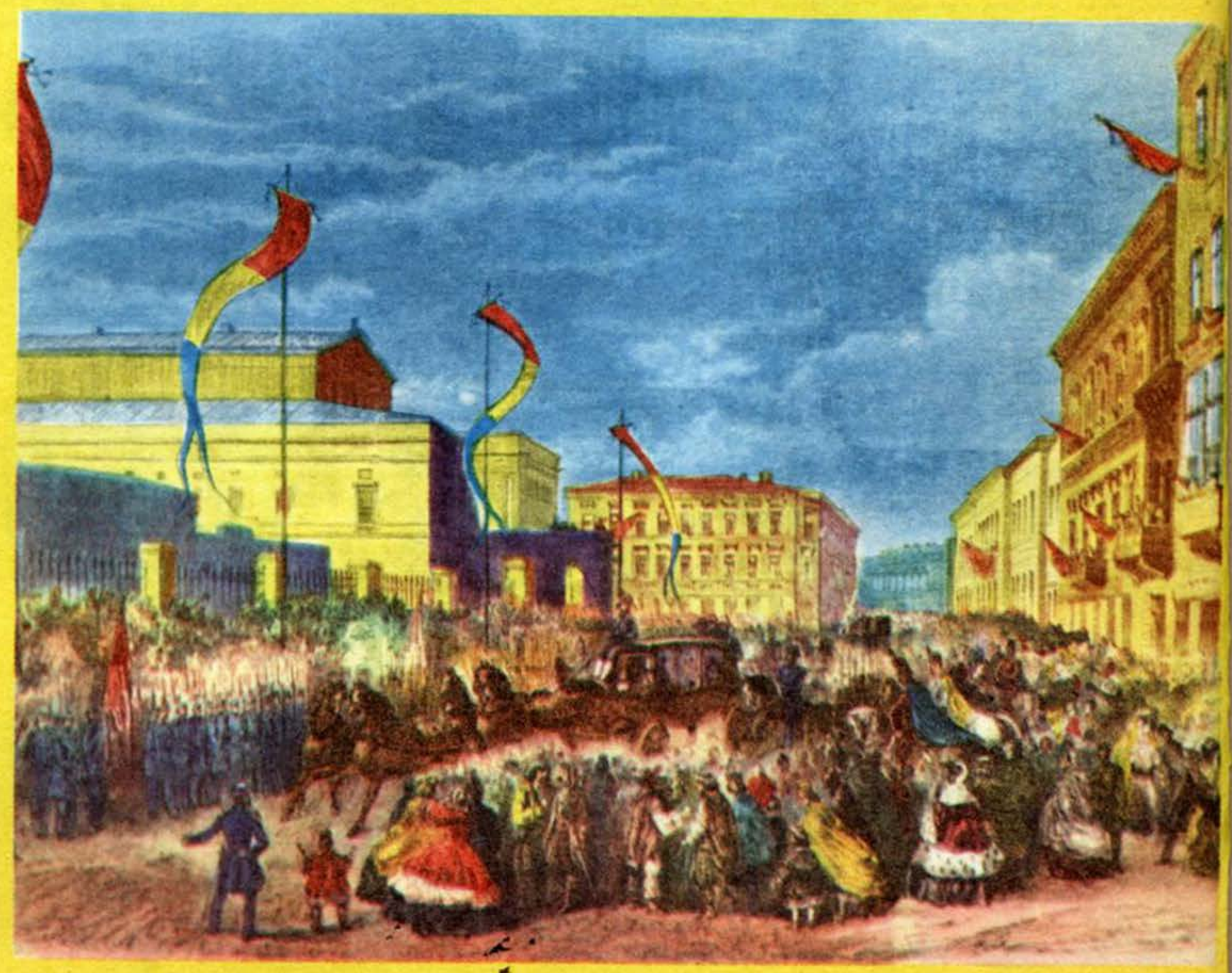

Ecouri ale Unirii Moldovei cu Muntenia

O PROBLEMĂ DE INTERES ŞI DE ONOARE PENTRU EUROPA

Prof. univ. dr. GH. PLATON,
Universitatea „Al. I. Cuza", Iaşi

Constituirea statului naţional român, prin unirea celor două principate, la 24 ianuarie 1859, reprezintă expresia particulară a unui fenomen general, european, a tendinţei naţiunilor de pe continent de a se afirma în cuprinsul unor organisme statale unitare şi independente. Pentru a fi înţeleasă şi apreciată în semnificaţiile sale, unirea principatelor, care, după expresia unor contemporani, a reprezentat, la un moment dat, „cheia de boltă a echilibrului european", „nodul gordian al relaţiilor dintre puteri", trebuie situată în contextul general în care s-a desfăşurat, identificîndu-i interferenţele cu mişcările similare şi implicaţiile asupra istoriei Europei. Mai mult decît atît. Pentru poporul nostru şi dezvoltarea sa istorică în ultimele cinci sferturi de secol, Unirea de la 1859 joacă un rol deosebit de important. Definindu-i sensurile adînci, preşedintele Nicolae Ceauşescu spunea: „Realizarea Unirii Principatelor a constituit un moment crucial în istoria României. Aceasta a pus bazele statului naţional român, dezvoltării naţiunii române şi a marcat trecerea ţării noastre pe calea progresului economico-social. Realizarea Unirii, în 1859, a stat la baza tuturor evenimentelor ulterioare — mă refer la războiul pentru independenţă, la realizarea statului naţional unitar, la dezvoltarea forţelor de producţie, a ştiinţei şi culturii, la ridicarea bunăstării poporului. S-ar putea spune că există o strînsă legătură între realizarea Unirii Principatelor şi înfăptuirea insurecţiei naţionale armate antifasciste şi antiimperialiste, în 1944, care a dus la răsturnarea dictaturii fasciste, la eliberarea ţării de sub dominaţia hitleristă şi trecerea României pe calea dezvoltării noi. Progresele realizate în anii construcţiei socialiste, care au transformat România dintr-o ţară agrară cu o industrie înapoiată într-o ţară industrial-agrară în plină dezvoltare, au deschis posibilitatea ridicării bunăstării materiale şi spirituale a întregului nostru popor, afirmării naţiunii noastre pe plan internaţional ca o naţiune liberă şi independentă".

Teama de regatul daco-român

În sec. XVIII, ca urmare a declinului continuu al Imperiului otoman, a sporirii forţei militare şi politice a Austriei şi a Rusiei ţariste, echilibrul european s-a modificat. Problema orientală a intrat într-o nouă fază, determinată îndeosebi de expansiunea continuă a Rusiei ţariste. În evoluţia diverselor etape ale problemei orientale — care şi-au găsit expresia în numeroase războaie — prin poziţia lor geopolitică, ţările române, s-au aflat în centrul disputelor dintre marile imperii. Ele au fost teatrul unor numeroase şi pustiitoare conflicte, iar părţi din teritoriul lor au fost anexate puterilor limitrofe. Ţările române reprezentau, după cum nota diplomatul francez A. Billecocq, „nu numai prada, dar şi moneda de schimb pentru învingători".

În aceste împrejurări, marile puteri erau interesate fiecare din diferite motive în crearea unui stat naţional român, înfăptuirea acestuia fiind, firesc, determinată de complexul proces de transformări care avea loc în principatele române, încadrate organic ciclului de dezvoltare spre capitalism a întregului continent. În cadrul acestor uriaşe prefaceri interne şi internaţionale, s-a consolidat naţiunea română, s-a cristalizat conştiinţa naţională, s-a iniţiat lupta politică cu obiective şi finalitate naţionale. În cadrul problemei orientale, s-a conturat, astfel, şi s-a detaşat *problema românească*, care se impune, treptat, în

elaţiile dintre puteri şi în conştiinţa europeană.

Lupta naţională a românilor din Transilvania şi din principate, în mod deosebit răscoala lui Horea şi revoluţia lui Tudor Vladimirescu, propulsaseră şi mai puternic în ultimele trei sferturi de veac problema românească pe plan internaţional. În deceniile premergătoare anului 1848, în centrul acţiunilor politicc românești s-a situat, în mod constant, unitatea naţională. Acţiunea politică temerară întreprinsă de I. Cîmpineanu, în 1838, vizînd unirea principatelor sub o domnie ereditară, programul Partidei naţionale cuprins în *Actul pentru unire şi independenţă* sînt semnificative pentru obiectivele urmărite de români.

Conducătorii politici ai românilor nu-şi ascundeau, totodată, îngrijorarea cu privire la politica puterilor europene faţă de principate. Ei ştiau, după cum observa în 1835 Cochelet, consulul Franţei, că „soarta lor [românilor] este de a fi sacrificaţi întotdeauna exigenţelor şi împrejurărilor politice şi că, niciodată, dorinţele lor nu vor fi luate în seamă". Cît de reale erau aceste temeri şi aprecieri s-a putut verifica în timpul revoluţiei românilor din 1848. Voinţei de unitate, afirmată atît de general şi de puternic în timpul revoluţiei, marile imperii limitrofe — ameninţate în integritatea lor de opţiunea românească pentru unitate — i-au răspuns cu agresiunea armată. Rusia ţaristă, pentru a-şi justifica intervenţia militară în principate, semnala şi reproba în faţa celorlalte puteri, într-o notă a ministrului său de externe din 19/31 iulie 1848, obiectivele revoluţionarilor români, ei urmărind „să constituie, sub numele de regat daco-român, un nou stat, osebit şi neatîrnat, la a cărui formaţiune cheamă pe fraţii lor".

În acest raport de forţe pe plan internaţional, la 1848, lupta românilor pentru unitate nu se putea materializa politic. Abia Războiul Crimeii (1853-1856), care a opus Rusia ţaristă puterilor europene (Franţa, Anglia şi Sardinia) aliatele Turciei, a modificat radical acest raport de forţe, creînd noi împrejurări, favorabile, pentru desfăşurarea luptei popoarelor în vederea constituirii statelor naţionale. Românii au beneficiat şi ei şi au ştiut să folosească avantajele noii situaţii. Renunţînd la calea insurecţională — în condiţiile în care revoluţia „simphonă şi sincronă", preconizată de forţele progresiste de pe continent se dovedea irealizabilă — românii au adoptat calea organizării largi, din interior, şi a apelului la masele populare concomitent cu desfăşurarea unor complexe acţiuni în afară, pentru cîştigarea sprijinului politic şi diplomatic al puterilor europene, precum şi al opiniei publice. Acţiunile românilor pentru unire, desfăşurate larg, cu inteligenţă şi patriotism, urmărite cu simpatie şi interes de opinia publică progresistă, sprijinite de puterile favorabile principiului unităţii naţionale, au avut un excepţional răsunet. Documente diplomatice, broşuri oficiale sau oficioase, articole de presă au dat expresie obiectivelor naţionale româneşti, au reliefat implicaţiile complexe ale unirii principatelor.

Aceste documente abordînd problematica românească, o analizau în cadrul noilor realităţi politice create după Congresul de pace de la Paris (februarie-martie 1856); discuţia largă şi contradictorie a conferit o mare popularitate problemei româneşti pe plan european şi a sporit ponderea unirii principatelor în relaţiile internaţionale.

Centrul de gravitate

Problema unirii principatelor române s-a impus treptat, printr-o îndelungată evoluţie, în cursul căreia românii au fost aceia care i-au definit sensul şi dimensiunile. Un stat care ar fi rezultat doar dintr-o conjunctură externă favorabilă nu ar fi avut trăinicia şi vitalitatea statului român, sprijinit pe istoria şi pe voinţa poporului său.

După Războiul Crimeii, în raport cu interesele divergente ale puterilor, ca urmare a obiectivelor deosebite ale acestora în politica continentală, problema românească a devenit un adevărat „măr al discordiei", în raport de care se defineau relaţiile dintre state şi, practic, s-au stabilit noua ordine şi noul echilibru european. Astfel, falsificarea alegerilor pentru Adunarea ad-hoc a Moldovei, în vara anului 1857, a generat o înăsprire extremă a relaţiilor politice pe continent. Ed. Thouvenel, ambasador al Franţei la Constantinopol, considera că originile războiului franco-sardo-austriac din 1859 pornesc din aceste împrejurări: „Nu a fost reliefată încă — aprecia el — măsura în care problema Principatelor dunărene a întreţinut iritarea între cele două cabinete de la Paris şi Viena. Pentru noi — conchidea diplomatul francez — lupta din 1859 a început în 1857". Un alt document diplomatic francez, dat publicităţii în vara anului 1858, readucea în memoria contemporanilor aprecierea formulată de Talleyrand la începutul secolului: „Centrul de gravitate al lumii nu este nici pe Elba, nici pe Adige [fluviu în nordul Italiei], el este acolo, la frontierele Europei, pe Dunăre".

Începută la Conferinţa de la Viena, din primăvara anului 1855, disputa diplomatică directă în jurul unirii principatelor a fost continuată în timpul dezbaterilor Tratatului de pace de la Paris şi a luat proporţii în anii în care au fost aplicate practic dispoziţiile acestuia cu privire la consulta ea populară, prin intermediul Adunărilor ad-hoc. Sprijinită cu fermitate de Franţa, condiţionat şi cu rezerve de Rusia, din interese politice proprii de Prusia şi Sardinia, Unirea a fost combătută, încă de la început, cu înverşunare, de către Turcia şi Austria.

Poa ta vedea în unirea principatelor un act care trebuia să preceadă independenţei şi să contribuie, inevitabil, prin consecinţele şi exemplul său, la prăbuşirea Imperiului otoman. Austria, potrivit expresiei ministrului de externe Buol de Schauenstein, aprecia Unirea drept un

pericol de moarte, „un pumnal înfipt în pîntecele monarhiei". Apărînd interesele Porții, Austria, nota un diplomat belgian, își „apără, fără nici o îndoială, propriile sale interese".

Aceste poziții divergente, la care s-a adăugat și ostilitatea Angliei față de Unire, îngrijorată și ea de politica Rusiei țariste, și-au găsit o complexă și variată formă de expresie în relațiile diplomatice ale vremii.

Disputa în jurul problemei românești nu s-a limitat însă numai la cadrul relațiilor celor șapte puteri semnatare ale Tratatului de la Paris. Au fost antrenate și au luat atitudine împotriva sau în favoarea Unirii și „puteri de al doilea rang". J. Jooris, însărcinatul cu afaceri al Belgiei la Constantinopol, aprecia în rîndul legațiilor din capitala otomană, considerate favorabile Unirii, pe cele ale Greciei, Spaniei și Statelor Unite ale Americii. În primăvara anului 1857, Carol Spence, reprezentantul diplomatic al S.U.A. la Constantinopol, se afla în pincipate, cu intenția de a scrie o carte despre acestea. Singura țară care a îmbrățișat cauza antiunionistă — date fiind relațiile care o legau de Austria — a fost Regatul Neapolului.

În favoarea Unirii se manifesta și Belgia. O' Sullivan de Grass, ministrul belgian la Viena, consemna interesul țării sale în constituirea unui stat românesc menit să păstreze echilibrul în Orient. J. Poumay, consulul Belgiei de la București, sublinia marea importanță a principatelor, „al căror destin politic trebuie să exercite o mare influență asupra relațiilor și a comerțului european". La rîndul său, Blondel van Cuellebroeck, ministrul belgian la Constantinopol, aflat în călătorie la București și Iași, la începutul anului 1857, releia și el importanța celor două capitale românești pentru desfășurarea politicii europene. Gravul conflict diplomatic dezlănțuit de acuzația că, în timpul călătoriei sale, s-ar fi pronunțat în favoarea Unirii și ar fi pregătit terenul pentru instalarea pe tronul Principatelor Unite a contelui de Flandra — conflict care s-a soldat cu demiterea diplomatului belgian —, probează nu numai poziția Belgiei, ci atestă și acuitatea și greutatea politică a problemei românești în relațiile internaționale.

Cauza democratică și națională

Dacă implicarea cercurilor politice străine și reacția acestora au fost dictate, mai mult, de interese economice, politice sau strategice, care, adesea, depășeau cadrul strict al *problemei românești*, reacția favorabilă a opiniei publice europene a fost determinată, direct, de simpatia față de cauza românească, una din cauzele nobile ale timpului. În acest sens, comentatorul politic al ziarului francez *Messager du Midi*, referindu-se la necesitatea politică și morală de a se transforma principatele într-un stat neutru și suveran, nota la 24 aprilie 1856: „În această privință, fiecare își face propriile sale calcule: Rusia, este posibil, vede în Unire începutul rupturii cu Turcia, care trebuie exploatată, în timp ce noi vedem în aceasta o garanție a independenței care va avea drept urmare că românii, deveniți un popor stăpîn la ei acasă, să fie mai puțin înclinați să asculte de străini. Cine calculează mai bine?"

În timp ce interesul cercurilor politice favorabile a fost întreținut prin elaborarea de documente, memorii și acte explicative, simpatia și sprijinul opiniei publice au fost captate prin organizarea și întreținerea unor vaste campanii de presă, prin cîștigarea pentru cauza românească a unor personalități proeminente ale vieții politice și culturale, prin întruniri, mitinguri, intervenții în parlamente ș.a. dar, mai cu seamă, prin unanimitatea și forța cu care, mereu, a fost mărturisită dorința și voința de unitate. Drept urmare, sufragiile întrunite au avut o mare pondere în obținerea victoriei.

Materialul istoric documentar relevă, în primul rînd, interesul european pentru cauza românească, respectul și admirația pe care opinia publică le-au manifestat față de felul în care poporul român a știut, în acele cruciale, împrejurări ale existenței sale, să-și legitimeze și să-și apere dreptul la viață liberă și independentă. Oameni politici englezi[1] — am aminti, de exemplu, pe A.H. Layard, H. Verney, W.L. Birbeck — s-au pronunțat în favoarea cauzei naționale a românilor. În rîndul acestora, printre parlamentarii britanici, lordul Dudley Stewart era considerat drept „cel mai vechi și cel mai ferm avocat al românilor". Împotriva poziției ambigue sau ostile a guvernului britanic, publicații ca *Examiner*, *Morning Chronicle*, *Morning Advertiser*, ș.a. au inserat în paginile lor articole pline de simpatie pentru cauza națională a poporului român. Ziarul *Times* însuși, care reprezenta interesele oficiale, constata că a sprijini Turcia echivalează cu „galvanizarea unui cadavru".

Karl Marx, în afara numeroaselor referiri la diversele aspecte ale problemei românești, la solicitarea ziarului american *New-York Daily Tribune*, a scris trei articole[2] în care releia importanța și rolul națiunii române în estul Europei și susținea „cauza democratică și națională a unirii țărilor române".

Personalități politice sau oameni de cultură de pe continent, prin glasul lor, au dat curs sentimentelor de admirație și prețuire pentru lupta românilor. În rîndul acestora, se cuvine să-i amintim pe Vegezzi Ruscalla, prieten sincer al românilor, pe Cernîșevski sau pe Dobroliubov și pe mulți alții. Nicăieri însă ca în Franța, atitudinea în favoarea românilor nu s-a manifestat cu atîta unanimitate, în forme atît de variate și de înalte ca expresie. Zilnic, în anii care au urmat Congresului de pace de la Paris, presa franceză — nu numai cea pariziană, ci din întreaga țară — a

---

1-2 *Magazin istoric*, nr. 6/1971, 4/1974, 1, 4/1978; 1/1967.

consacrat pagini întregi românilor. Cine parcurge acest material înțelege exact măsura în care acțiunile poporului român și cele ale reprezentanților acestuia au făcut din problema românească o componentă a conștiinței europene.

În 1856, în lucrarea *Les Roumains...*, care înmănunchea articolele inserate în revista de largă circulație *La Revue des Deux Mondes*, Edgar Quinet își exprima în următorii termeni prețuirea pentru lupta și aspirațiile românilor: „Întregul Occident este mișcat de soarta voastră... Dorințele voastre, nevoile voastre, drepturile voastre, fac de acum înainte parte din dorințele, drepturile societății europene. Problema voastră a devenit o problemă de interes și de onoare pentru Europa. Va fi o Românie sau nu vor fi nici onoare, nici libertate, nici garanții, nici un fel de credință în Europa". J.A. Vaillant, statornic prieten al românilor, într-un apel care a avut largă circulație în principate și în Franța, subliniind dreptul românilor de a se organiza în cuprinsul unui stat suveran, încheia astfel: „Prin unanimitatea voastră în favoarea unirii principatelor justificați simpatiile cu care vă înconjoară în Occident toți aceia care, ca domnii F. Colson, St. Marc-Girardin, Elias Regnault, Edgar Quinet și Jules Michelet văd în voi mlădița unui popor care a fost mare, rădăcina unei națiuni care, dacă voi o vreți, poate deveni mare, la rîndul său. Cu această speranță, Curaj! Unire! Mîntuire!"

În presă, gazetari de prestigiu, își exprimă încrederea în triumful cauzei românești. „Nu credem că ne înșelăm — declara în acest sens S. de Sacy, în *Le Journal des Débats* —, atunci cînd afirmăm că acest moment al Unirii va însemna un mare progres în civilizația Europei". Amédée de Céséna, directorul politic al ziarului *Le Constitutionnel*, într-un amplu articol, subliniind temeiurile istorice ale unirii principatelor, remarca faptul că Franța nu a *inventat* această idee, a regăsit-o, considerînd-o ca „fiind mai conformă cu învățămintele istoriei". La rîndul său, publicistul Léon Plée, în paginile ziarului *Le Siècle*, exprimînd comuniunea națională și de interese care există între români, își exprima încrederea fermă în Unire și speranța că Europa va ști să-apere România. Saint Marc-Girardin, eminent publicist, „unul din cei mai vechi apărători ai României", cum îl considera ziarul *Messager du Midi*, își exprima în paginile cotidianului *Le Journal des Débats*, deplina încredere în triumful cauzei Unirii: „utilă principatelor, asigurînd prosperitatea și liniștea acestora, ea este, pe de altă parte, utilă Europei și soluționării problemei orientale".

Surpriză și admirație

Actul de voință al românilor săvîrșit prin dubla alegere a lui Al. I. Cuza a pus diplomația europeană în fața unui *fapt împlinit*. El a stîrnit o uriașă reacție în lumea politică. În timp ce la Viena — după cum consemnează rapoartele diplomaților — a generat „surpriză", „cea mai mare uimire", fiind apreciat drept „un serios eșec al politicii austriace în principate", la Constantinopol, în cercurile oficiale, a produs o impresie „dintre cele mai profunde", a provocat „stupefacție și uimire", accelerînd deruta. În egală măsură, această puternică „expresie a dorinței naționale" a stîrnit „surpriză și admirație" la Paris. Aceeași surpriză a fost manifestată și în capitala Imperiului britanic, cu atît mai mult cu cît agenții englezi asiguraseră că Unirea nu mai avea nici o șansă de succes. La Petersburg, la început, dubla alegere a produs „o destul de mare surpriză; nimeni nu se aștepta la formularea unanimă a unei dorințe contrare principiilor apărate cu atîta energie de Austria și Turcia". În capitala Prusiei, se considera că dubla alegere echivalează cu unirea principatelor, iar unirea reprezintă, în fond, un însemnat pas spre independență. Aceasta era, dealtfel și „ordinea ideilor la Viena și la Constantinopol", potrivit informațiilor transmise de ministrul Belgiei la Berlin, baronul Nothomb. Marchizul de Moustier, ministrul Franței la Berlin, referindu-se la o posibilă agresiune a Austriei împotriva principatelor, sublinia poziția oficială a țării sale într-un asemenea caz: „În eventualitatea în care Austria ar face uz de forță pe Dunăre, nu avem nevoie să întreprindem o expediție îndepărtată. Austria se află în vecinătatea noastră".

Salutînd cu căldură unirea românilor, Saint Marc-Girardin constata că ea reprezintă „instinctul cel mai caracteristic și cel mai popular al românilor". Actul de la 24 ianuarie, aprecia el, constituie „un mare pas către unitate, un strălucit protest împotriva diviziunii, o mărturie solemnă a perseverenței românilor în dorința lor națională. Nu mai este necesar — continua publicistul — să fie demonstrată necesitatea Unirii. Ea este făcută, așa cum trebuie să fie pentru a fi trainică; nu de diplomație, nu în afara României, ci printr-o acțiune liberă și spontană a moldovalahilor. Pentru popoare sînt bune și durabile doar faptele care se împlinesc pe pămîntul și prin sentimentul național. Astfel a fost făcută unirea României".

Ziarul *Le Constitutionnel*, relevînd sensul și valoarea actului săvîrșit de români scria: „Mai mult decît în orice altă împrejurare, românii au dat expresie, cu strălucire, tendinței irezistibile care-i împinge spre unitate politică". Această „manifestare izbitoare a voinței naționale", după expresia contelui Walewski, ministrul de externe francez, confirmînd încrederea pe care Europa o acordase românilor, a sporit admirația opiniei publice de pe continent. Actul a fost apreciat unanim drept „o strălucită probă a voinței românilor" *(Messager du Midi)*, care dă expresie „forței irezistibile care apropie cele două principate", „forțelor morale ale țării" *(Le Constitutionnel)*.

UN SINGUR GÎND: UNIREA DEPLINĂ

Dr. DUMITRU ZAHARIA,
directorul filialei Arhivelor statului, Bacău

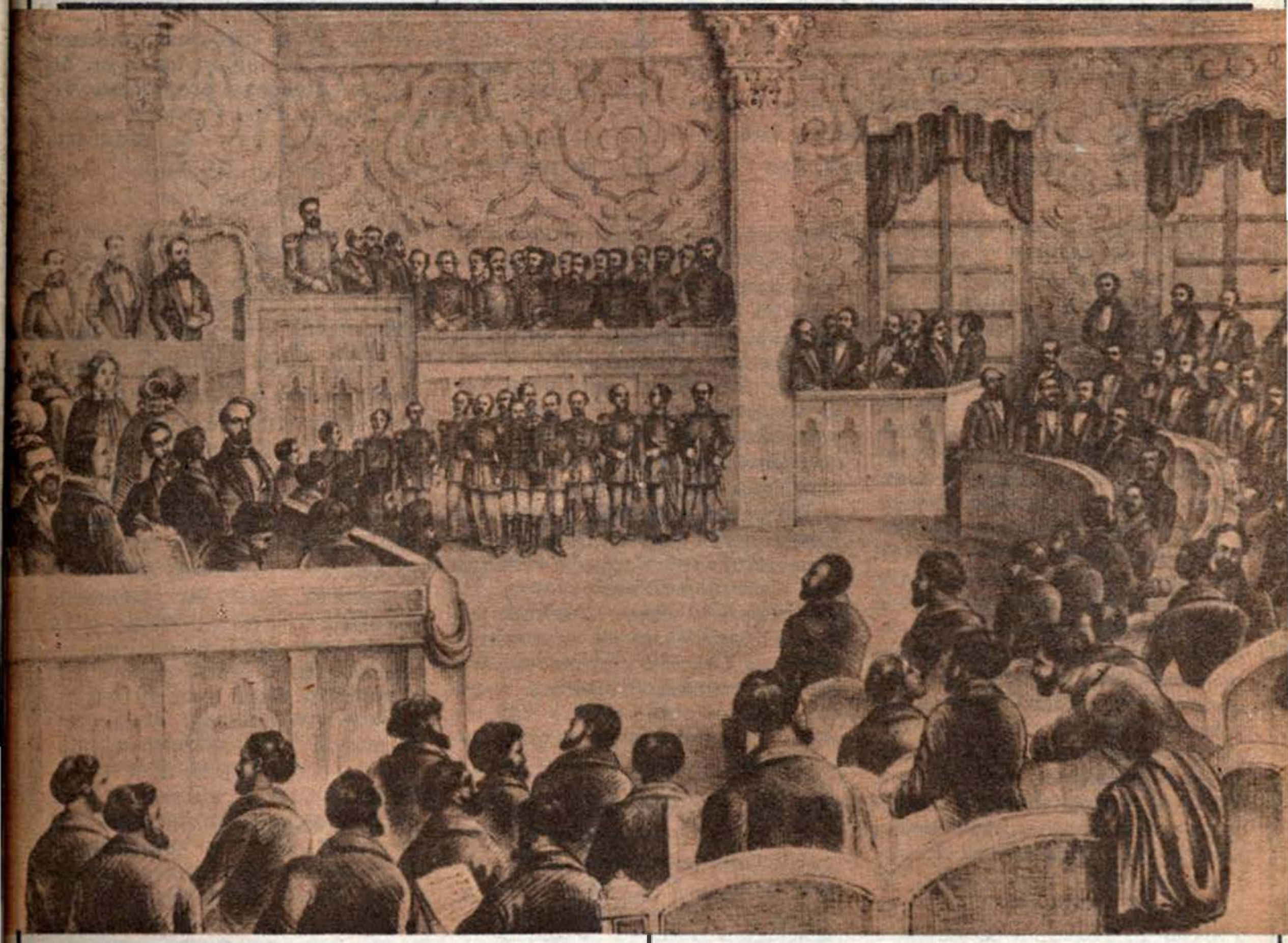

În anii ce au urmat actului istoric din 24 ianuarie 1859, domnitorul, oamenii politici români, au desfăşurat o susţinută şi complexă activitate politică şi diplomatică în vederea definitivării şi consolidării Unirii. Recunoaşterea dublei alegeri de către puterile garante, încheierea unor acorduri şi convenţii internaţionale, organizarea structurilor statale centrale au constituit paşi importanţi pe calea consolidării statului român, a înfăptuirii deplinei uniri.

Relevînd consecinţele luptei pentru unitate „care a culminat cu împlinirea visului secular al unirii Moldovei şi Munteniei într-un singur stat", tovarăşul Nicolae Ceauşescu sublinia: „Crearea statului naţional român, dezvoltarea forţelor de producţie şi a noilor relaţii sociale, precum şi situaţia politică internaţională au pus la ordinea zilei, în modul cel mai imperios, lichidarea oricăror relaţii de dependenţă faţă de Poartă şi abolirea prevederilor Tratatului de la Paris, ce stabilea dreptul de garant al marilor puteri europene faţă de România".

Începînd cu sfîrşitul anului 1860, problema fuzionării celor două guverne şi adunări de la Iaşi şi Bucureşti a fost pusă cu fermitate de Al. I. Cuza şi Costache Negri, agentul român la Constantinopol, în faţa guvernului otoman şi a reprezentanţilor puterilor garante pe lîngă Poartă. În decembrie 1860, a avut loc remiterea oficială a memoriului domnitorului român prin care se cerea recunoaşterea unirii depline. La 30 decembrie 1860, C. Negri îi scria lui Cuza: „S-au dat dispoziţii la Sublima Poartă să fie tradus în turceşte memoriul pe care l-am prezentat, pentru a fi supus în sfîrşit hotărîrii Marelui Consiliu. Această grabă a Porţii de a se ocupa imediat de această afacere dovedeşte că e dornică de a găsi o soluţie favorabilă nouă". Reprezentanţii puterilor garante, la rîndul lor, erau de acord, în principiu, cu realizarea deplinei uniri, urmă-

În imagine: deschiderea Adunării Munteniei, în prezenţa lui Al. I. Cuza, la 29 februarie 1860.

rind totodată apărarea intereselor politice ale statelor lor.

În aprilie 1861, guvernul otoman a adresat o circulară către puterile garante prin care a propus organizarea unei conferințe care urma să dezbată problemele privind organizarea Principatelor Unite. Conferința s-a deschis în toamna lui 1861, la Constantinopol. După discuții și tergiversări care au durat pînă la începutul lunii decembrie, sultanul a emis firmanul prin care Poarta recunoștea Unirea (4 decembrie 1861). Odată cu recunoașterea acesteia și de către puterile garante, Unirea era desăvîrșită. Într-o proclamație către români, la 23 decembrie 1861, Alexandru Ioan Cuza putea să declare cu deplina satisfacție a realizării unui mare act istoric: „Unirea este îndeplinită, naționalitatea română este întemeiată. Acest fapt măreț, dorit de generațiile trecute, aclamat de Corpurile legiuitoare, chemat cu căldură de noi, s-a recunoscut de înalta Poartă și de puterile garante și s-a înscris în datinile națiunilor".

Investigații recente în arhive din Roma, Torino, Napoli mi-au permis depistarea unor documente provenite de la diplomații italieni la Constantinopol din perioada în care, în capitala otomană, se discutau problemele vizînd desăvîrșirea Unirii. Cîteva dintre aceste documente, inedite, le publicăm, în traducere, în paginile revistei Magazin istoric.

La 10 aprilie 1861, generalul Ciacomo Durando, ministrul plenipotențiar al Sardiniei la Constantinopol, îi scria lui Cavour: „În cursul lunii ianuarie, Alteța Sa prințul Al. I. Cuza a adresat Porții și reprezentanților puterilor semnatare ale Tratatului de la Paris un memorandum în vederea obținerii aprobării reuniunii guvernelor și camerelor din Principatele Unite și a legii electorale. La momentul potrivit eu am primit instrucțiunile Excelenței Voastre să acord sprijin deplin rezolvării favorabile a acestor cereri. Poarta nu s-a ocupat niciodată în mod serios de rezolvarea problemei [unirii] care, de fapt, era împotriva curentului politic promovat de diplomația otomană. Ea n-a permis deloc transformarea principatelor într-o mare forță politică".

Cîteva luni mai tîrziu, M. Cerrutti, ministrul plenipotențiar al Italiei la Constantinopol, îi scria (7 august 1861), primului ministru Bettino Ricasoli, succesorul lui Cavour după moartea acestuia (iunie 1861): „În ceea ce-l privește pe prințul Cuza, se apreciază că acesta este exclusiv preocupat de realizarea proiectului său privitor la unirea definitivă a celor două principate. Dacă nu va obține acest lucru curînd din partea guvernului otoman și fără nici o restricție, s-ar părea că nu este dispus să ne acorde nici un sprijin în favoarea intereselor noastre".

La 18 septembrie 1861, același Cerrutti îi scria lui Ricasoli: „Nu trebuie să vă scape din vedere întreaga importanță a problemei de a nu-l indispune pe prințul Cuza, deoarece avem nevoie absolută de cooperarea cu el în favoarea amicilor noștri [e vorba de revoluționarii maghiari refugiați în principate] sau, în cel mai rău caz, să-l determinăm să nu fie adversarul nostru".

Comentînd ecoul pe care-l aveau în capitala otomană propunerile lui Cuza de a se constitui o singură cameră legislativă a Principatelor, diplomatul italian îi comunica lui Ricasoli, la 16 octombrie 1861: „Chestiunile referitoare la Principatele dunărene n-au mai făcut nici un pas, iar eu aștept instrucțiunile dumneavoastră, pentru ca, atunci cînd voi fi chemat la viitoarele ședințe să discut asupra acestor probleme, să-mi pot spune părerea asupra lor. Între timp, prințul Cuza a adresat agentului său de aici, Costache Negri, două scrisori prin care el crede că ar putea determina participanții la conferință să-și modifice părerile și să adopte noi măsuri". În prima scrisoare, continuă Cerrutti, „Cuza propune ca în locul camerei superioare să fie constituit un consiliu de stat pentru a pregăti proiectele de lege, pe care să le prezinte și să le susțină în camera unică legislativă, să facă regulamentele și să organizeze justiția, asemănător consiliului de stat francez".

Referindu-se la cealaltă propunere a lui Cuza, ministrul italian notează: „Prin cea de a doua scrisoare [Cuza] susține că în momentul de față poporul român este preocupat și animat de un singur gînd și anume acela al unirii imediate [a celor două Camere]. Acționînd în așa fel încît unirea să preceadă oricărui proiect de reformă electorală, s-ar ajunge ca aceasta să fie discutată în comun de cele două adunări unite la București".

Sesizînd intențiile Porții de a accepta — la presiunile Austriei — unirea doar ca o stare de fapt provizorie — în care sens erau speculate și agitațiile unor boieri conservatori anti-unioniști — Cerrutti continuă: „Mi se pare că memoriul Porții prezentat la ultimele noastre reuniuni... nu a mulțumit decît în mică măsură pe prinț. În acest memoriu se exprima hotărîrea ca unirea celor două principate să fie recunoscută numai pe timpul vieții prințului actual, urmînd ca la moartea, ori eventuala sa demisie, să se revină la vechea stare de lucruri și țările să fie separate din nou... Există situația reală că boierimea română s-a obișnuit de secole să considere scaunele domnești ca un beneficiu al castei sale, că fiecare familie puternică și bogată trebuie să conducă pe rînd cîțiva ani și să se rînduiască una după alta în acest loc... *Acesta este pericolul care trebuie să dispară pentru totdeauna prin declararea Unirii Principatelor fără condiția domniei pe viață a prințului*". (subl. în original).

Aceeaşi necesitate a unirii imediate era subliniată şi de Durando, în scrisoarea din 13 noiembrie 1861 către Ricasoli: „Nu există nici o îndoială că mai urgentă este unirea acestor ţări, decît reforma în cauză... După părerea mea, conferinţele noastre trebuie să se pronunţe favorabil în problema Unirii şi să-l însărcineze pe prinţul Cuza să propună adunărilor reunite reforma electorală".

La 20 noiembrie 1861, Cerrutti îşi informa superiorul asupra consensului la care ajunseseră reprezentanţii puterilor garante în privinţa propunerilor româneşti privind desăvîrşirea Unirii: „Cu prilejul mai multor conversaţii pe care le-am avut separat cu reprezentanţii puterilor garante, am căzut mai mult sau mai puţin de acord să cerem guvernului otoman să accepte cîteva modificări în proiectul de firman... Eu am purtat mai multe discuţii cu Henry Bulwer [ambasadorul Angliei], contele Goltz [ministrul Prusiei] şi contele Lallemand [ambasadorul Franţei] şi mi-au promis că vor obţine fără dificultăţi modificările propuse de mine... Probabil nu va fi discordanţă între noi, iar prinţul Cuza nu va avea motive serioase să fie nesatisfăcut de paşii în favoarea principatelor".

Într-adevăr, la 4 decembrie, Poarta emitea firmanul de recunoaştere a Unirii. Negri îi scria, atunci, lui Cuza: „Am cîştigat încă din toate aceste un lucru însămnat — trădarea [luminarea] firmanului drept în mîinile noastre... Trimit cu firmanul pe domnul Calimach [Teodor Calimachi, secretarul agenţiei] cu cel întîi vapor. Nu am putut veni eu însumi, fiincă trebuie să merg pe la toate ambasadele ca să mulţumesc pentru ajutorul ce ne-au dat în chestia Unirii"...

La 15 decembrie 1861, în mesajul adresat Camerelor, la deschiderea lor, Al.I. Cuza arăta: „Înalta Poartă, precum şi toate puterile garante au aderat la Unirea Principatelor". Subliniind că actul de la 24 ianuarie era expresia voinţei întregului popor, în acelaşi mesaj, Cuza asigura reprezentanţii naţiunii: „Unirea va fi aşa precum România o va simţi şi o va dori".

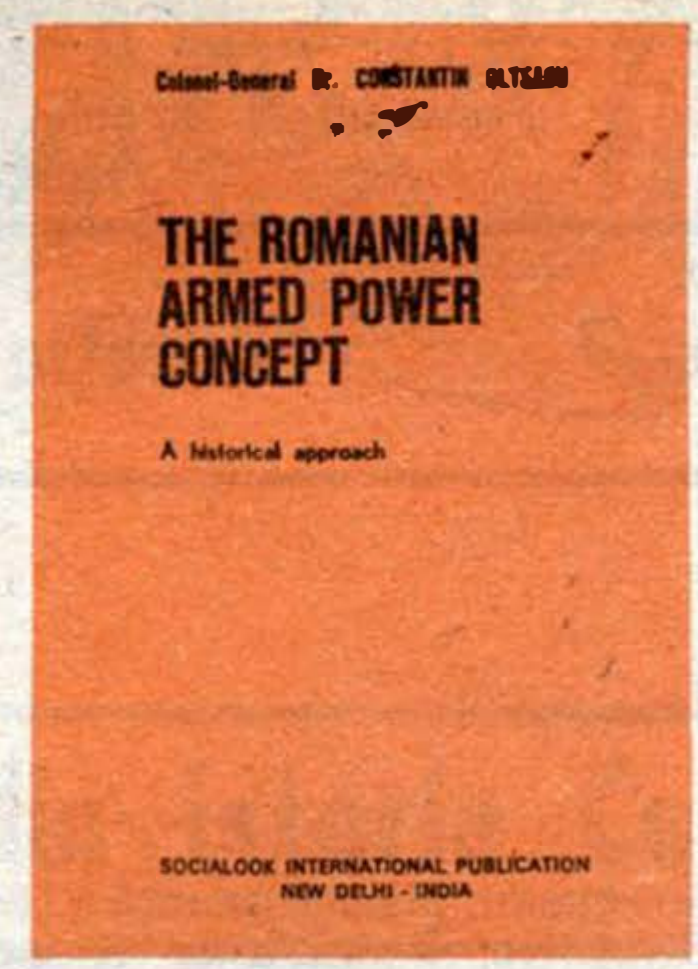

În volumul de faţă, care se întemeiază pe ani de cercetări, general-colonel dr. Constantin Olteanu urmăreşte minuţios conceptul de putere armată la români, în strînsă legătură cu dezvoltarea societăţii şi a statului de-a lungul istoriei. Autorul subliniază că românii nu au dus niciodată un război de cucerire, ei au purtat războaie de apărare a propriei ţări, acestea fiind privite ca parte a luptei politice. În evul mediu, armata română constituia o putere militară considerabilă.

Revoluţia de la 1848 la români a avut şi ea în vedere o serie de măsuri menite să aducă modificări calitative profunde în instituţia armatei, aminteşte autorul.

Înfiinţarea statului naţional român în 1859 a fost un moment cu profunde implicaţii în istoria României. Au urmat transformări radicale în toate domeniile, inclusiv în armată, care a căpătat o structură în care au fost cuprinse aproape toate armele obişnuite pe atunci. Evident, subliniază autorul, în definirea conceptului de forţă armată un loc important l-au avut dezbaterile teoretice, care au clarificat treptat ideea înfiinţării unui corp militar mixt, cuprinzînd, pe lîngă armata regulată, diverse formaţiuni neregulate, ca miliţiile, gărzile naţionale etc.

Războiul de Independenţă din 1877-1878 şi învăţămintele desprinse din el au dat un puternic imbold dezvoltării artei militare româneşti.

Înainte de Războiul de Independenţă, domnitorul Alexandru Ioan Cuza crease o armată de nădejde în România. Considerînd că oastea ţării „este forţa naţiunii noastre", acest domnitor, ajutat de bărbaţi de stat patrioţi şi progresişti, reuşise să formeze o armată omogenă, cu o bună organizare, instruire, înzestrare şi educaţie, o armată gata să se sacrifice la chemarea patriei.

În timpul primului război mondial, armata română a devenit un organism complex, cu experienţă de luptă, devotată misiunii de apărare a integrităţii şi independenţei statului naţional unitar român.

General-colonel dr. Constantin Olteanu evidenţiază faptul că între cele două războaie mondiale s-au cristalizat în România o serie de idei noi şi s-a născut un nou climat socio-economic şi politic.

Înfiinţarea Partidului Comunist Român, în 1921, a fost un alt moment hotărîtor în istoria armatei române, activitatea teoretică şi practică a partidului determinînd schimbări calitative în conceptul de forţă militară, de putere armată, dîndu-le o interpretare ştiinţifică.

Eliberarea României a modificat complet faţa ţării. Numeroase schimbări importante s-au produs şi în conceptul de forţă armată. După cel de-al doilea război mondial, traducînd în fapt ideea că misiunea ei este şi de a contribui la dezvoltarea economiei naţionale a României, armata a participat activ la construirea unor importante obiective industriale şi socio-culturale, şoselele şi căile ferate, la realizarea sistemelor energetice şi de irigare ale ţării, la campaniile agricole şi la alte activităţi economice.

Conducerea Partidului Comunist Român, în frunte cu secretarul general, Nicolae Ceauşescu, preşedintele Republicii Socialiste România, a elaborat o nouă doctrină militară, de o deosebită semnificaţie pentru apărarea ţării.

Bizuindu-se pe tezele materialismului dialectic şi pe documentele Partidului Comunist Român, autorul oferă cititorului un bogat şi interesant material de studiu şi de meditaţie.

B. C. GUPTA,
director al Editurii Socialook International

(Din prefaţa la lucrarea The Romanian Armed Power Concept, de general-colonel dr. Constantin Olteanu, apărută la New Delhi — India)

Acad. prof. dr. ALEXANDER GIEYSZTOR

Președintele Biroului Comitetului internațional de științe istorice

Educație prin istorie

— Cum vedeți corelația național-universal în științele istorice contemporane?

— Pana unui mare poet polonez, dotat cu un acut simț al istoriei, Cyprien-Camille Norwid, a definit, acum mai bine de o sută de ani, relația între ceea ce este național și universal: „fericirea patriei nu este altceva decît un procentaj din fericirea umanității". Această frază se aplică perfect corelării istoriei unei țări cu aceea a unei mari arii culturale, ba chiar a întregii lumi. Plecînd de la noțiunea de patrie, oamenii au început să înțeleagă lumea care ne înconjură și, invers, prin prisma marilor probleme la scară astăzi de dimensiuni planetare, oamenii sesizează mai precis realitatea națională. Desigur că evoluția umanității, care a debutat prin civilizația paleolitică, uimitor de universală în toate continentele, s-a diversificat în zone, regiuni și țări, ele luînd cunoștință în epoca modernă și contemporană de necesitatea de a coexista împreună, de obligativitatea de a găsi soluții viabile de colaborare, de pace, de ajutor reciproc, devenite indispensabile supraviețuirii speciei umane. Or, tocmai prin această evoluție, istoricul își găsește locul atît în contextul național, unde se simte înrădăcinat, precum și în cel al istoriei universale.

— Cum percepeți rolul românilor în istoria universală?

— Poporul român și istoriografia lui s-au arătat pe scena istoriei și cea a științelor istorice ca parteneri de dialog deosebit de apreciați: sud-estul european, placă turnantă a civilizațiilor diversificate și care îmbogățește patrimoniul nu numai al țărilor din spațiul geografic respectiv, ci la scara întregii Europe, a avut astfel șansa de a conserva și de a vedea dezvoltîndu-se o civilizație națională în care elementele latine, în mod conștient reluate și reînsuflețite după unificarea politică a României de acum 65 ani, cînd s-a făurit statul național unitar, se conjugă cu alte elemente, din cele mai interesante. Istoria politică și artistică a acestei țări demonstrează, fiecărui istoric care urmărește rolul jucat de România în istoria Europei, creșterea ponderii și autorității națiunii române în lumea contemporană.

Ca medievist, mă interesează în mod deosebit problema originilor națiunilor europene; originile poporului român sînt unul din subiectele cele mai pasionante, atît prin amploarea cronologică a problemei, cît și prin conținutul său cultural. Pe de altă parte, ca polonez, sînt sensibil la relațiile polono-române de-a lungul secolelor. Convorbirile pe care le-am avut la București, cît și aspectul cu adevărat impunător al producției istoriografice românești mi-au consolidat înalta mea opinie despre școala română de istorie.

Dealtfel, alegerea orașului București pentru cel de-al XV-lea Congres internațional de științe istorice se înscrie într-o linie ușor de descifrat: congresele noastre sînt foarte interesate de schimbarea cadrului cultural care facilitează înțelegerea marilor tendințe ale geoistoriei și, în același timp, oferă participanților un contact direct cu o istoriografie importantă. Este cazul congresului din 1980, cu ocazia căruia am vizitat o țară frumoasă la răspîntia civilizațiilor și înzestrată ea însăși cu o cultură proprie de mare valoare, am cunoscut istorici români a căror poziție internațională se bucură de o înaltă și binecunoscută apreciere.

— Ce credeți despre interesul contemporanilor noștri pentru istorie?

— Odinioară se vorbea despre criza istoriei care, în plus, era acuzată de greșeli condamnabile, dintre care aceea de a fi otrăvit spiritele era dintre cele ușoare. Este de ajuns să aruncăm astăzi o privire asupra popularității temelor istorice în creația culturală a diferitelor țări pentru a ne convinge că acum se poate vorbi de un avînt al conștiinței istorice. Umanitatea și părțile ei componente, deci națiunile care au o istorie străveche, precum și acelea la care știința trecutului se naște sub ochii noștri, toate consideră că timpul care s-a scurs din existența lor este un element al structurii integrale a timpului prezent și viitor. Nu mai este vorba despre o nostalgie conservatoare față de mitica epocă de aur, ci dimpotrivă, foamea de istorie înseamnă dorința oamenilor de a înțelege mai bine evoluția în desfășurarea ei, de a-și găsi locul, deci de a se înțelege și a se identifica cu valorile reale ce fac parte din moștenirea istorică. Este de la sine înțeles că rolul unei

(Continuare în p. 57)

File din istoria Cubei

RĂZBOIUL DE ZECE ANI

CONSTANTIN BUȘE

Timp de aproape patru secole, începînd din anul 1511, cînd conchistadorul spaniol Diego Velasquez începea cucerirea Cubei — cea mai mare insulă din grupul celor care aveau să capete numele de Indiile Occidentale — și pînă în 1898, la sfîrșitul războiului antispaniol de eliberare, Cuba s-a aflat sub dominația economică și politică a Spaniei. Perioada a fost marcată de o neîntreruptă suită de răscoale, războaie și insurecții, înăbușite cu mare cruzime de metropolă.

În sec. XIX, sistemul colonial spaniol a suferit o breșă adîncă. În urma marelui război de independență a popoarelor asuprite din America Latină, desfășurat între anii 1810-1826, Imperiul colonial spaniol s-a prăbușit. Pe cea mai mare parte a teritoriului latino-american, jugul metropolei de la Madrid a fost lichidat. Cuba și Porto Rico constituiau singurele enclave spaniole în America Latină independentă. De aceea, încercînd o compensare a imenselor bogății și pierderi teritoriale, Madridul a supus unei disperate exploatări ultimele rezerve coloniale de care dispunea: Cuba și Porto Rico, Filipinele, în Asia, și cele cîteva posesiuni din Africa. A sporit aparatul de represiune, a adoptat măsuri severe împotriva patrioților, ceea ce nu a putut însă zăgăzui lupta lor de eliberare și emancipare națională.

Speranțe spulberate

În Cuba, țară de plantații tropicale, cu o societate tipic sclavagistă, spaniolii controlau comerțul și administrația, iar creolii (cubanezii bogați) stăpîneau pămîntul și sclavii.

În imaginile de mai sus: **principalii protagoniști ai războiului de eliberare națională din anii 1868-1878 și Manuel de Cespedes chemînd la lupta pentru independență în provincia Oriente (octombrie 1869).**

Constrîngerile coloniale împiedicau dezvoltarea economică a insulei și frînau ascensiunea la puterea politică a creolilor. Ei nu puteau însă renunța ușor la forța militară a metropolei, necesară menținerii sclaviei în rîndul populației de culoare. Cu toate acestea, la mijlocul sec. XIX, numeroși cubanezi bogați — nemulțumiți de încorsetările puse de administrația civilă și militară a insulei — aspirau la alungarea spaniolilor și la dezvoltarea liberă a țării lor.

Primele acțiuni anticoloniale s-au înregistrat în anii 1809-1810 și au îmbrăcat forma conspirațiilor, fiind repede anihilate de administrația spaniolă. Unul dintre fruntașii acestor mișcări, avocatul Joaquin Infante, refugiat în Venezuela, a publicat primul proiect de constituție a Republicii independente Cuba, care reflecta interesele creolilor bogați: deși

recunoștea dreptul sclavilor negri la libertate, actul nu prevedea abolirea sclaviei.

Un deceniu mai tîrziu, în Spania, în timpul revoluției burgheze conduse de Rafael Riego (1820-1823), s-a instaurat un regim constituțional liberal, ceea ce s-a răsfrînt pozitiv asupra realităților din Cuba. În insulă s-au publicat ziare, s-au răspîndit idei revoluționare și democratice, s-au organizat alegeri pentru Cortesurile de la Madrid, candidînd și partizani ai independenței — între care preotul filozof Felix Varela (1787-1853) —, s-au creat asociații și societăți cu caracter revoluționar, care au condus manifestații în sprijinul independenței. În decembrie 1822, pe străzile Havanei se putea auzi: „Moarte spaniolilor! Trăiască independența!". Prin profesorul Felix Varela, deputații cubanezi în Parlamentul spaniol au cerut recunoașterea „autonomiei provinciilor de peste mări" și desființarea sclaviei.

Odată cu anul 1823, speranțele cubanezilor s-au spulberat însă. În Spania a intervenit Franța, care a reinstaurat absolutismul regelui Ferdinand VII. Madridul a transformat Cuba în bază militară pentru atacarea republicilor libere din America Latină. Răspunsul imediat al cubanezilor: organizarea de conspirații, toate însă eșuate sau reprimate de spanioli. În 1824, revoluționarii cubanezi aflați în Mexic au creat, cu sprijinul președintelui mexican Guadalupe Victoria, Junta de acțiune pentru eliberarea Cubei. Doi ani mai tîrziu, mulatrul Manuel Andres Sanchez și creolul Francisco Aguero Velasco au încercat să declanșeze o răscoală antispaniolă în provincia Camagüey, din centrul insulei. Au fost prinși și uciși.

După 1830, paralel cu mișcarea de independență, în Cuba au proliferat și unele curente politico-ideologice ostile eliberării ca, de pildă, reformismul.

Cu timpul, din cauza asprei administrații coloniale, mișcarea reformistă a slăbit. Pe prim plan a trecut curentul anexionist, susținut de marii proprietari stăpîni de sclavi, care doreau includerea Cubei în Uniunea nord-americană. Se înțelege că Statele Unite au încurajat o asemenea tendință. În 1849, ele au oferit Spaniei o sută milioane dolari coutra Cubei, în 1854 și-au repetat oferta, fiind, totodată, gata oricînd să cucerească insula prin război.

Exploatarea fără limite a populației de culoare (între 1840-1860 prețul unui sclav a crescut de la 400 dolari la 1 000 dolari), influența evenimentelor din Haiti — devenită prima Republică independentă a negrilor[1] —, abolirea sclaviei în teritoriile care se eliberaseră de sub dominația spaniolă au determinat, pe de o parte, izbucnirea mai multor răscoale ale negrilor cubanezi, pe de alta, apariția și dezvoltarea unui curent abolitionist.

După 1863, cînd s-a lichidat sclavia în Statele Unite, în Cuba s-a întărit curentul antisclavagist, cel anexionist intrînd în umbră. A renăscut, în același timp, mișcarea reformistă, organizată într-un veritabil partid politic, care cerea desființarea treptată a sclaviei. Pentru a stăvili protestele creolilor și a le da iluzia că sînt ascultați, la 30 octombrie 1866 spaniolii au creat așa-numita Juntă de informare, organ de centralizare a cererilor cubanezilor: era un ultim subterfugiu, pentru a cîștiga timp și . a nu rezolva nimic. Toate propunerile de reforme au fost respinse. În februarie 1867, autoritățile coloniale au introdus un impozit de zece la sută pe venituri, care i-a nemulțumit profund pe latifundiarii creoli. În același an, Spania a permis insulei să trimită deputați în Cortesuri. Era cunoscuta metodă de îmbinare a măsurilor represive cu cele concesive.

Or, în Cuba se petrecuseră transformări economico-sociale, care modificaseră nu numai structurile sociale, ci și mentalitatea creolilor. Exista o nemulțumire generală față de dominația spaniolă. Pentru cubanezi devenise clar că metropola închisese definitiv drumul pașnic pentru cucerirea libertăților. Rămînea de explorat cealaltă cale, a luptei armate.

[1] *Magazin istoric*, nr. 6/1981.

Cespedes dă semnalul

„Odată risipit curentul anexionist, marii proprietari funciari cubanezi convingîndu-se ei înșiși că sistemul sclavagist trebuia înlocuit cu forme mai moderne de producție agricolă și industrială, necesitatea reformării sistemului colonial spaniol — devenit atunci o piedică insurmontabilă în dezvoltarea viitoare a țării — s-a pus cu putere. Faptul că ea a fost refuzată cu brutalitate a împins poporul pe drumul luptei armate", arăta Fidel Castro. Cauza imediată a izbucnirii războiului a fost criza economică din 1866 din Europa și S.U.A., care s-a repercutat violent asupra Cubei (falimente, scăderea prețurilor la produsele de export, paralizarea activității economice etc.), și politica represivă a noului căpitan general spaniol F. Lesurdi, un reacționar obtuz și un despot.

În vara și toamna anului 1867, partizanii luptei armate au constituit comitete revoluționare în mai toate provinciile Cubei (Oriente, Camagüey, Las Villas etc.), care au stabilit contacte între ele.

La 3 august 1868, în localitatea Las Tunas are loc reuniunea reprezentanților tuturor comitetelor revoluționare. Gruparea condusă de Vicente Aguilera, din orașul Bayamo, propune ca răscoala să înceapă peste un an. Se împotrivește avocatul Carlos Manuel de Cespedes. Născut în familia unui mare plantator, în anul 1819, Cespedes absolvise Universitatea din Havana, studiase Dreptul la universitățile din Madrid și Barcelona, iar în 1844 se întorsese în Cuba, consacrindu-se avocaturii. La sugestia lui Cespedes, majoritatea celor întruniți la 3 august decide ca ostilitățile să înceapă mai repede: la 3 septembrie 1868. Argumentele lui Cespedes, care au ecou în rîndul revoluționarilor, sînt: Spania se află în plină criză politică, situație care trebuie exploatată; în Porto Rico se conspiră împotriva metropolei; Chile și Peru sînt dispuse să-i ajute pe cubanezi. O altă reuniune, din 1 septembrie 1868, hotărăște însă ca revolta să înceapă

pă în 1869; era nevoie de timp pentru recoltarea trestiei de zahăr, pentru producerea și vînzarea zahărului și obținerea banilor necesari achiziționării de armament. Dar răscoala flotei spaniole din Cadix, declanșată la 18 septembrie 1868 și marcînd începutul revoluției burgheze din 1868-1878, modifică din nou planurile cubanezilor. La 5 octombrie 1868, partizanii lui Cespedes organizează o nouă consfătuire, care fixează data declanșării luptei antispaniole pe 14 octombrie. Spaniolii află și trec la represiuni, arestînd pe fruntașii cubanezi. În această situație, la 10 octombrie 1868, la Demajagua, în provincia Oriente, Manuel de Cespedes dă semnalul luptei: eliberează mai întîi sclavii de pe propriile sale plantații, din care face primii luptători și, rostind cuvintele „Independență sau moarte!", pornește alături de ei. Lansează apoi un manifest către toți cetățenii Cubei, în care justifică acțiunea împotriva jugului spaniol, cere abolirea treptată și cu indemnizație a sclaviei, proclamă desființarea tuturor impozitelor și obligațiilor fixate de spanioli. De mare importanță pentru reușita momentului inițial este trecerea de partea revoluționarilor a unui detașament de luptători dominicani, în număr de trei sute, condus de Luis Marcano. Alături de cei doi conducători, Cespedes și Marcano, vin țărani albi și negri (liberi sau eliberați), mari proprietari de pămînt, negustori, intelectuali, studenți. Într-o poezie patriotică, tînărul José Martí[1] salută izbucnirea revoluției de eliberare cubaneză.

Timp de opt zile, între 12 și 20 octombrie 1868, în provincia Oriente, au loc mai multe confruntări armate între revoluționari și spanioli. În urma lor, insurgenții cuceresc orașul Bayamo. Aici se constituie guvernul revoluționar al Cubei libere, avîndu-l în frunte pe Carlos Manuel de Cespedes.

La 4 noiembrie 1868, încep luptele și în provincia Camagüey. Insurgenții atacă convoaiele spaniole și cuceresc cîteva localități, între care și Guaimaro, unde se înfruntă două grupări. Una, condusă de Napoleon Arango, dorește obținerea autonomiei și încetarea luptelor, cealaltă, în frunte cu tînărul avocat Ignacio Agramonte, este partizana independenței depline, deci a continuării luptelor. Învinge cea de-a doua orientare. Pentru conducerea treburilor civile se alege un comitet revoluționar, format din Ignacio Agramonte, Salvador Cisneros y Betancourt și Eduardo Agramonte; șefia operațiilor militare revine lui Augusto Arango și, ulterior, generalului Manuel de Quesada. Comitetul revoluționar se transformă în Adunarea reprezentanților Centrului, care își propune lichidarea imediată a sclaviei, proclamarea republicii, desființarea instituțiilor și legislației coloniale etc.

La 7 februarie 1869, revoluția izbucnește în provincia Las Villas, în centrul insulei, operațiile militare fiind conduse de Joaquin Morales și Carlos Roloff, un emigrant polonez. Dar, din 5 000 insurgenți, numai 200 dispun de arme. Între 4 decembrie 1868 și 20 aprilie 1869, spaniolii aduc în Cuba 18 000 soldați, concentrîndu-i mai ales în provincia Oriente.

În aceste condiții, se simte nevoia unirii tuturor revoluționarilor și patrioților și a creării unei autorități guvernamentale revoluționare unice. În aprilie 1869, la Guaimaro, se reunesc reprezentanții tuturor forțelor insurgente, rolul conducător avîndu-l delegații provinciei-gazdă, Camagüey, în frunte cu radicalul Ignacio Agramonte. Adunarea de la Guaimaro adoptă prima constituție a Republicii Cuba, care proclamă libertatea și suveranitatea poporului cubanez, statornicește ca organ legislativ Camera reprezentanților, în a cărei atribuții intră finanțele, declararea războiului și încheierea păcii, organizarea armatei și flotei etc. Puterea executivă este reprezentată de președinte și de guvernul revoluționar. Se proclamă libertatea credinței și a presei, cea de întrunire și de organizare etc. Articolul 24 statuează că toți locuitorii republicii, deci și sclavii negri, sînt liberi, iar articolul 25 prevede că toți cetățenii republicii sînt soldați ai Armatei de eliberare. Cu alte cuvinte, războiul de independență este al tuturor cubanezilor. Carlos Manuel de Cespedes este ales primul președinte al Republicii Cuba, iar generalul Manuel de Quesada — comandant al armatei.

Protestul de la Baragua

Dar unitatea deplină a forțelor revoluționare nu se realizează. Între Cameră și generalul Quesada survin neînțelegeri, în urma cărora Quesada este destituit. Unii lideri ai mișcării de eliberare, cum este Cespedes, speră într-un ajutor din partea Statelor Unite. Alții — în anexarea Cubei la Statele Unite. Intervin neînțelegeri și între președintele Cespedes și Camera reprezentanților. Drept răspuns la acțiunile autonomiștilor, conduși de Manuel Aldama, la 15 februarie 1871, Cespedes emite un decret, prin care-i declară trădători pe toți cei care propun încheierea păcii sau cer autonomie.

În tot cursul anului 1870, forțele revoluționare poartă lupte grele cu spaniolii în Las Villas și Camagüey. Succesele și eșecurile alternează. Între Thomas Jordan, numit comandant al armatei, și Ignacio Agramonte izbucnesc certuri pe motive de tactică și strategie, ceea ce duce la retragerea lui Jordan de la comandă. În provincia Oriente, forțele revoluționare rezistă eroic atacurilor spaniole. În 1871, luptele au aceeași intensitate. Cum Universitatea din Havana a devenit centrul răspîndirii ideilor revoluționare, spaniolii o închid și, la sfîrșitul lui 1871, asasinează un mare număr de studenți de la Facultatea de medicină.

Pentru a obține sprijin extern, președintele Cespedes trimite în Statele Unite pe generalul Quesada, apoi pe Aguilera, vicepreședinte al Republicii. Ei trebuie să unifice forțele emigrației cubaneze și să dobîndească ajutor politico-diplomatic și financiar pentru Cuba. În același scop, în 1872-1873, Aguilera întreprinde o călătorie în Franța, soldată cu

[1] *Magazin istoric*, nr. 1/1974.

un eşec. Concomitent, reizbucnesc disensiunile dintre Cespedes şi Cameră, dintre preşedinte şi şefii militari.

Anul 1872 înregistrează lupte violente, în provincia Guantanamo, între detaşamentele lui Antonio Maceo[1] şi trupele spaniole. În iunie, Calixto Garcia preia comanda trupelor revoluţionare din Oriente, în locul lui Gomez[2], destituit de Cespedes. Din păcate, între puterea executivă, pe de o parte, şi Cameră şi unii şefi militari, pe de alta, conflictele şi disensiunile se înmulţesc şi se adîncesc, degenerînd într-o adevărată luptă pentru puterea supremă. Contribuie la aceasta şi moartea în luptă, la 11 mai 1873, a lui Ignacio Agramonte, radical care, cu multă abilitate, temperase divergenţele dintre liderii patrioţi[3].

La sfîrşitul anului 1873, Cespedes acuză Camera reprezentanţilor că urmăreşte încheierea unui compromis cu spaniolii, pentru a obţine autonomia. Camera răspunde acuzîndu-l pe preşedinte că pregăteşte instaurarea dictaturii personale. În deznodămîntul conflictului, intervenţia lui Calixto Garcia de partea Camerei este decisivă. Cespedes este demis din funcţia de preşedinte, atribuită acum lui Salvador Cisneros y Betancourt, pînă atunci preşedinte al Camerei. Cei care înclină spre compromis cu spaniolii fac astfel primul pas. Manuel de Cespedes se retrage la proprietatea sa din San Lorenzo, unde, la 27 februarie 1874, spaniolii îl ucid. La 1 decembrie 1873, Camera reprezentanţilor, reunită lîngă Bayamo, împarte teritoriul republicii în două zone: Occidente şi Oriente. În prima, este numit şef al trupelor revoluţionare Maximo Gomez, în cea de-a doua — Calixto Garcia. În Oriente insurgenţii înregistrează numeroase eşecuri, în cursul anului 1874. Calixto Garcia, singurul general capabil, prin prestigiul de care se bucura, să menţină comanda unică, este făcut prizonier, ceea ce se repercutează negativ asupra mersului războiului. În urma succeselor lui Gomez, guvernul revoluţionar extinde războiul şi în vestul insulei. Invazia forţelor revoluţionare începe în februarie 1874, prelungindu-se timp de un an, fără a se obţine succese deosebite, pentru că forţele lui Gomez nu primesc întăririle necesare. În iunie 1875, generalul Vicente Garcia reuşeşte să impună înlăturarea preşedintelui Betancourt şi înlocuirea lui cu Bautista Spottorno. Disensiunile, separatismele, regionalismul macină în continuare tabăra revoluţionară. Pe fondul acestora, adversarul spaniol îşi modifică tactica.

În mai 1877, căpitanul-general spaniol Arsenio Martinez Campos lansează primul apel către marii proprietari de pămînt cubanezi, cerîndu-le să înceteze operaţiunile militare şi să accepte tratative de pace. Le promite păstrarea averilor, amnistia, introducerea de reforme. La mijlocul lui decembrie, guvernul cubanez se declară de acord să discute condiţiile de pace avansate de spanioli. Cum numai Camera reprezentanţilor are această prerogativă, şi nu guvernul, pentru a preveni o eventuală opoziţie, ea este dizolvată şi înlocuită cu un Comitet al Centrului, format din şapte membri. La 10 februarie 1878, reprezentanţii acestui Centru se întîlnesc cu spaniolii la Sanjon şi semnează un pact de compromis: cubanezii se angajează să înceteze lupta armată şi să depună armele, iar spaniolii promit amnistie generală, eliberarea sclavilor care au luptat în armata revoluţionară, introducerea unor reforme. Majoritatea şefilor militari din Camagüey şi Las Villas acceptă pactul de la Sanjon şi pun capăt ostilităţilor. Considerînd acest act o capitulare, cîţiva dintre ei, în frunte cu Antonio Maceo, ripostează vehement, prin aşa-numitul „protest de la Baragua". La 15 martie 1878, într-o întrevedere cu Martinez Campos, Maceo exprimă hotărîrea forţelor revoluţionare de a nu recunoaşte condiţiile de pace dacă, în cel mai scurt timp, nu se desfiinţează sclavia şi nu se recunoaşte independenţa Cubei. Încetarea luptei era însă un fapt împlinit. Însoţit de cinci tovarăşi de arme, Antonio Maceo se retrage în Jamaica.

Războiul de independenţă ia sfîrşit fără ca spaniolii să fi învins. Propunerea de tratative pentru pace este o dovadă a slăbiciunii metropolei, care recunoştea drept beligerant poporul cubanez. Victoria morală aparţine deci Cubei. Dar Pactul de la Sanjon proba inconsecvenţa revoluţionarilor şi înclinaţia spre compromis a marilor proprietari de pămînt, care reprezentau voinţa unui grup de lideri, şi nu voinţa întregului popor.

Războiul de independenţă nu a cuprins decît o parte a ţării şi nu a antrenat decît parţial forţele poporului cubanez. Disensiunile din tabăra revoluţionară, unele tendinţe regionale au subminat din interior lupta pentru independenţă. Tocmai aceşti factori au provocat înfrîngerea. Nu armatele spaniole. Dacă, la început, războiul a fost condus

(Continuare în p. 62)

---

[1] Antonio Macco (1845-1896), născut într-o familie de ţărani în provincia Oriente, a luptat, încă de la începutul războiului de zece ani, în Armata de eliberare. Pentru vitejia şi curajul său în luptă, a fost poreclit „Titanul de bronz". În 1870, spaniolii l-au condamnat la moarte în contumacie.

[2] Născut într-o familie săracă din oraşul Bani, din Republica Dominicană, Maximo Gomez Baez (1836-1905) a intrat, în 1856, în armata dominicană, luînd parte la luptele împotriva unei invazii haitiene. A participat apoi (1865) la răscoala împotriva administraţiei spaniole, introdusă în Republica Dominicană în 1861. Plecînd cu familia în Cuba, s-a stabilit în provincia Oriente. La 16 octombrie 1868, s-a încadrat în armata revoluţionară, cu gradul de sergent, fiind avansat general, peste puţin timp, de către preşedintele Cespedes.

[3] Ignacio Agramonte y Loinas (1841-1873) s-a născut la Puerto-Principe, într-o familie bogată. A făcut studii de drept în Cuba şi Spania. Puternic influenţat de ideile generoase ale revoluţiei de la 1848 din Europa, s-a manifestat ca un gînditor progresist, un mare patriot şi un excelent organizator militar. Şi-a dedicat scurta existenţă (32 ani) idealurilor de libertate şi independenţă, devenind una dintre personalităţile cele mai respectate ale istoriei Cubei.

AVANPREMIERĂ EDITORIALĂ

ISTORIE LA ATHOS

CHARLES DIEHL

Lucrarea marelui savant francez Charles Diehl (1859-1944), En Mediteranée. Promenades d'histoire et d'art, **apărută la Paris, în 1925 (a cărei versiune românească, sub titlul** Călătorii de istorie și de artă, **datorată lui Ion Herdan, se află în pregătire la Editura Sport-Turism, într-o suită ce reunește literatură de călătorie semnată de nume prestigioase ale culturii universale) este una dintre cele mai puțin cunoscute ale celebrului bizantinolog[1].**

Cum rezultă și din titlu, volumul însumează însemnările călătoriei pe care a efectuat-o autorul în Mediterana de răsărit, zonă a cărei istorie a trimis puternice ecouri spre spațiul carpato-danubiano-pontic. Rafinat prețuitor al istoriei românești, pe care a cunoscut-o foarte bine, Charles Diehl ne prezintă o civilizație cu care românii au întreținut strînse și permanente contacte, de unde și sentimentul permanent că îi sîntem tovarăși de drum.

Muntele Athos, cărula Diehl îi consacră un capitol al lucrării sale, a reușit să conserve tradițiile de cultură specifice Bizanțului, în ciuda vicisitudinilor istoriei—cruciade, ocupația otomană, desele prădăciuni ale piraților, alături de mistuitoarele incendii — grație ajutoarelor economice, culturale și morale primite din partea popoarelor de aceeași credință — între care și cele, cu o permanență prioritară de aproape patru secole, ale țărilor române.

În continuare, revista Magazin istoric redă un fragment — cu titlul și subtitlurile ei — din versiunea românească a lucrării savantului francez, versiune prefațată de Răzvan Theodorescu.

Florentin POPESCU

---

[1] Printre operele sale care au contribuit la crearea unui tablou veridic al Imperiului bizantin amintim: L'Afrique byzantine (1896), Justinien et la civilisation byzantine au VIe siècle (1901), Ravenne (1903), Théodora, impératrice de Byzance (1904), Fleures byzantines (1906-1908), Palerme et Syracuse (1907), Manuel d'art byzantin (1910), Une république patricienne: Venise (1915), Byzance, grandeur et décadence (1919), Salonique (1920), Histoire de l'Empire byzantin (1921), Jérusalem (1921), Constantinople (1923).

„Maestrul studiilor bizantine"

Sîntem în fața unor pagini redactate în plină maturitate creatoare de către Charles Diehl, detaliile istoriei mai vechi sau mai recente iscînd comentarii și reacții nuanțate și savante, firești la un om de carte, cu largul orizont cultural al autorului.

Membru al Școlii franceze de la Roma în anii 1881-1883, apoi al Școlii franceze din Atena în 1883-1885 —, trăit așadar în atmosfera celor două vestite orașe ale antichității clasice —, ajuns în 1899 profesor la Universitatea din Paris, după un popas la Nancy (nu departe de Strasbourgul unde văzuse lumina zilei), Charles Diehl avea îndărătul său, cînd scria cartea aceasta, o lucrare dedicată Africii bizantine și încheiase o alta închinată împăratului Justinian și civilizației bizantine a secolului VI. Curînd după aceea, în primele decenii ale veacului nostru — în acel sfîrșit de „belle époque", în care a strălucit ca o stea de primă mărime a culturii și a științei franceze, pe care savantul umanist o ilustrează de la limbă la concepții politice și la întregul mod de a privi evenimentele și oamenii din juru-i —, apar rînd pe rînd cărțile lui Diehl despre Ravenna și despre împărăteasa bizantină Theodora, celebrele sale Figuri bizantine și nu mai puțin vestitul Manual de artă bizantină — o lectură profitabilă chiar și astăzi, la șaptezeci de ani după ce a fost conceput —, paginile despre cetățile siciliene din antichitate și din evul mediu, Siracuza și Palermo, cele despre „republica patriciană" a Veneției și altele, multe altele.

Pentru istoricii, arheologii și istoricii de artă români, numele lui Charles Diehl — membru, din 1910, al Academiei de inscripții din Paris — se leagă, dincolo de cărțile sale, și de participarea lui, în primăvara anului 1924, la primul Congres de studii bizantine, ce a avut loc la București. Aici, prin strădania lui Nicolae Iorga — care amintea undeva, în cunoscuta sa autobiografie, pe „d. Diehl, maestrul studiilor bizantine și nu numai în Franța, de care era să mă lege o caldă prietenie" —, s-au odunat savanții cei mai reprezentativi ai lumii, ce-și dedicaseră viața cercetării antichității finale și a istoriei celei de „a doua Rome", a locului acestora în istoria universală, creînd tradiția, pînă astăzi păstrată și sporită, a marilor reuniuni internaționale închinate cercetării Bizanțului.

Alături de Henri Grégoire și de Paul Henry, de J. Pulg y Cadafalch și de Nikodim Pavlovici Kondakov, de George Bals și de Nicolae Bănescu, de Gheorghe Brătianu, de Louis Bréhier și de Vasile Pârvan — alături, firește, de cel mai mare istoric român care a și fost sufletul congresului bucureștean de acum mai bine de o jumătate de veac — participa la întîlnirea de la București și Charles Diehl, sporind cu autoritatea sa importanța conclavului bizantinologilor din capitala României.

Astăzi, la traducerea în românește a uneia dintre cărțile sale, acest amănunt trebuie poate amintit, după cum nu trebuie uitată căldura cu care savantul francez a preferat lucrări ale unor învățați români,

Înălțat de o revoluție pe tronul Bizanțului

Spre mijlocul sec. X trăia la Bizanț un general valoros numit Nikephor Phocas. Ostaș admirabil, conducător de oaste neasemuit, își petrecuse toată viața în tabere, iubindu-și profesia mai presus de orice, capabil să îndeplinească muncile cele mai istovitoare și să dea dovadă la război de mare îndrăzneală, dur față de alții ca și față de sine, venerat de trupe, pe care le înflăcăra elocința sa virilă și aspră și care, însuflețite de splendida sa bărbăție, se expuneau împreună cu ei tuturor primejdiilor. Dar sub aparența ostașului rece și cumpătat, sub aspectul său sumbru și tăcut, clocotea un suflet pătimaș. Din tinerețe, evlavia sa arzătoare, exacerbată de nenorociri intime, îl înclinase către misticism; ca și atîția alți contemporani de-ai săi, se gîndise să părăsească viața lumească și să caute uitarea și pacea în singurătatea unei mănăstiri; dorința aceasta neîmplinită îi dăduse multă vreme deprinderi de ascet: se complăcea în tovărășia călugărilor, ținea posturi vlăguitoare, dormea pe scînduri, îmbrăcat cu ciliciul [haină a vechilor pustnici și călugări] ce-l moștenise de la un unchi al său, un călugăr care murise, bucurîndu-se de reputația unui sfînt. Mai tîrziu, o altă patimă, la fel de impetuoasă și arzătoare, izgonise din sufletul său tulburat și nestatornic viziunile pioase: Nikephor căzuse pradă unei iubiri nebune, vrăjit de o frumoasă împărăteasă, acea încîntătoare și perversă Theophano[1], pe care un cronicar al vremii o califică drept „cea mai frumoasă, cea mai seducătoare, cea mai rafinată dintre toate femeile epocii sale".

Nikephor avea atunci cincizeci de ani, era oacheș, cu obrazul tăbăcit, barba cărunță; mic de statură, ușor burtos; totuși, nu șovăi. Înălțat de o revoluție pe tronul Bizanțului, în ciuda sfaturilor și dezamăgirii călugărilor pe care îi îndrăgise atît de mult, în ciuda opunerii neînduplecate a patriarhului Constantinopolului, care își ridică glasul în numele sfintelor tradiții ale Bisericii pe care Nikephor o venerase, în ciuda canonului insultător pe care prelatul în-

[1] Văduva împăratului bizantin Roman II (959-963), mort prematur. La moartea sa, urcă pe tron cei doi fii ai acestuia, Vasile și Constantin, în vîrstă de 6 și, respectiv, 3 ani. Regența este exercitată de văduva Theophano, ajutată de patrikiomenul Joseph Bringas. Căsătoria cu Phocas are loc la 20 septembrie 963.

La București, în 1924, la primul Congres de studii bizantine. Printre participanți, N. Iorga și Charles Diehl (marcați cu x și xx)

În p. 45: în ciuda vicisitudinilor istoriei, Athosul a conservat tradițiile de cultură specifice Bizanțului: cetatea Dionisie, fondată de împăratul Ioan Alexie III

cea a lui Oreste Tafrali despre Salonicul bizantin sau cea a lui I.D. Ștefănescu[1] despre pictura Moldovei medievale.

Călătoriile pe malurile Mediteranei — în fapt, ale Mediteranei de răsărit — făcute de Diehl în ultimii ani ai veacului trecut, trebuie înțelese, iar impresiile sale citite, cu mintea și cu ochii celui atent deopotrivă la antichitatea orientală și greco-romană, la evul mediu bizantin și islamic, la realitățile epocii moderne, în care mari imperii își întîlneau sferele de interese și de expansiune tocmai în regiunea pe care savantul o traversează și o descrie din perspectiva trecutului mai apropiat sau mai îndepărtat.

Răzvan THEODORESCU

[1] *Magazin istoric*, nr. 4/1983.

drăznise, în prezența poporului adunat la Sfînta Sofia, să i-l impună atotputernicului împărat [963-969], în ciuda vîrstei și a înțelepciunii sale, Nikephor o luă de soție pe Theophano. Care au fost urmările acestei căsnicii nepotrivite nu mai face parte din studiul nostru; dar m-am străduit să zugrăvesc acest suflet complex, energic și evlavios, totodată mistic și înclinat către erotism, perfid și pătimaș, fiindcă din veleitățile monahale ale lui Nikephor Phocas și din îndrăzneața sa căsătorie s-a ivit cea mai veche dintre marile comunități ale Athosului.

Pe vremea cînd încă năzuia la o viață călugărească, Nikephor întîlnise pe un monah numit Athanasios, care-i deveni duhovnic; îl tîrîse după el prin tabere, cu prilejul glorioasei campanii din 961, în cursul căreia recuceri Creta ocupată de sarazini; după puțină vreme, cu toate victoriile repurtate de el, se gîndi să imite pilda sihastrului și să fugă departe de lume; îl însărcină, așadar, pe prietenul său să înalțe într-un loc pașnic o mănăstire, unde amîndoi aveau să-și încheie o viață pioasă. În acea vreme, cîțiva ermiți [pustnici] dornici de singurătate și atrași de aspra frumusețe a Athosului, de codrii întinși și întunecoși pe care marea parcă îi izola de restul lumii, înființaseră mai multe comunități modeste. Athanasios întemeie la rîndul său mănăstirea la care visa Nikephor; datorită unei sume prelevate din prada cretană, pe care generalul o puse cu generozitate la dispoziția cenobitului [călugăr care trăiește la un loc cu alții, spre deosebire de anahoreți sau pustnici, care trăiesc singuri], foarte curînd mănăstirea Lavra se ridică pe una din falezele povîrnite ce alcătuiesc limba cea mai ascuțită a Athosului. Athanasios luase în serios vocația penitentului său, căruia, dealtfel, îi pregătise o chilie; cruntă îi fu dezamăgirea cînd află că prietenul său fusese proclamat împărat și că avea să o ia pe Theophano de soție. Ieșind din însingurarea sa, Athanasios luă drumul Constantinopolului, pentru a-l mustra cu toată severitatea pe suveranul uituc. Nikephor plînse, se umili, făgădui că avea să trăiască pe lîngă soția sa ca un frate, pînă cînd va veni ziua în care treburile obștești îi vor îngădui să abdice și să intre în călugărie la Athos. Pînă atunci, drept ispășire a păcatelor sale, îl copleși pe cenobit cu daruri și acordă mănăstirii danii și privilegii: și iată cum Athosul își datorează înființarea aventurilor extraordinare ale unui mare general, unui călugăr

sfînt și unei frumoase împărătesse.

Încă și astăzi, Muntele Sfînt păstrează cu evlavie amintirea vestitului pustnic, care a fost adevăratul său ctitor, primul legislator al comunității athonite. celui care a rămas ocrotitorul său venerat. În jurul mănăstirii zidite de Athanasios în 963, se ridicară în curînd și altele. Atrași de renumele de sanctitate dobîndit de Athos încă din acea vreme, mari feudali georgieni își părăsiră îndepărtatul Caucaz și înființară, spre 980, mănăstirea Iviron; cam în aceeași vreme [cca. 972], ceva mai la nord, se ridică marea abație Vatopedi; dîndu-și sufletul în primii ani ai veacului XI, sfîntul Athanasios avea toate motivele să se bucure de ctitoria sa; Lavra, Iviron, Vatopedi deveniseră mănăstiri populate și îmbelșugate, datorită bogatelor donații împărătești, și aveau să rămînă secole de-a rîndul, aproape pînă în zilele noastre, cele mai considerabile ale Muntelui Sfînt.

Respectat de toți

Apoi, din veac în veac, ctitoriile se înmulțiră. Comnenii și Paleologii, împărații Bizanțului și ai Trapezuntului, țarii Serbiei și ai Bulgariei se întreceau în a zidi mănăstiri și a le dota din belșug; arhivele Muntelui Sfînt păstrează cu sfințenie chrysobulele[1] cu pecete de aur și iscălitura de purpură, ce amintesc de darurile somptuoase, moaștele prețioase, priviliegiile, domeniile pe care mănăstirile le datorează cucerniciei deosebite și nesecatei generozități a basileilor. Și, din veac în veac, în tot răsăritul creștin, chemarea vieții călugărești ducea către Athos mulțimi tot mai numeroase, încovoind capetele cele mai auguste sub aspra lege a sfîntului Athanasios, exercitîndu-și neînvinsa vrajă pînă și asupra sufletelor suveranilor. Astfel se ridicară rînd pe rînd, în veacul XII, Esfigmenu, Dokiariu, Filoteu, Karakallu, Xenofon și încă altele: la sfîrșitul sec. XII, Ștefan Nemania, primul rege al Serbiei independente, înființă frumoasa mănăstire Hilandar, unde avea să-și sfîrșească zilele în pietate, sub rasa neagră a cenobiților, împreună cu fiul său, sfîntul Sava, părintele Bisericii naționale sîrbești; cam la aceeași vreme, călugări ruși se stabileau în mănăstirea Sfîntul Pantelimon; în sec. XIII, bulgarii întemeiau Zografu; în veacul XIV, un principe sîrb ridică Simopetra, iar marele țar Ștefan Dușan vizită mănăstirile Muntelui în 1345, copleșindu-le cu daruri.

Astfel, pe lîngă greci, slavii își croiau un drum pe Muntele Sfînt și nimic nu va mai opri o înaintare sortită să aibă urmări serioase. În Apus, Athosul se bucura de un prestigiu atît de considerabil, încît în sec. XI, călugări din orașul italian Amalfi întemeiară acolo o mănăstire, care însă avu o existență efemeră.

Foarte timpuriu, împărații Bizanțului avură grijă să înzestreze republica monahală, supusă disciplinei stabilite de sfîntul Athanasios, cu o constituție. Încă din veacul X, Ioan Tzimiskes instaură un conducător al tuturor comunităților — „protos", „mai marele Athosului"; tot atunci, generozitatea imperială acordă mănăstirilor mult rîvnitul privilegiu de „autodespotie", adică sustragerea lor de sub orice autoritate laică sau religioasă. Reînnoite, mărite din veac în veac, privilegiile acestea dădură Athosului o situație neasemuită în lumea creștină. În sec. XIV, pe timpul Paleologilor, prosperitatea sa era prodigioasă: Muntele cuprindea vreo 30 mănăstiri, dintre care mai multe numărau aproape 1 000 călugări; niciînd donațiile nu au fost mai îmbelșugate, nici strălucirea culturii intelectuale și artistice mai demnă de admirație.

Respectat de toți, de la un capăt la altul al Răsăritului, scutit de plata impozitului, ocrotit împotriva oricărui amestec străin, Muntele Sfînt — după cum îi era denumirea oficială din veacul XI — reprezentă în ochii tuturor, greci sau slavi, un locaș deosebit de sfînt. Nici chiar turcii nu se atinseseră de situația privilegiată a Athosului după cucerirea Constantinopolului și continuă să o respecte și în zilele noastre.

Astăzi, republica monahală nu mai numără decît șase sau șapte mii de călugări, stabiliți în douăzeci de mănăstiri principale, avînd fiecare în dependența sa cîteva sate sau schituri (de fapt colonii industriale), precum și sihăstrii zise Kellia, care sînt mai ales întreprinderi agricole. Reforma constituțională din 1783 a încredințat conducerea generală a comunităților unei adunări compuse din douăzeci de deputați (cîte unul de fiecare mănăstire), reprezentînd puterea legislativă, cea executivă aparținînd unui număr de patru epistați [intendenți], aleși anual dintre reprezentanții mănăstirilor. Fiecare dintre ei deține una din cele patru părți ale marii peceți a comunității, înfățișînd-o pe Sfînta Fecioară cu Pruncul în brațe; pentru menținerea ordinii, dispun de o mică trupă de jandarmi creștini; reședința lor se află la Karyes, ciudatul orășel călugăresc, unde se înalță vechea biserică Protaton, unul dintre cele mai venerabile și interesante edificii sfinte ale Muntelui, unde are loc, de asemenea, marele iarmaroc ce aprovizionează mănăstirile cu cele trebuincioase.

Laicii sînt deci destul de numeroși; dar, în afara faptului că sînt constrînși să se supună rigorii legii athonite, lăsîndu-și soțiile și copiii dincolo de poarta Muntelui Sfînt, s-ar părea că sînt primiți cu o plăcere micșorată de teama că orice luare de contact cu el ar putea altera puritatea vieții monahale. O ordonanță recentă interzice laicilor deschiderea unor prăvălii permanente la Karyes, iar călugării au voie să vîndă obiectele fabricate de ei — icoane, mătănii, lucrușoare din lemn sculptat sau incrustat — numai într-o singură zi a săptămînii: duminica. Nu a sosit încă ziua cînd hătrînul Athos se va deda unor operațiuni comerciale de amploare internațională.

---

[1] Chrysobul — document solemn emis de cancelaria imperială bizantină, purtînd bula de aur și semnătura împăratului în cerneală roșie, considerate atribute exclusive ale autorității supreme. În cancelaria românească termenul a pătruns sub forma *hrisov*.

INSURECȚIA ROMÂNĂ SALVEAZĂ UN GENERAL ANTIFASCIST GERMAN

GHEORGHE DARAGIU, TIBERIU P. POTÂRCĂ

În diferite rînduri, revista Magazin istoric a scris despre complotul eșuat împotriva lui Hitler[1], de la 20 iulie 1944. După cum se știe, în acea zi fierbinte din ultima vară a celui de-al doilea război mondial, o bombă adusă în servietă de colonelul Claus von Stauffenberg a explodat la „Vizuina lupului" (Wolfschanze), cartierul general al Führerului de la Rastenburg (astăzi localitatea poloneză Gierloz). Conferința de stat major, în cursul căreia a avut loc explozia, se ținea însă într-un adăpost improvizat din bîrne, astfel că efectele detonației — suflul și schijele — au fost mult atenuate. Pereții de lemn ai adăpostului s-au spart și Hitler a scăpat doar cu cîteva leziuni fără gravitate, dar și cu un șoc psihic de pe urma cărula nu mai avea să se restabilească pînă la sinuciderea sa, la 30 aprilie 1945.

Conspirația fusese organizată de un număr de generali și alți ofițeri superiori ai Wehrmachtului, cărora li se raliaseră și cîțiva oameni politici germani. Participanții erau departe de a împărtăși țeluri comune sau măcar apropiate, iar imaginea pe care și-o făceau despre felul cum aveau să se desfășoare evenimentele după eventuala reușită a atentatului era destul de confuză. Mulți dintre ei ar fi dorit să păstreze mai toate teritoriile cotropite de naziști, încheind în acest scop un tîrg cu aliații occidentali. Ceea ce urmăreau ei s-ar fi putut sintetiza în formula: o Germanie hitleristă aproape intactă, dar fără Hitler.

Nu este mai puțin adevărat că alți participanți la complot erau călăuziți de mobiluri mai realiste și mai oneste. Dîndu-și seama — chiar dacă în unele cazuri cu mare întîrziere — că nu numai persoana lui Hitler, ci însăși ideologia nazistă, tendințele sale agresive și acaparatoare, disprețul său față de viață, libertatea și demnitatea omului erau incompatibile cu restabilirea păcii în Europa, aceste persoane nu se mărgineau a fi niște simpli conspiratori, ci erau însuflețite de sincera dorință de a readuce Germania pe calea democrației și de a restitui continentului nostru liniștea de care avea atîta nevoie, după mai bine de unsprezece ani de dominație a zvasticii.

Înfruntînd toate riscurile

În această categorie se înscria și colonelul, avansat ulterior la gradul de general, Wolf von Gersdorff. Născut la 13 aprilie 1903, în mica localitate Bauchwitz din Pomerania (teritoriu reunit cu Polonia după cel de-al doilea război mondial, avînd drept capitală orașul Poznan), el și-a făcut studiile juridice la cîteva mari universități: Heidelberg, Breslau (actualmente Wroclaw, în Polonia), Paris și Londra. Înainte de a îmbrățișa cariera militară, s-a stabilit la Berlin, unde a înființat un birou de avocatură și notariat. În 1930, Gersdorff s-a căsătorit cu contesa Renata Yorck von Wartenburg, intrînd astfel într-o familie aristocratică de un tip cu totul neobișnuit pentru Germania acelor vremi. Spre deosebire de vlăstarele nobiliare prusace, care mizau în mod tradițional pe întărirea forței militare și pe războaie expansioniste, Renata și fratele ei, Peter, descendenți îndepărtați ai regelui George I al Angliei, erau adepții unei politici de pace și colaborare cu restul țărilor europene.

Poate într-o oarecare măsură datorită influenței soției și cumnatului său, în orice caz dezgustat și indignat de teroarea dezlănțuită de Hitler imediat după acaparărca puterii, Gersdorff nu a așteptat izbucnirea conflagrației pentru a intra în rîndurile opozanților. Încă în ultimii ani de pace, el a acționat în vederea răsturnării dictaturii naziste, încercînd să ia contact cu o serie de oameni

[1] *Magazin istoric*, nr. 2/1967, 6/1980. Atentatul împotriva Führerului din 20 iulie 1944 constituie și subiectul lucrării lui Maurice Baumont *Marea conjurație împotriva lui Hitler*, București, Editura științifică și enciclopedică, 1977.

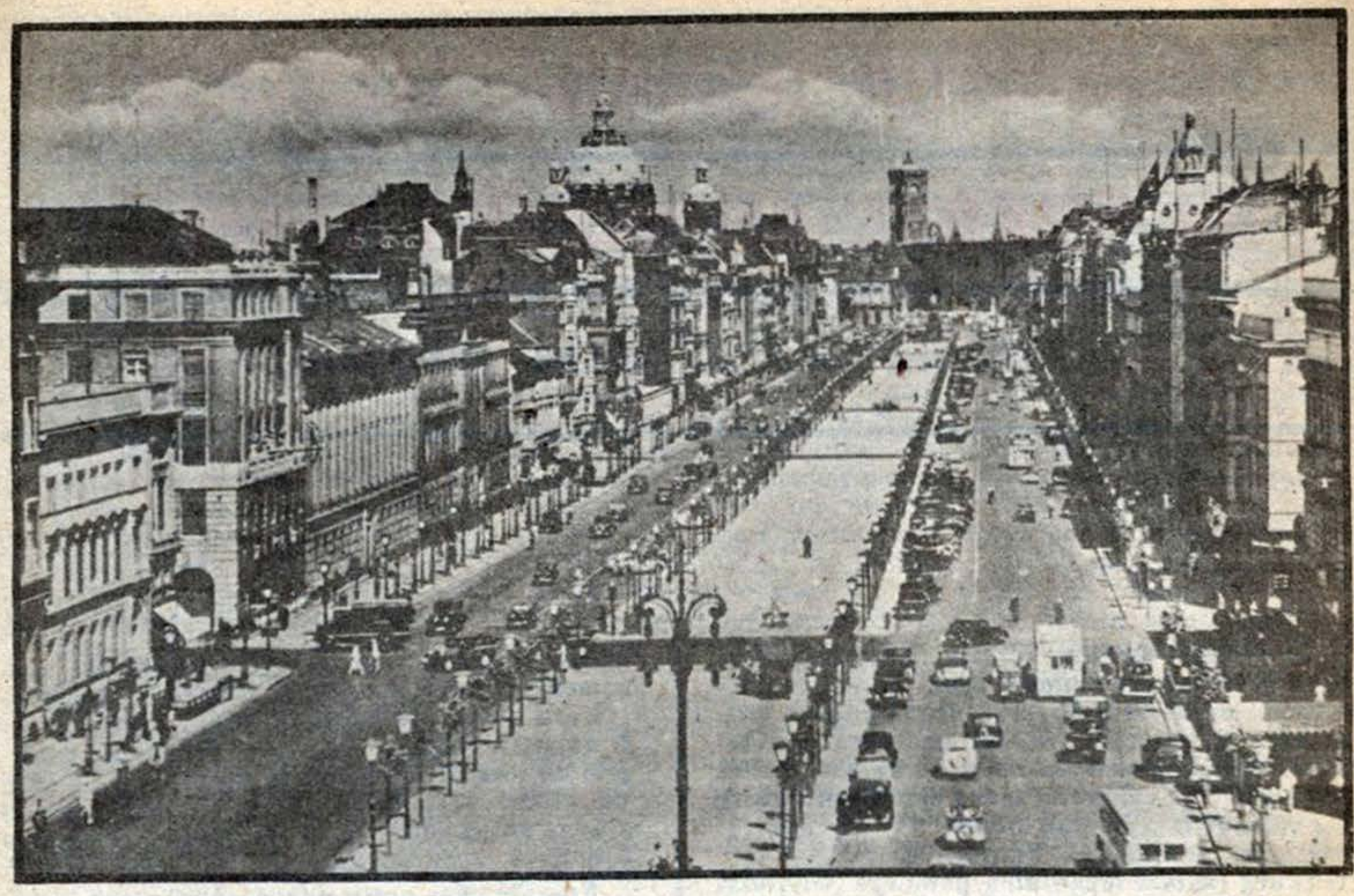

Bulevardul Unter den Linden, locul în care trebuia să aibă loc atentatul din 21 martie 1943, împotriva lui Hitler

politici din Anglia și Franța. Din nefericire, puternicele tendințe conciliatoriste care domneau pe atunci în cercurile guvernante de la Paris și Londra au zădărnicit toate aceste tentative. Colonelul s-a putut socoti încă printre cei norocoși, neintrînd în rîndul celor denunțați, cu voie sau fără voie, Gestapoului de către înalții funcționari de stat britanici și francezi, care căutau cu orice preț să cîștige bunăvoința Führerului.

O trăsătură, numai în aparență formală, scoate și mai bine în evidență personalitatea tînărului colonel. În ciuda presiunilor exercitate de superiorii săi, în ciuda entuziasmului pe care îl stîrniseră proiectele agresive ale fascismului printre cei mai mulți dintre camarazii lui, Gersdorff nu a aderat niciodată la vreo organizație a așa-numitului Partid Național Socialist, înfruntînd toate riscurile care decurgeau din această atitudine.

Principala activitate de adversar al nazismului a început pentru Wolf von Gersdorff în vara anului 1942. Blitzkriegul care reușise atît de bine Wehrmachtului în Polonia și pe diversele fronturi occidentale — subminate de sabotajele complicilor fascismului prin coloana a V-a și de incuria politicienilor și ofițerilor de stat major — capotase cu un an în urmă, atît în încercarea de a lichida Marea Britanie, cît și atunci cînd se declanșase agresiunea împotriva Uniunii Sovietice. În pofida primelor succese datorate efectului de surpriză în bătălia Angliei, în pofida imenselor teritorii invadate, în U.R.S.S. naziștii nu reușiseră să îngenuncheze și, cu atît mai puțin, să nimicească armata roșie. Împotmolite în fața Moscovei, trupele germane trebuiseră, pentru prima oară de la începerea ostilităților, să dea înapoi, în cursul lunilor de iarnă, sub forța de nestăvilit a contraofensivei sovietice. Acum, la începutul verii, propaganda lui Goebbels anunța din nou „victorii hotărîtoare" și „triumfuri definitive", dar colonelul și alți cîțiva ofițeri superiori dotați cu luciditate își dădeau seama că nazismul pierduse partida și se îndrepta cu pași repezi spre prăbușire. Orice întîrziere a acestui final nu putea aduce decît noi și crîncene suferințe tuturor popoarelor implicate în conflict, inclusiv poporului german.

Iată de ce, Peter Yorck, care pe atunci lucra în cadrul comandamentului german pentru probleme economice, al cărui șef suprem era în teorie Reichsmarschallul Göring, l-a mobilizat pe cumnatul său pentru a stabili o serie de legături și contacte cu alți opozanți ai regimului. Printre aceștia se numărau Carl Goerdeler — unul dintre liderii fostului Partid de Centru (de nuanță catolică), Wilhelm Leuschner — fostul ministru de interne social-democrat al landului Hesse, care petrecuse un număr de ani într-un lagăr de concentrare hitlerist; Julius Leber — de asemenea social-democrat, care fusese și el deținut într-un astfel de lagăr și care acum se ocupa cu comerțul de cărbuni la Berlin; Friedrich Werner von der Schulenburg — fost ministru al Germaniei la București și la Teheran (nu-

mele lui se poate citi și astăzi, săpat într-o stîncă, în apropiere de vechea și strălucita așezare persană Persepolis), apoi ambasador la Moscova, pînă la agresiunea din 22 iunie 1941, Helmuth James von Moltke — nepot al celebrului strateg al Germaniei Kaiserului și antinazist convins, care lucra în calitate de consilier la *Kriegsverwaltuggsrat* (administrația militară pentru cetățenii străini de pe teritoriul Reichului, din cadrul Înaltului comandament al forțelor armate — O.K.W.) și alții.

Expoziție pentru un singur vizitator

Pregătirile acțiunii proiectate au mers chinuitor de încet. Mulți dintre cei solicitați s-au urnit cu greu, fie de teamă, fie din calcule de interes personal, fie pentru că nu erau încă pe deplin siguri de eșecul lui Hitler, fie dintr-o strîmtă înțelegere a noțiunii de loialitate, fie, în fine, din cauză că, după eșuarea inițiativelor luate încă înainte de izbucnirea războiului, nu mai aveau încredere în capacitatea aliaților occidentali de a reacționa pozitiv față de o nouă tentativă de înlăturare a Fiihrerului.

Una dintre puținele excepții a format-o tocmai Wolf von Gersdorff. În lucrarea sa *Grand Strategy*, considerată drept cronică *oficială* britanică a celui de-al doilea război mondial, John Ehrman îl definește pe colonel ca pe „un om dintr-o bucată, neînfricat, fidel concepțiilor sale și consecvent în atitudine..., avînd stofă de erou". Chiar și istoricii care au consacrat volume speciale unor protagoniști ai complotului (Yorck, Moltke, Stauffenberg), tinzînd să lase în umbră pe ceilalți, nu se pot împiedica să nu sublinieze curajul și dăruirea de sine a lui Gersdorff.

Într-adevăr, el a fost nu numai cel dintîi dintre participanții la acțiune care și-a riscat viața, ci a făcut-o cu o îndrăzneală și într-un spirit de proprie jertfire care le întrec pînă și pe cele ale lui Stauffenberg. La 21 martie 1943, la ceremonia prilejuită de „ziua eroilor" *(Heldengedenktag)*, pe Unter den Linden, artera principală a Berlinului, a avut loc, în curtea acoperită cu sticlă a Muzeului militar, o expoziție destinată unui singur vizitator: Hitler. Înaltul comandament al Wehrmachtului a prezentat acolo Führerului o serie de arme și vehicule, capturate de la inamici, inclusiv cîteva tancuri britanice căzute în mîinile germanilor cu un an înainte, după raidul de la Dieppe[1], și un număr de tunuri autotractate americane, cucerite în cursul ultimelor lupte din Africa de Nord.

„Onorurile de gazdă" le făcea Gersdorff, care pe atunci era șeful serviciului de informații de la statul major al feldmareșalului von Kluge. Avea asupra lui două bombe cu ceasornic, pe care le purta în buzunarele mantalei și a căror explozie urma să-l coste, bineînțeles, și pe el viața (să ne amintim că, spre deosebire de el, la 20 iulie 1944, Stauffenberg avea să părăsească adăpostul de la Rastenburg înainte de detonarea bombei pe care o adusese în servietă). Neșansa a fost că Hitler, care venise foarte prost dispus la expoziție, în loc să se însenineze la vederea capturilor efectuate, s-a posomorît și mai rău, constatînd cît de avansată era dotarea oștirilor împotriva cărora avea de luptat. În consecință, el a parcurs aproape în goană standurile improvizate și a părăsit curtea cu cîteva minute înainte de clipa cînd trebuiau să explodeze bombele din buzunarele lui Gersdorff. Colonelul abia a găsit timpul necesar să se retragă într-un colț mai ferit, unde a putut să dezamorseze focoasele.

Așa este consemnat episodul în majoritatea lucrărilor consacrate complotului împotriva lui Hitler. Am găsit însă o relatare personală, făcută ulterior de Gersdorff însuși, care aduce o serie de precizări și detalii deosebit de interesante. Colonelul a primit cele două bombe de la un alt ofițer superior implicat în conspirație, Fabian von Schlabrendorff. În treacăt fie spus, acesta mai încercase o dată să-l ucidă pe Führer, la 13 martie 1943, strecurînd un mecanism exploziv cu întîrziere, de proveniență britanică, în avionul care îl ducea pe Hitler la o conferință a Grupului de armate Centru, în teritoriul invadat din U.R.S.S., la Smolensk. Detonatorul se defectase însă și Schlabrendorff se văzuse nevoit să recupereze bomba, înainte ca Gestapoul să o descopere.

Gersdorff relatează că s-a întîlnit cu Schlabrendorff, în seara de 20 martie 1943, la Hotelul „Eden", din capitala Reichului. Cele două bombe pe care le-a căpătat erau prevăzute cu un mecanism care declanșa explozia la zece minute după punerea lui în funcțiune. Dat fiind însă că în curtea muzeului domnea o temperatură apropiată de O grade, trebuia prevăzută eventualitatea ca perioada de detonare să se lungească cu alte cinci sau zece minute. „Am luat hotărîrea să mă țin cît mai aproape de Führer, povestește Gersdorff, pentru a fi sigur că va fi și el sfîrtecat de explozie. De îndată ce a intrat în curte, unul dintre aghiotanții lui Hitler, generalul Rudolf Schmundt, m-a prevenit că Führerul nu va consacra mai mult de 8-10 minute inspectării trofeelor. În felul acesta, nu mi-a mai fost cu putință să aduc la îndeplinire proiectul, deoarece, chiar dacă temperatura ar fi fost normală, acidul care declanșa detonarea tot ar fi necesitat un interval mai lung. Această schimbare de ultim moment a programului a constituit un nou exemplu al metodelor și măsurilor complicate prin care Hitler își păzea pielea. Mi-am dat seama de asta și privindu-i chipiul, disporporționat de mare, despre care aflasem că era căptușit cu plăci de oțel cîntărind aproape două kilograme".

[1] *Magazin istoric*, nr. 11/1968, 2/1978, 11/1981, 6/1983.

Modestia cu care Gersdorff își istorisește tentativa este cu atît mai frapantă cu cît autori obiectivi și deloc înclinați să-și supraestimeze subiecții găsesc cuvinte de sincer elogiu față de cutezanța lui. În a sa *The Rise and Fall of the Third Reich* (Ascensiune și prăbușire a celui de-al treilea Reich) istoricul american William Shirer vorbește despre „incredibila misiune sinucigașă a colonelului Gersdorff" și îl califică drept „unul dintre puținii ofițeri germani care au pus cauza antinazistă mai presus de temerile, rezervele și calculele lor, mai presus chiar decît supraviețuirea personală".

Prin România

Nu vom întîrzia acum asupra succesiunii de peripeții care au marcat desfășurarea vastului complot de la 20 iulie 1944 și care au dus la eșecul său final. Este suficient să amintim că, încă la 12 ianuarie 1944, Helmuth James von Moltke, trădat de un medic elvețian care se afla în slujba naziștilor, a fost arestat, împreună cu un grup întreg de personalități antifasciste, printre care și nepoata lui Bismarck. Cu aproape o lună înainte de explozia de la Rastenburg, mai precis la 22 iunie 1944, Julius Leber (pe care conspiratorii intenționau să-l instaleze în postul de cancelar), un alt social-democrat, filozoful Adolf Reichwein, și doi luptători comuniști din Rezistență, Franz Jacob și Anton Șafkow, au căzut într-o capcană a Gestapoului și au fost arestați. După o parodie de judecată, toți patru au fost executați.

Se cunoaște soarta celorlalți participanți la acțiune. Unii s-au sinucis, ca Beck și Rommel, alții au fost judecați sumar de așa-numitul „tribunal al poporului" cu începere de la 7 și 8 august 1944, condamnați la moarte și executați în condiții atroce în toamna aceluiași an sau în primele luni ale lui 1945.

Destinul lui Wolf von Gersdorff se singularizează. Știindu-se luat în colimatorul Gestapoului, privat de pașaport și amenințat în orice clipă cu arestarea, el a reușit, în vara lui 1944, să ajungă în România. Alegerea sa se datora faptului că von Gersdorff nutrea ferma convingere că țara noastră nu va întîrzia să se elibereze de sub călcîiul cizmei naziste. Așteptările nu i-au fost înșelate. Insurecția română de la 23 August l-a găsit la București, deschizîndu-i speranța supraviețuirii și a libertății.

La 11 octombrie 1944, un memoriu al lui Gersdorff, aflat astăzi în arhivele noastre și adresat, în limba română, Ministerului de interne, după o scurtă prezentare autobiografică, solicita guvernului român să intervină pe lîngă Națiunile Unite pentru a i se permite, în calitatea sa de vechi adversar al nazismului, să activeze în munca de propagandă sau în administrația teritoriilor germane eliberate. În sprijinul cererii sale, el invoca mărturia cetățenilor români Radu Xenopol, Wilhelm Fischer și Stefan Djaburov (în casa căruia locuia).

Ministerul de interne român a înaintat mai departe memoriul, la data de 17 octombrie 1944, cu mențiunea că semnatarul, „doctor în

(Continuare în p. 62)

Fragment din memoriul în limba română, adresat Ministerului de interne român de către Wolf von Gersdorff, cu semnătură autografă

gație von Hussow la Lisabona și pe mine la București.-Însă
încă înainte de atentat au dat dispoziție de a-mi anula pa-
șaportul,astfel încât am putut veni numai cu mari greutăți și
fără viza germană.- Acestei împrejurări trebuie să-ii mulțu-
mesc faptul,că Gestapo-ul nu m'a găsit aici după atentat.-
Familie mea însă,împreună cu soacra mea în vârstă de 70 de ani
a fost arestată de Gestapo.-
Dorința mea este de a activa în propaganda sau adminis-
trația teritoriilor germane care urmează să ne elibereze de
jugul nazist.-Pentru a menaja însă soția mea și copii mei,nu
pot să-mi dau numele publicității.-
Ca referințe vă pot numi pe d-nii:
Dl. Radu Xenopol,București, str. Racovitza I4.
Dl. Stefan Djabourov,București, str. Gl. Manu I2.
Dl. Wilhelm Fischer, Bucureșsti, str. Cometa 5. I/9.
Vă rog să-mi acordați asil conform artocolului 6 din
condițiile de armistițiu și a mă lăsa liber în locuința mea
de mai sus, anunțată la Poliția circumscripției.-
Primiți, vă rog, Domnule Ministru, expresiunea distinsei
considerațiuni ce vă păstrez.

JAPONIA: CEREMONIA CEAIULUI

OCTAVIAN SIMU

Textul pe care Magazin istoric îl publică în continuare constituie o sugestivă introducere într-una din cele mai vechi şi semnificative tradiţii ale culturii japoneze: cha-no-yu sau **„ceremonia ceaiului".**

Apărută, după cum se pare, la orăşenii din Sakai, odată cu naşterea culturii orăşeneşti şi cu tendinţa de formare a unor oraşe libere faţă de dominaţia feudală, extinsă şi oficializată în secolul XV de şogunul Ashikaga Yoshimasa, rafinat protector al artelor, perfecţionată prin ritualul stabilit în sec. XVI de unul dintre marii ei maeştri, Senno Rikyu, ceremonia ceaiului a dobîndit o reputaţie universală odată cu cartea The Book of Tea **(Cartea ceaiului), pe care a publicat-o, în limba engleză, în 1906 — în plin proces de occidentalizare, deschis de restauraţia Meiji[1] — Okakura Kakuzo, liderul mişcării de reanimare a vechii picturi şi culturi japoneze.**

Fragmentul publicat în continuare se referă ampiu la legendele pătrunderii ceaiului din China în Japonia, la semnificaţia filozofică a ceremoniei, legată de afirmarea budismului japonez zen, **ca şi la întrepătrunderea dintre ceremonia ceaiului şi evoluţia artelor — de la arhitectura sobră a încăperii în care are loc ritualul pînă la pictura rafinată a ceştilor de ceai.**

Componentă de bază — împreună cu ikebana, arta aranjării florilor — a culturii tradiţionale japoneze, cha-no-yu, **în formele sale variate practicate, constituie şi astăzi, aşa cum am amintit într-o recentă carte, o pîrghie de educare a tineretului în spiritul virtuţilor seculare ale naţiunii şi de contracarare a penetraţiei moravurilor „societăţii de consum".**

În acelaşi timp, ceremonia ceaiului pătrunde şi în programele turistice destinate vizitatorilor străini, ceea ce face ca, în acest caz, să-şi piardă treptat străvechea solemnitate riguroasă a atmosferei creatoare de calm şi reflecţie. Este destinul tradiţiilor populare care, în toate ţările, sînt văduvite, prin comercializarea contemporană, de sensurile filozofico-sociale iniţiale, spre a deveni simple teme de spectacol şi curiozitate.

Costin MURGESCU

[1] *Magazin istoric*, nr. 7/1982.

Supărarea lui Daruma

Literal, *cha-no-yu* înseamnă „apă fierbinte pentru ceai", dar uzanța îndelungată a expresiei i-a înnobilat sensul, adăugîndu-i un înțeles cu încărcătură estetică[1]. În aria de manifestare a ceremoniei ceaiului își dau întîlnire mai toate modalitățile de expresie ale simțirii japoneze, de la sobrietatea, simplitatea și discreția rafinată a gesticii, pînă la sugestiile generoase din plastica niponă. Toate, la un loc, se întrepătrund în ceremonia ceaiului, pentru a dezvălui sufletul japonez interiorizat, meditativ, bucuros de echilibru, pe linia stăpînirii de sine, a neviolentării bunului gust, amator de culori calde și pastelate, de tăceri expresive.

De la ce pornește ceremonia ceaiului? Pentru a explica cum s-a născut arbustul de ceai, fantezia înaintașilor orientali a imaginat o legendă. Un sfînt hindus, pe nume Daruma (Dharma), ducîndu-și existența de pustnic după obiceiul sec. VI, era obligat de credința sa să vegheze, noapte de noapte, și să-și rostească rugile neîncetat. În cele din urmă, oboseala l-a învins și călugărul a căzut într-un somn profund. E lesne de închipuit supărarea lui Daruma cînd s-a trezit a doua zi în zori și și-a dat seama că păcătuise față de canoanele austere ale religiei. Și-a îndreptat necazul spre propriile-i pleoape, socotindu-le vinovate că s-au închis, doborîte de somn. Le-a tăiat și le-a azvîrlit cu dispreț în țărînă. Atunci s-a produs miracolul. Din fostele pleoape ale lui Daruma a crescut arbustul ale cărui frunze, opărite, ofereau licoarea capabilă de a-l ține treaz pe oricine ar fi dorit să vegheze nopți de-a rîndul.

Cha-no-yu se practică folosind numai ceaiul verde *(ocha)*. Arbustul, *Thea sinensis*, are frunzele veșnic verzi, bogate în cafeină, teobromină, tanin, uleiuri eterice etc. Face flori albe, parfumate, cu miros plăcut. Începe să producă după al treilea an, dar recolta cea mai bogată de frunze se obține în intervalul cuprins între vîrsta de cinci și zece ani a arbustului. Primul cules are loc la sfîrșitul lui aprilie sau începutul lui mai și durează aproape o lună. Culesul următor se face în lunile iunie și iulie. Frunzele se pot culege și mai tîrziu, dar se obțin recolte calitativ inferioare. Deci pentru prepararea ceaiului se folosesc numai frunzele, nu și florile.

Ceaiul a fost importat în Japonia din China, ca medicament, abia prin sec. IX[2], deși pe continentul asiatic era cunoscut de foarte multă vreme. Abia din veacul XII planta a început să capete virtuți ceremoniale în Japonia și ceaiul să fie băut de tot mai multă lume.

Antichitatea chineză sesizase calitățile ceaiului și îl prețuia pentru puterea de a învinge oboseala, de a întări voința, a desfăta sufletul și a corecta vederea. Începînd din sec. IV și V apare pentru prima oară termenul *cea*, folosit de chinezii care trăiau în preajma Fluviului Albastru (Yangtze). Ei își denumeau băutura favorită foarte poetic, „spuma jadului curgător", și preparau ceaiul în diverse moduri: fie treceau frunzele prin aburi fierbinți, fie le striveau și le amestecau cu orez, cu sare, cu coji de portocale sau cu lapte, cu ceapă ori mirodenii. Parte din obiceiurile străvechi se mai păstrează, izolat, în Tibet și Mongolia.

În sec. VIII, poetul chinez Lu Vuh a scris un prim tratat în trei volume despre ceai, intitulat *Ciaking*, ceea ce ar însemna „Scriptura ceaiului". China traversa atunci perioada dinastiei Tang (618-907). Țara făcea cunoștință cu un început de codificare a legilor și regulilor servirii ceaiului. Lu Vuh recomanda să se înlăture orice adaos la frunzele de ceai. Singurul pe care îl accepta era sarea. Poetul a cîștigat protecția împăratului Taisung (763-779) și a dobîndit faimă de maestru. Ucenicii săi în arta preparării ceaiului, numeroși și pricepuți, au dus mai departe tradiția.

Mai tîrziu, ceaiul a căpătat statut de ceremonial și și-a făurit un ritual aparte, amănunțit, relativ complicat, care va sta la originea ceremoniei ceaiului din Japonia veacului XV. Pînă atunci, cronicile nipone au înregistrat — mai mult ca pe niște ciudățenii — faptul că în anul 729 împăratul Shomu al epocii Nara (710-794) a oferit, în castelul său din Nara, un „banchet" cu ceai la o sută de călugări, că în anul 801 călugărul Saicho a adus din China niște semințe de ceai și că, după anul 1191, Yeisai Zenji, un călugăr reîntors din China de Sud, unde studiase budismul *zen*, a adus, și el, alte semințe. Plantațiile sale de la Uji (de lîngă Kyoto) au devenit locul de unde s-a recoltat multă vreme, pînă în zilele noastre, ceaiul cel mai bun din Japonia. Ulterior, în prefectura Shizuoka, s-au plantat mulți arbuști, aproape la fel de valoroși.

Alte variante ale istoriei ceaiului în Japonia pretind că primele semințe ar fi fost aduse în anul 805 de faimosul Dengyo Daishi, călugăr budist, sau că, abia în secolul XII, preotul budist Myoe ar fi semănat semințe de ceai la Toga no O, din apropiere de Kyoto, de unde ar fi fost transplantate la Uji.

Fast și rigoare

Japonia a dezvoltat viitoarea ceremonie a ceaiului la început la curtea imperială și printre aristocrați și ulterior în rîndul populației. În sec. XIII, călugărul Eisai (1142-1215) a reușit să-l determine pe șogunul Minamoto Sanetomo, care a domnit între anii 1203 și 1218, să renunțe la patima beției pentru a trece la băutul ceaiului. Eisai a scris pentru șogunul său chiar și o broșură, intitulată *Despre efectul salvator al degustării ceaiului*. Ceremonialul recomandat de el rămînea de esență religioasă pentru că, în timpul degustării ceaiului, se ardea tămîie, iar tamburinele și celelalte instrumente de percuție își rosteau glasul ciudat, la fel ca în templele budiste. Cu timpul, băutului ceaiului i s-au adăugat

---

[1] Extras din lucrarea *Civilizația japoneză tradițională*, în curs de apariție la Editura științifică și enciclopedică.

[2] *Magazin istoric*, nr. 3/1981.

diferite divertismente, cum ar fi aşa-zisul „concurs al ceaiului" *(tocha)*, care consta în ghicitul varietăţii şi calităţii ceaiului gustat. Pentru a se amplifica fastul şi strălucirea momentului, degustătorii erau răsplătiţi din belşug.

După anul 1330, prima fază a evoluţiei ceremoniei ceaiului (să o numim „medico-religioasă") a fost depăşită şi înlocuită cu o fază a „luxului". Secolul XIV a asistat la ceremonii de mare somptuozitate, la adevărate festivităţi ale curţii imperiale, ori de cîte ori se bea ceai. Daimyoii, vasalii şogunului, participau zi de zi la ceremonia ceaiului, desfăşurată în încăperi decorate fastuos, aşezaţi pe canapele căptuşite cu piei de animale exotice, de tigri şi leoparzi. Pereţii străluceau de ţesături fine, brocarturi alese, tablouri budiste. Vasele folosite erau din aur şi din argint. În aer pluteau miresme fine, gustările constau din trufandale, raritäţi marine, păsări miraculoase, dulciuri rafinate. Începutul întrunirilor îl făceau concursul şi ghicitul speciei de ceai oferite, cîştigătorul fiind răsplătit cu generozitate.

În veacurile următoare, a intervenit rigoarea; în sec. XV, ceremonia ceaiului a fost codificată aşa cum, cu mici adăugiri, o cunoaştem şi astăzi. S-a intrat în a treia fază de evoluţie, cea numită „estetică". Un rol important în acest sens l-a avut preotul budist Murata Juko, care a pronunţat pentru prima oară expresia *cha-no-yu*. Principiile stabilite de el au fost completate şi îmbunătăţite mai tîrziu de maestrul Sen no Soyeki sau Rikyu (1521-1591). Înaintea lui, şogunul Ashikaga Yoshimasa s-a pasionat într-atît de ceai, încît a abdicat din funcţie şi s-a consacrat ceremoniei, petrecîndu-şi timpul în palatul Ginkakuji din Kyoto, întovărăşit de favoriţii săi, preoţii budişti Shuko şi Shino. Se spune că Shino a născocit o lingură specială, de unde şi tradiţia, între rafinaţi de a-şi fabrica fiecare cîte o lingură personală. Şogunul l-a însărcinat pe Soami să întocmească reguli pentru a fi respectate ca ceremonial, dar abia lui Rikyu, care a activat sub ocrotirea şogunului Tomi Hideyoshi (1536-1598), i se datorează ritualul propriu-zis. El a înfiinţat prima „casă de ceai"; pînă la Rikyu, ceremonia ceaiului avea loc în încăperile palatelor. În anul 1587, Hideyoshi a adunat în palatul său din Fushimi pe cei mai mari cunoscători în ale ceaiului (printre ei se afla şi Rikyu), pentru a se sfătui şi a formula codificarea regulilor *cha-no-yu*-ului. De aici, *cha-no-yu*, ca artă de sine-stătătoare, va polariza interesul multor japonezi şi va dirija destinul estetic al altor arte tradiţionale (ikebana, grădinăritul peisagistic, ceramica, arhitectura, pictura, literatura etc.), devenind o chintesenţă a culturii japoneze, o religie a artei vieţii, o preamărire a curăţeniei şi desăvîrşirii.

Clocotul apei şi dansul bilelor

După codul stabilit de Rikyu, *cha-no-yu*-ul are loc în aşa-numita „casă a ceaiului" *(sukiya)*, ceva mai mult decît o colibă, cu aer auster, o construcţie fragilă, care sugerează, prin materialul folosit (lemn, paie, bambus), provizoratul. Există şi o grădină a ceaiului, împărţită arbitrar într-o porţiune exterioară şi una interioară. În exterior, adică lîngă intrare, se află o construcţie modestă destinată aşteptării *(machiai)*, în care oaspeţii (poftiţi din timp la ceremonie, cu cel puţin două-trei zile înainte) se aşază cu calm pe banchete, după ce au mulţumit pentru invitaţie, şi aşteaptă pînă ce so-

În p. 53: *In decursul timpului, ceremonialul preparării şi servirii ceaiului a rămas aproape neschimbat (stampă japoneză de epocă şi imagine contemporană)*

Cursuri speciale de iniţiere în ceremonialul servirii ceaiului sînt predate astăzi tinerelor nipone

sesc toți invitații. De aici, ei străbat o potecă îngustă, *roji*, nu mai lungă de 10-15 m, presărată din loc în loc cu pietre. Grădina prin care au trecut participanții la ceremonia ce va urma, nu mai mult de cinci la număr, are în mod obligatoriu cîteva elemente caracteristice: arbuști și pomi din specii pal colorate, plante cu frunză verde perenă (bambuși, ferigi, pini), lampioane tradiționale vechi, din piatră, invadate de mușchi și licheni, în așa fel încît cromatica locului este foarte odihnitoare, deloc stridentă. Trecerea prin grădină reprezintă o introducere pentru pătrunderea în lumea interiorizată, austeră și rafinată a viitoarei ceremonii. Intrarea în *chashitsu*, sala de ceai, se face printr-un spațiu îngust și scund, avînd un rost bine definit. Strecurîndu-te prin acest orificiu, trebuie să lași afară sabia (samuraii, precum știm, purtau odinioară cîte două săbii zdravene) și să-ți pleci capul în semn de umilință. Cei aflați în *chashitsu* deveneau, în aceste condiții, pe deplin egali.

Sala de ceai este o încăpere aproape goală, fără mobilier, dotată numai cu un rulou atîrnat pe perete și, eventual, o ikebana adecvată anotimpului. În mod tradițional, camera avea aproximativ 9 m², dar, în unele împrejurări, suprafața s-a restrîns pînă la 4 m², ceea ce creează participanților o și mai mare intimitate. Podeaua este scobită într-o parte, pentru fixarea instalației de încălzit apa. Alături, o încăpere și mai mică, de fapt o tindă, numită *mizu-ya*, este destinată spălării și depozitării vaselor folosite la ceremonie. Cu cît obiectele întrebuințate sînt mai vechi, cu atît sînt mai prețioase. Cu două excepții: polonicul din bambus, de formă cilindrică, care trebuie să fie întotdeauna nou, și prosoapele de pînză albă, nefolosite pînă atunci. Cutiile pentru păstrarea pulberii de ceai, lăcuite în negru, adevărate bijuterii, sînt adăpostite în săculeți speciali din mătase. Lingurița ușor turtită, cu care se ia din cutii pulberea de ceai pentru a fi pusă în bolul invitatului, este și ea, în marea majoritate a situațiilor, din bambus. Bolul pentru ceai și cestile au dimensiuni variabile, mai mari sau mai mici, în funcție de momentul ceremoniei. Sînt fabricate dintr-un porțelan alb, știut fiind că fondul alb păstrează cea mai îmbietoare nuanță a ceaiului, cea verde-oliv. Se mai folosește și un soi de pămătuf din bambus (asemănător cu un bătător de ouă), cu ajutorul căruia se amestecă ceaiul. Două feluri de vase pentru apă, ceainice, un recipient cu jăratic, tava pentru cărbuni, un alt vas din fontă, în care se fierbe apa, niște bile din metal care se așază pe fundul vasului de fontă, suporturi pentru adăpostirea vaselor, iată tot atîtea alte obiecte modeste, dar absolut funcționale, ajutătoare în desăvîrșirea ceremonialului.

Cha-no-yu are patru momente principale în desfășurarea ei, pe o durată de aproximativ patru ore. Primul este *kaiseki*, după denumirea mîncării frugale oferite oaspeților în scurta perioadă de 15-20 minute, cît timp aceștia așteaptă sosirea gazdei. Momentul slujește la stabilirea ierarhiei invitaților. Se desemnează chiar cine va fi oaspetele de onoare (cel mai vîrstnic sau cel cu situația socială mai pregnantă). După așederea în *machiai*, gazda își conduce invitații pe poteca *roji* spre locul de spălare, traversînd grădina. În pragul *chashitsu*-ului lumea se descalță, își schimbă șosetele, intră și admiră în tăcere ruloul atîrnat pe perete. Liniștea este deplină. După ce fiecare și-a ocupat locul cuvenit, se aud clocotul apei care fierbe și dansul bilelor de metal de pe fundul vasului, special aruncate acolo, pentru a da naștere unor zgomote discrete și liniștitoare.

În al doilea moment al ceremonialului, *nakadachi*, intervine o pauză, în care invitații ies și așteaptă pe banca de lîngă casa de ceai. Bătaia în gong *(dora)* vestește momentul următor, cel mai însemnat, așa-numitul *goza-iri*. Oaspeții se spală din nou pe mîini și își clătesc gura cu apă curată, apoi reintră. Între timp, gazda a înlocuit ruloul și a așezat o ikebana. După indicațiile rămase de la Rikyu, sînt preferați bobocii de floare unei flori mature. Încăperea a fost luminată mai mult, prin culisarea paravanelor, în așa fel încît gesturile lente, studiate și sugestive ale gazdei să poată fi urmărite pînă în cel mai mic amănunt. Stăpînul casei intră, purtînd cutia de ceai în mîna dreaptă și pămătuful, lingurița, împreună cu ștergarul alb din pînză, în mîna stîngă. Apa fiind fiartă, nu rămîne decît să se prepare ceaiul prim, cel gros ca o pastă, numită *koicha* (pentru el se folosesc frunzulițele unor arbuști între 27 și 70 ani), în cupa cea mai mare. Din ea vor bea pe rînd toți cei prezenți, începînd cu gazda, bineînțeles fiecare ștergînd buza bolului cu șervețelul de hîrtie pe care îl are asupra sa. Toate gesturile se fac cu multă grijă și cu o lentoare fascinantă, în admirația celorlalți. Acum se înregistrează adevărata măiestrie, în poezia mișcării brațelor, a degetelor, în înclinația capului sau în direcția privirii.

De la patru ore la jumătate de oră

Încheierea ceremonialului este marcată de al patrulea moment, care constă în prepararea și băutul ceaiului subțire *(usucha)*, pregătit din frunzele unui arbust în vîrstă de 3-15 ani. Spre deosebire de momentul anterior, acest ceai se servește în boluri mai mici, fiecare invitat avîndu-l pe al său. În tot timpul cît beau *usucha* (aproximativ o oră), oamenii meditează liniștiți, detașați de lumea înconjurătoare. Unii întrerup tihna celorlalți (curtoazia o cere!), exprimînd în formule standardizate sau născocite pe moment întreaga admirație pentru aroma băuturii, pentru decorația de pe ceșcuțe, forma și desenul unui obiect sau altul care a servit la ceremonial. Unii încearcă să stabilească atelierul unde a fost făurit ceainicul, proveniența ustensilelor...

Hainele participanților nu se abat nici ele de la regula

simplității. Kimonourile au culori discrete și sînt marcate cu blazonul familiei. Invitații poartă asupra lor un evantai și un pachet minuscul de șervețele de hîrtie. Nimic din ce reprezintă îmbrăcămintea nu constituie obiectul admirației celorlalți. Elogiile sînt îndreptate numai și numai spre casa de ceai și spre abilitatea gazdei de a împlini ceremonialul după canoanele stabilite.

Ca și în alte arte japoneze, în evoluția ceremoniei ceaiului întîlnim mai multe școli, toate provenite din trunchiul familiei maestrului Rikyu. Cele mai însemnate, în număr de trei, existente și astăzi, sînt fondate fiecare de către un nepot al lui Rikyu. Cursurile se fac cu maeștri de seamă, profesioniști ai acestei arte.

Ceremonia ceaiului se practică astăzi în cîteva momente ale zilei, fiecare purtînd un nume distinct: ceaiul de la răsăritul soarelui (între 3 și 6 dimineața), ceaiul de dimineața, care începe la ora 6 vara, ceaiul de amiază (între orele 11.30 și 16), ceaiul conversației de seară, cu începere de la ora 18, sau ceaiurile în ocazii cu totul speciale, cum ar fi privitul florilor, al lunii etc.

În zilele noastre, ceremonia și-a redobîndit popularitatea, după o oarecare perioadă de eclipsă și după ce s-au încercat unele modernizări, fără a se schimba însă nimic din esența artei. De pildă, s-a admis ca ritualul să aibă loc nu numai în interiorul sălii de ceai, ci și afară, pe bancheta de așteptare, sau, pentru amatorii mai grăbiți, timpul afectat *cha-no-yu*-lui a fost comprimat la jumătate de oră.

Se păstrează neștirbit obiceiul ca, la trei-patru zile de la ceremonie, foștii invitați să trimită în scris gazdei cîteva cuvinte de mulțumire. Cei mai scrupuloși se prezintă personal și aduc recunoștința lor, tradiție numită *korei*. Popularitatea crescîndă a artei ceaiului a făcut ca școala cea mai importantă, Urasenke din Kyoto, să deschidă nu mai puțin de 11 sucursale în S.U.A., Brazilia și Argentina. Pentru occidentalii care domiciliază în Japonia, a luat ființă o organizație denumită Ceremonia ceaiului internațional, cu sediul în Tokio. Acolo au loc demonstrații practice, iar amatorii primesc toate explicațiile necesare pentru o desăvîrșită aplicare a principiilor artei ceaiului.

În lumea niponă, spiritul *cha-no-yu* este atît de înrădăcinat, încît expresii legate de ceai definesc psihologia și comportamentul individului. De pildă, japonezul spune despre cineva nepoliticos, insensibil sau chiar grosolan că este „lipsit de ceai", iar despre altul care se comportă zgomotos și fără tact că are „prea mult ceai".

Trebuie să mai subliniem un detaliu. În Japonia se bea foarte mult ceai, dar numai la ocazii aparte se recurge la ceremonia *cha-no-yu*. În rest, folosindu-se un ceai inferior, *bancha*, el se oferă, fierbinte, celui care vine să repare ceva în casă sau vizitatorului ocazional, se bea în birourile din marile bănci și instituții, în pauzele de lucru etc. Licoarea este stimulentă, tonifiantă și trece bine examenul de paleativ spiritual, așa cum în Occident cafeaua a devenit tradițională[1].

[1] Astăzi, „cele trei mari" exportatoare de ceai sînt India, China și Sri Lanka, urmate de multe alte țări, între care se disting Kenya și Malawi. China este și o mare consumatoare de ceai, mai ales verde, ea deținînd — cum se arată într-un număr recent al ziarului *Times* — 45 la sută din întreaga suprafață mondială cultivată cu ceai. În această țară, un bărbat bea între 6 și 12 cești cu ceai pe zi, iar o femeie între 3 și 8. Cea mai parfumată varietate de ceai, *darjeeling*, crește la poalele Himalayei, producția ei fiind de aproximativ 10 000 tone pe an.

În sec. XVII-XVIII, cînd ceaiul a pătruns în Marea Britanie — și ca o țară cu tradiție în materie —, ca un remediu împotriva alcoolismului societății londoneze, era o băutură foarte scumpă. Un muncitor calificat plătea circa o treime din salariul său pentru o livră din varietatea cea mai ieftină de ceai. Dar, ca o ironie a soartei, cînd ceaiul s-a ieftinit foarte mult în Anglia, consumul a scăzut: între anii 1967-1978, de pildă, cu 20 la sută, deși în ultimii trei-patru ani, în ciuda concurenței cafelei, ceaiul cîștigă din nou teren — cum se arată în aceeași publicație — mai ales în rîndul tineretului, care reînvie astfel o veche tradiție — *n.r.*

EDUCAȚIE PRIN ISTORIE

(Urmare din p. 40)

bune reviste de popularizare a istoriei este acela de a îndruma marele public. Unele periodice fac acest lucru în mod excelent, și îmi este deosebit de agreabil ca printre ele să citez *Magazin istoric*, a cărui atrăgătoare prezentare cît și competentele condeie specializate atît în cercetare cît și în arta expunerii accesibile îl așază la loc de cinste.

— Rostul istoricului în fața alternativei pace sau război?

— Ca rezultat al dezbaterilor de la congresul de la București asupra „Formelor și problemelor păcii", observ mai degrabă o notă optimistă: în realitate au existat lungi perioade de muncă cotidiană întreruptă de conflicte armate și nicidecum contrariul. Cu toate acestea, după foarte lungi epoci de războaie episodice, periferice sau care nu angajau decît o parte a țării sau a continentului, epoca modernă și contemporană vădește o tendință periculoasă spre războaie devastatoare și totale. Acest pericol a crescut foarte mult în epoca noastră și amenință întreaga umanitate și întreaga civilizație. Pe de altă parte, mijloacele de a evita această situație sînt la îndemîna oamenilor care, timp de secole, pe lîngă arme, au inventat în egală măsură instrumentele de a împiedica dezastrul unui nou război.

Contribuția istoricilor la împlinirea nobilelor dorințe ale oamenilor de stat lucizi și a voinței popoarelor care doresc să creeze și nu să distrugă rămîne înscrisă în planul angajării lor ca intelectuali răspunzători de cuvîntul scris și rostit. Nu trebuie trecută cu vederea participarea lor la procesul de formare a sentimentelor comunității naționale și la înțelegerea mutuală a oamenilor de cultură din diferite țări și continente, conștienți în egală măsură de îndatoririle ce le au față de națiunile lor.

Cristian POPIȘTEANU

ENIGME ALE ISTORIEI

DIN NOU DESPRE ÎNTEMNIŢATUL DIN TURNUL TEMPLE

MIHAI MANEA

În 1810, sosea la Berlin un oarecare Carol-Wilhelm Naundorff, de profesie ceasornicar. Paşaportul indica vîrsta de 43 ani, dar posesorul lui arăta de vreo 25. Intrigate, autorităţile prusace l-au reţinut pe Naundorff pentru cercetări. Condus în faţa guvernatorului Berlinului şi, apoi, a preşedintelui Poliţiei de stat, Naundorff a făcut o mărturisire stupefiantă. S-a recomandat drept Ludovic de Bourbon, duce de Normandia, fiul regelui Ludovic XVI, detronat de Revoluţia franceză din 1789-1794, şi al Mariei Antoaneta. Or, despre Ludovic de Bourbon se ştia că murise în timp ce se afla închis în Turnul Temple. Mărturisirea nu făcea deci decît să sporească enigma ce se născuse în jurul acestui caz.

Acum cîţiva ani, revista Magazin istoric (nr. 7/1975) a găzduit, în paginile sale, în traducere, un fragment dintr-o lucrare a lui Louis Hastier, reputat specialist în istoria Franţei din sec. XVIII, fragment intitulat Cine a murit în Turnul Temple? **În cartea amintită, istoricul francez aducea cîteva elemente foarte precise. Închis, în 1792, împreună cu părinţii săi, în turnul mănăstirii Temple din Paris, ulterior, despărţit de ei şi supus unui tratament dur, plin de privaţiuni şi brutalităţi, tînărul prinţ, fire şubredă şi bolnăvicioasă, a murit — conform versiunii oficiale — suferind de scrofuloză, la 8 iunie 1795, în vîrstă de zece ani. Deşi acelaşi Hastier — în urma concluziilor la care ajunsese pînă atunci istoriografia — nu excludea total ipoteza evadării Delfinului (titulatura oficială a moştenitorului tronului, în Franţa) din Turnul Temple, el conchidea, aproape categoric: „În consecinţă, sîntem nevoiţi să constatăm că nici o mărturie despre prezenţa lui Ludovic XVII[1] în afara închisorii Temple, după data încarcerării lui, nu a putut fi reţinută".**

[1] Nume acordat ducelui de Normandia, din ianuarie 1793 — după executarea lui Ludovic XVI — de către nobilimea emigrantă şi puterile Europei coalizate împotriva Franţei revoluţionare.

Ciudăţenii şi lipsuri la dosar

Subiectul, plin de mister şi de aceea extrem de controversat, a suscitat interesul a numeroşi istorici, de-a lungul celor aproape două secole cît au trecut de la evenimente. Încă din a doua jumătate a secolului trecut, De Beauchesne, La Sicotière, Henri Monin, R. Chantelauze au exprimat părerea că tînărul prinţ a murit în închisoare, în 1795. Alţii, în schimb, precum A. Denoreuil, H. Granville, Morel de Saint Didier, R. Reicher-Sgradi, au îmbrăţişat ipoteza substituirii şi evadării ducelui de Normandia. Numeroase documente privind această enigmă zac încă necercetate la Biblioteca Naţională din Paris, la arhivele parohiale din Versailles sau la cele ale departamentului Seine-et-Oise.

În ultimii ani, investigarea unor noi fonduri arhivistice şi, uneori, reinterpretarea celor vechi au furnizat cîteva idei „în premieră" cu privire la destinul lui Ludovic XVII.

Dar, deocamdată, cîteva cuvinte despre deţinutul din Turnul Temple.

Născut la 27 martie 1785, la Versailles, Ludovic de Bourbon, viitorul Ludovic XVII, a fost martorul principalelor evenimente ale revoluţiei burgheze din 1789-1794: cucerirea Bastiliei, abolirea privilegiilor feudale, marşul parizienilor asupra Versaillesului, insurecţia populară de la Paris, în urma căreia a fost abolită monarhia etc. Arestată, familia regală a fost închisă în Turnul Temple. După executarea lui Ludovic XVI şi a Mariei Antoaneta, Delfinul a fost închis singur în camera sa şi, de atunci, ştirile contradictorii s-au succedat cu repeziciune. S-a afirmat că ar fi evadat, că ar fi fost înlocuit cu un băiat de aceeaşi vîrstă, că a fost otrăvit, că înnebunise etc. Aceste zvonuri l-au determinat pe contele de Frotté, care emigrase la Londra, dar se reîntorsese la Paris, în februarie 1795, să renunţe la planul de a-l salva pe întemniţatul de la Temple.

Într-o lucrare de sinteză, apărută la Paris, în 1980, *Crimes et secrets d'état 1785-1830*, Robert Ambelain susţine că băiatul mort în Temple, la 8 iunie 1795, nu a putut fi Ludovic de Bourbon. Delfinul a evadat din închisoare, continuă istoricul francez, în urma unui complex de împrejurări, fiind înlocuit apoi cu un copil de vîrsta sa. Probele lui Ambelain în sprijinul acestei versiuni, coroborate cu altele, găsite de alţi autori, ne permit să ne declarăm de acord, cel puţin parţial, cu istoricul francez. După părerea lui, marea enigmă constă în ce s-a întîmplat cu prinţul *după* ce a fost scos din închisoare.

Actul de deces, redactat abia patru zile de la constatarea mor ii, la 12 iunie, este o piesă foarte importantă la dosar. Cei patru medici semnatari constată: „Ajunşi la etajul II, într-un apartament... am găsit, într-un pat, corpul neînsufleţit al unui copil, care *ni s-a părut* că avea *în jurul a zece ani* şi *despre care comisarii ne-au spus* că este cel al defunctului Ludovic Capet şi pe care doi dintre ei l-au recunoscut ca fiind copilul pe care îl hrăneau de cîteva zile" [*subl. ns.*]. Ciudat este că nici unul dintre cei care l-au cunoscut bine pe micul prizonier — sora lui, Marie Thérèse Charlotte de France, soţii Simon, în a căror îngrijire a fost prizonierul, şi cîţiva membri ai Convenţiei naţionale — nu au fost convocaţi pentru a identifica, la 8 iunie, cadavrul.

Cincizeci de ani mai tîrziu de la evenimente, nepoata doctorului Dessault, de la spitalul Hôtel-Dieu din Paris, nota că, în 1795, cînd unchiul său a fost chemat să-l consulte pe tînărul Ludovic, „i s-a prezentat un copil pe care nu l-a recunoscut ca fiind Delfinul. Or, înainte de arestarea familiei regale, îl văzuse de cîteva ori..." Cercetările întreprinse în 1816, în cimitirul Sainte-Margueritte, au scos la lumină un schelet aparţinînd unui copil de 15 ani, şi nu de 10, cît avea Ludovic XVII la moartea sa.

„Un secret care poate zgudui Europa"

Teza substituirii şi evadării celui ce trebuia să fie regele Franţei se susţine şi ea pe cîteva piese: a) în corespondenţa sa, sora Delfinului notează că, la 19 ianuarie 1795, a auzit un zgomot puternic din camera fratelui ei, „de parcă se înlocuia parchetul"; b) autorităţile revoluţionare au luat măsuri de schimbare zilnică a gărzilor însărcinate cu paza turnului. De ce? De asemenea, ele au interzis legăturile între prinţ şi sora sa. De ce? La mijloc era numai teama ca prizonierul să nu evadeze sau aceea de a nu se face o descoperire senzaţională?; c) extrem de surprinzător a apărut un ordin al Convenţiei din 12 iunie 1795, în care se cerea: „Capet-fiul să fie căutat pe toate drumurile ţării." De ce? Doar era mort de patru zile...

În cercurile diplomatice europene au circulat, în acei ani, fel şi fel de zvonuri cu privire la soarta lui Ludovic de Bourbon. „Se spune că micul rege e mort. Nu cred un cuvînt din toate astea", scria, în octombrie 1794, Carolina de Neapole (sora Mariei Antoaneta, deci mătuşa Delfinului) marchizei de Osmond. În însemnările sale, făcute la Koblenz, unde se concentrase opoziţia contrarevoluţionară, cavalerul Prade de Lamze scria: „Nimeni nu crede de fapt acest lucru (moartea Delfinului). Cert este că Ludovic XVII nu mai este în Temple. Nu se ştie însă unde se ascunde".

Istoricul Robert Ambelain lansează o idee originală, extrem de discutabilă. El afirmă că cizmarul Antoine Simon, pe care Convenţia îl însărcinase cu educarea revoluţionară a prinţului, a fost agent al opoziţiei regaliste. Aduce ca sprijin pentru aserţiunea sa, pe de o parte, grija

În p. 58: *unul dintre numeroasele portrete ale Delfinului*

A fost oare ceasornicarul Carol-Wilhelm Naundorff Ludovic XVII? O enigmă încă nedezlegată

deosebită a familiei Simon față de odrasla regală, pe de alta, unele documente diplomatice. În raportul unui agent diplomatic secret la Paris, transmis, la 5 martie 1794, ambasadorului Spaniei la Veneția, se arăta: „De mult timp acest Simon este dintre ai noștri și ne informează în detaliu despre cele ce se întîmplă...".

Personalități politice marcante din perioada Revoluției franceze au fost — se pare — implicate în această misterioasă afacere. În mai 1794, în cercurile diplomatice pariziene circula zvonul — neconfirmat total — că însuși liderul dictaturii iacobine, Maximillien Robespierre ar fi vizitat în secret Temple, de unde l-a condus pe prinț la Meudon (comună în departamentul Seine-et-Oise, arondismentul Versailles). Se pare că la asta se referea Naundorff, într-o scrisoare adresată ducelui de Berri[1], la 18 septembrie 1818: „Dacă vă mai îndoiți cu privire la identitatea mea, adresați-vă surorii infamului Robespierre". Ambelain consideră că cea mai clară confirmare a rolului jucat de familia lui Robespierre în afacerea din Turnul Temple este faptul că Restaurația[2] a acordat — lucru surprinzător — surorii Incoruptibilului o pensie considerabilă. Să fie această generozitate o expresie a „gratitudinii" familiei regale față de rolul jucat de Robespierre în condamnarea lui Ludovic XVI la moarte? Greu de crezut. Gestul simboliza, probabil, cu totul altceva, mult mai profund și tainic.

Josefina de Beauharnais, soția lui Napoleon Bonaparte și împărăteasă a Franței între 1804 și 1809, a cunoscut, și ea, numeroase detalii despre enigma din Turnul Temple. Naundorff, ceasornicarul sosit la Berlin în 1810, a declarat că, în 1798, cînd avea 13 ani, a făcut o călătorie la Leogane, în insula Martinica, unde, ciudată coincidență, mama Josefinei deținea o proprietate. Un alt personaj important al Europei care, se pare, aflase știri despre soarta lui Ludovic XVII, a fost țarul Alexandru I al Rusiei. La ce altceva să se fi referit el cînd, în 1814, după o întrevedere cu Josefina la palatul Malmaison, îi declara prințului Trubețkoi: „Dragă prietene, am aflat un secret tulburător. Nu ți-l pot încredința, dar cred că poate zgudui Europa..." Dubiile în legătură cu succesiunea la tronul Franței, în cadrul familiei de Bourbon, reies cu pregnanță din lectura unora dintre clauzele secrete ale Tratatului de la Paris, din 30 mai 1814[3]. „Deoarece Înaltele puteri contractante aliate nu au certitudinea morții fiului lui Ludovic XVI, situația Europei și interesele publice cer ca Ele să-l impună la putere în Franța pe Ludovic-Stanislas-Xavier, conte de Provence, cu titlul de rege... dar... [cu condiția] ca regentul regatului în următorii doi ani... să stabilească... care trebuie să fie adevăratul suveran al Franței..."

Galeria falșilor Delfini

Guvernele din perioada Restaurației au adoptat o poziție rezervată față de enigma din Turnul Temple, date fiind ambițiile personale ale lui Ludovic XVIII, susținute de cercurile nobiliare din anturajul său. Totuși, între anii 1815 și 1820, în zilele de 21 ianuarie (la 21 ianuarie 1793, fusese executat Ludovic XVI) și 16 octombrie (ziua cînd, în 1793, fusese executată Maria Antoaneta), în Franța s-au organizat numeroase slujbe religioase în memoria celor doi mónarhi. În schimb, nici o ceremonie religioasă nu a marcat vreodată ziua de 8 iunie, ziua morții Delfinului, din cauza refuzului permanent al lui Ludovic XVIII, Bourbonul restaurat. În 1817, Ludovic XVIII declara marchizului Henri-Evrard de Deux-Brézè: „Nu sîntem foarte siguri de moartea nepotului meu..." Tot în 1817, la Rodez (localitate aflată la 610 km de Paris) a fost ucis magistratul Antoine Fualdès, după părerea lui Robert Ambelain, din ordinul unor persoane influente, deoarece acesta era posesorul unui dosar întocmit de mareșalul Duroc (mareșal al primului imperiu napoleonean), care proba existența lui Ludovic XVII.

Documente din anii 1815-1817 demonstrează că ducele de Berri a devenit partizanul convins al părerii că Naundorff — cel semnalat pentru prima dată la Berlin, în 1810 — era, de fapt, Ludovic XVII. De aceea, de nenumărate ori, Berri a cerut unchiului său, Ludovic XVIII, să abdice în favoarea „ceasornicarului", adevăratul moștenitor al tronului. La 13 februarie 1820, ducele de Berri a fost asasinat de Antoine Louvel la Opera din Paris. Robert Ambelain opinează că Berri cunoștea „dosarul" lui Fualdès de la o ședință a Consiliului regal de la Paris, unde acesta fusese supus discuției.

În perioada domniei lui Carol X (1824-1830), s-a creat Comitetul legitimist pentru căutarea lui Ludovic XVII, format din personalități marcante, precum Tharin, episcop de Strasbourg, Forbin-Janson, episcop de Nancy, abatele Perreu și alții. S-au întreprins îndelungate cercetări, care nu au dus însă la concluzii pertinente. Sub Ludovic Filip (1830-1848), cercetările au continuat. Rezultatele anchetei au fost consemnate în așa-numitul „Dosar roșu", păstrat în Arhivele Ministerului de externe al Franței, dosar astăzi pierdut.

Ajungem astfel la cazul Naundorff, de fapt numai unul dintre numeroșii pretendenți la tronul Franței. Galeria falșilor Delfini a fost mult mai mare: Jean-Marie Hervagault, fiul unui croitor din Saint-Lô, Mathurin Bruneau, fiul unui fabricant de salpoți, Eleazar Williams, misionar la indienii

---

[1] Charles Ferdinand de Bourbon, duce de Berri (1778-1820), al doilea fiu al contelui d'Artois (în emigrație, Carol X a purtat titlul de conte d'Artois) și al Mariei-Tereza de Savoia. S-a aflat în emigrație între 1790 și 1814.

[2] Regimul politic ultrareacționar din Franța (1814-1830), marcat de reîntoarcerea pe tron a familiei de Bourbon.

[3] Semnat de Franța, Rusia, Anglia, Suedia, Austria și Prusa, tratatul de pace de la Paris a prevăzut readucerea Franței la hotarele ei din 1792 și restabilirea independenței Olandei, Elveției, statelor italiene și principatelor germane.

din America de Nord etc. Tuturor acestora Restaurația le-a intentat numeroase procese. Pe Naundorff nu l-a vizat însă nici unul. După episodul Berlin 1810, ceasornicarul, mereu urmărit, s-a mutat la Spandau, la Brandenburg, la Weimar, la Crossen. În 1818, s-a căsătorit. A avut nouă copii. Încercînd să atragă atenția cercurilor politice europene asupra originii sale, în 1831, el a publicat *Mémoires du duc de Normandie*, iar în anul următor *Révélations sur l'existance de Louis XVII*. Între 1833 și 1838, Naundorff a încercat să-și recîștige „drepturile" în Franța, unde l-au recunoscut chiar unii slujitori ai fostei familii regale. El a murit la 8 august 1845, la Delft, în Olanda.

Deși manifestă serioase rezerve în legătură cu posibila identitate dintre Naundorff și Ludovic XVII, Robert Ambelain aduce în discuție elemente extrem de interesante, care vin în sprijinul acestei idei. De pildă, scrisorile lui Naundorff adresate ducesei d'Angoûleme, între anii 1816 și 1818, sînt redactate într-o franceză impecabilă. Contemporanii săi au sesizat, în schimb, că Naundorff vorbea germana stîlcit și cu greșeli gramaticale. Ambelain remarcă și faptul că „ceasornicarul" a furnizat amănuntele cele mai neașteptate despre fuga familiei regale la Varennes. După cum se știe, în iunie 1791, Ludovic XVI și familia sa au încercat să fugă din Franța, pentru a se alătura contrarevoluționarilor aflați peste hotare. Or, numai un membru al familiei regale, participant la evenimente, ar fi putut cunoaște aceste detalii.

Mormîntul lui Naundorff de la Delft continuă să ascundă un mare mister. A fost sau nu Naundorff Ludovic XVII? Dacă da, unde a trăit între anii 1795 și 1810, perioadă din viața și activitatea sa despre care nu există nici un document? Dacă nu, ce s-a întîmplat cu adevăratul duce de Normandia? A murit în Temple sau a rătăcit pe drumurile Europei? Oricum, enigma nu este rezolvată. Ea există alături de multe altele, continuînd să-i fascineze pe iubitorii de istorie de pretutindeni.

CARTI SOSITE LA REDACTIE

● **DOCUMENTA ROMANIAE HISTORICA. B. ȚARA ROMÂNEASCĂ. VOL. V** *(volum întocmit de* **Damaschin Mioc, Marieta Adam Chiper).**

Editura Academiei, București, 1983, 456 pp., 46 lei: *331 documente din anii 1551-1565.*

● **MIHAI VITEAZUL ÎN CONȘTIINȚA EUROPEANĂ. VOL. II** *(sub egida Direcției generale a Arhivelor statului, a Bibliotecii centrale de stat).*

Editura Academiei, București, 1983, 522 pp., 52 lei: *volum de sporită semnificație în anul celei de-a 65-a aniversări a făuririi statului național unitar, cu texte alese din cronicari și istorici străini, din sec. XVI-XVIII.*

● **Lucrețiu Pătrășcanu — SCRIERI, ARTICOLE, CUVÎNTĂRI** *(sub egida Institutului de studii istorice și social-politice de pe lîngă C.C. al P.C.R.; selectarea, pregătirea pentru tipar și adnotarea realizate de dr.* **Marin C. Stănescu și Gheorghe Neacșu).**

Editura politică, București, 1983, 416 pp., 25 lei: *al șaselea volum din seria de scrieri, cuprinzînd pagini semnificative publicate în anii 1944-1947, pagini ale „operei de apogeu — după cum se relevă în nota asupra ediției — aparținînd eminentului gînditor și militant comunist".*

● **DOCUMENTE PRIVIND MAREA RĂSCOALĂ A ȚĂRANILOR DIN 1907. VOL. II** *(sub egida Institutului de studii istorice și social-politice de pe lîngă C.C. al P.C.R., Institutului de istorie „N. Iorga", Direcției generale a Arhivelor statului).*

Editura Academiei, București, 1983, 776 pp., 51 lei: *mărturii despre desfășurarea răscoalei în județele din Moldova.*

● **REGIMURILE FASCISTE ȘI TOTALITARE DIN EUROPA** *(sub egida Institutului de studii istorice și social-politice de pe lîngă C.C. al P.C.R., lucrare apărută sub îngrijirea unui colectiv coordonat de* **Ion Popescu-Puțuri).**

Editura militară, București, 1983, 336 pp., 16,50 lei: *studii de Milică Moldoveanu, Ladislau Gergély, Marin Badea, Elena Mureșan, privind regimurile totalitare din anii războiului al II-lea mondial din Slovacia, Norvegia, Franța, precum și o analiză a neofascismului.*

● **Colonel dr. Florian Tucă, Mircea Cociu — MONUMENTE ALE ANILOR DE LUPTĂ ȘI JERTFĂ.**

Editura militară, București, 1983, 446 pp., 48 lei: *însemne amintind de un glorios trecut.*

● **N. Iorga — ISTORIA LITERATURII ROMÂNEȘTI ÎN VEACUL AL XIX-LEA** *(ediție de* **Rodica Rotaru,** *prefață de* **Ion Rotaru).**

Editura Minerva, București, vol. I — 366 pp., vol. II. — 312 pp., vol. III — 432 pp., 62 lei: *reeditarea lucrării publicate de marele istoric în 1907-1909, bazată pe o confruntare critică a izvoarelor.*

● **Al. Rosetti — CĂLĂTORII ȘI PORTRETE** *(prefață și tabel bibliografic de* **Liviu Călin).**

Editura Sport-Turism, București, 1983, 320 pp., 18 lei: *note revelatoare din Grecia, India, Israel, S.U.A., Albania, Africa, Brazilia, împreună cu însemnări și evocări memorialistice datorate cărturarului contemporan cu veacul său.*

● **ARHIVELE OLTENIEI.**

Editura Academiei, București, 1983, 220 pp., 24 lei: *nr. 2 (serie nouă) al publicației scoase de Centrul de științe sociale Craiova.*

VARNA-BELLAGIO

Septembrie-octombrie 1983

Conferinţe internaţionale de istorie

În cadrul programului ştiinţific internaţional de cercetare istorică organizat de Colegiul Brooklin din New York pe tema Război şi societate în Europa Centrală şi de Est. 1740-1920[1], între 19 şi 22 septembrie s-a desfăşurat conferinţa Societăţile balcanice în război şi revoluţie, **are a întrunit participarea unor specialişti din R.P. Bulgaria, Franţa, U.R.S.S., S.U.A., Grecia, R.S.F. Iugoslavia, R.F. Germania, R.P. Ungaria, R.S. Cehoslovacia şi R.S. România.**

Comunicările româneşti — datorate generalului-locotenent dr. Ilie Ceauşescu, dr. Mircea Muşat, colonel dr. Florian Tucă, maior dr. Mihail E. Ionescu, căpitan Alexandru Duţu, colonel Constantin Căzăneşteanu şi dr. Florin Constantinin — au fost axate pe aspectele esenţiale ale războiului pentru cucerirea independenţei absolute de stat a României *din* 1877-1878, ale solidarităţii poporului român cu lupta de eliberare naţională a popoarelor din sud-estul Europei.

În cadrul celei de-a doua conferinţe, desfăşurate la Bellagio (Italia), între 26 septembrie şi 1 octombrie, s-au discutat probleme istorice legate de primul război mondial şi lupta popoarelor din centrul şi sud-estul Europei pentru desăvîrşirea statelor naţionale. Au participat istorici din Austria, Canada, Grecia, Iugoslavia, Polonia, Ungaria, S.U.A. şi România. Comunicările româneşti (general-locotenent dr. Ilie Ceauşescu, colonel dr. Vasile Mocanu, dr. Ion Ardeleanu, maior dr. Ioan Talpeş, maior Mihail E. Ionescu şi dr. Florin Constantiniu) au abordat problemele participării ţării noastre la primul război mondial, pentru împlinirea idealului naţional-statal, situaţia politică internă în anii neutralităţii, activitatea românilor desfăşurată pe teritoriul Italiei în anii războiului în vederea realizării Marii Uniri, raporturile României cu Aliaţii etc.

După cum am mai anunţat, reuniunea finală a acestui program ştiinţific internaţional interdisciplinar va avea loc în septembrie 1984 la Bucureşti, prefigurîndu-se un bilanţ fructuos al cercetărilor de profil efectuate din 1977, anul în care au debutat conferinţele internaţionale pe tema Război şi societate în Europa Centrală şi de Est 1740-1920.

Maior dr. M. E. IONESCU

[1] *Magazin istoric*, nr. 5/1983.

RĂZBOIUL DE ZECE ANI

(Urmare din p. 44)

de avocaţi şi proprietari de pămînt, el s-a încheiat avînd în frunte oameni ca Antonio Maceo[1]. Viitorul conducător al luptei pentru independenţă, José Marti, avea să spună că protestul lui Maceo „este documentul cel mai glorios al istoriei noastre", iar Fidel Castro afirma că Antonio Maceo, „un om ieşit din mediile cele mai modeste, respingînd încetarea focului şi pacea fără independenţă, a devenit simbolul spiritului şi voinţei de neînfrînt a luptei poporului nostru, lansînd nemuritorul protest de la Baragua".

În acest război de zece ani (1868-1878), insurgenţii cubani nu şi-au împlinit deziderатul major al luptei lor: neatîrnarea ţării. Şi nu întîmplător, războiul antispaniol de eliberare a Cubei din 1895-1898[2] va fi condus de nume care se afirmaseră în anii primei confruntări de proporţii cu spaniolii: Maximo Gomez, Antonio Maceo, Calixto Garcia.

Încununarea îndelungatelor lupte purtate de poporul cubanez pentru eliberarea sa naţională şi socială va fi memorabilul eveniment de la 1 ianuarie 1959 — cînd detaşamentele revoluţionare conduse de Fidel Castro au intrat în Havana, — eveniment istoric de la care poporul Cubei sărbătoreşte în acest an un sfert de veac.

[1] După Pactul de la Sanjon, Maceo, după cum s-a văzut, a fost nevoit să emigreze. În aprilie 1895, în timpul războiului antispaniol de eliberare a Cubei, condus de José Marti, el a debarcat în insulă şi a luat conducerea armatei insurgente din provincia Oriente. Din septembrie acelaşi an, a fost locţiitorul comandantului-şef al Armatei de eliberare. El avea să moară în 1896, la San Pedro, în timpul unei lupte cu spaniolii.

[2] *Magazin istoric*, nr. 12/1971.

INSURECŢIA ROMÂNĂ SALVEAZĂ UN GENERAL ANTIFASCIST GERMAN

(Urmare din p. 52)

drept, avocat şi notar din Berlin, domiciliat în prezent în Bucureşti, strada General Manu, nr. 12, roagă să fie tratat potrivit dispoziţiilor articolului 6 din Convenţia de armistiţiu, fiind unul dintre aceia care au luptat în mod permanent împotriva naţional-socialismului şi a făcut parte din grupul de complotişti care au atentat la viaţa lui Adolf Hitler".

Ce s-a întîmplat mai departe cu Wolf von Gersdorff? Documentele de arhivă nu ne mai spun nimic în această privinţă. Avem în schimb o altă mărturie, care nu lasă loc la nici o îndoială. În 1947, deci la numai doi ani după încheierea conflagraţiei, la Zürich a apărut volumul istoricului elveţian Rudolf Pechel, *Deutscher Widerstand* (Rezistenţa germană). Unul dintre eroii principali ai cărţii nu este altul decît Gersdorff, care a furnizat personal autorului toate datele necesare.

Iată deci că acest curajos luptător împotriva hitlerismului a putut evita cumplita soartă rezervată tovarăşilor săi de idei datorită tradiţionalei umanităţi româneşti. Ca şi în atîtea alte împrejurări, de-a lungul istoriei sale, poporul nostru a oferit adăpost şi protecţie unui militant împotriva tiraniei, despotismului şi agresiunii.

POSTA MAGAZIN ISTORIC

Sfîrşitul anului 1983 a însemnat, ca şi în anii precedenţi, pentru Poşta Magazin istoric *un număr sporit de scrisori prin care cititorii noştri, oameni ai muncii de diferite profesiuni şi vîrste, din toate colţurile ţării, precum şi corespondenţi din străinătate, au continuat să ne felicite cu prilejul apariţiei numărului 200 al revistei, adresînd totodată* Magazinului istoric *şi colaboratorilor săi călduroase urări de* La mulţi ani!, *exprimîndu-şi sentimentele lor de dragoste şi devotament pentru istoria patriei socialiste, precum şi respectul pentru istoria celorlalte popoare. Ei ne dovedesc astfel statornica preţuire şi fidelitate faţă de revista la a cărei apariţie colaborează în mod nemijlocit, prin sugestiile şi completările ce ni le adresează.*

Le mulţumim tuturor călduros şi, la rîndul nostru, le dorim multă sănătate, fericire, noi succese în activitatea pe care-o desfăşoară, asigurîndu-i că şi în 1984, ne vom strădui să fim la înălţimea exigenţelor lor.

ÎNTÎIA ADUNARE AD-HOC

PAUL PĂLTĂNEA, din Galaţi: Unii dintre contemporanii lui Costache Negri, cei care i-au cunoscut mai bine, au notat în corespondenţa sau memoriile lor amănunte despre sacrificiile băneşti făcute de acesta pentru a-i sprijini pe revoluţionarii paşoptişti (nr. 6/1983). Astfel, pentru a-i ajuta pe cei ce aveau nevoie de sprijinul său, Negri a făcut adeseori împrumuturi, pe care nu le-a putut achita întotdeauna, amanetîndu-şi moşia părintească Mînjina (astăzi comuna Costache Negri, judeţul Galaţi), pe care a şi vîndut-o. La 2 iulie 1856 îi scrie lui Ion Ghica: **„Am vîndut Mînjina, mi-am plătit datoriile şi am rămas cu... nimic".**

Moşia Mînjina a fost cumpărată de un negustor grec din Galaţi, ciucerul Hristodor Alexandri. După ce luase la 14 martie 1856 un avans de 12 000 de galbeni, Negri cere la 3 mai 1856 Divanului de întăriturî să definitivezc actele de vînzare, dar, din motive pe care nu le cunoaştem, „afacerea" Mînjinei nu se lichidează prea repede şi de aceea Hristodor Alexandri pleacă la Iaşi spre a se întîlni cu C. Negri. Într-o scrisoare adresată fratelui său Alexandru, la 9 septembrie 1857, existentă la Arhivele statului Galaţi aflăm şi o serie de amănunte, care merită să fie cunoscute, referitoare la atmosfera în care s-au desfăşurat lucrările Adunării ad-hoc din capitala Moldovei care se pronunţase pentru Unire (vezi şi Magazin istoric, nr. 7/1975).

„Iată am ajuns la Iaşi — scrie Hristodor Alexandri — **cu ajutoriul lui Dumnezeu şi eu aice la trei zile de-abie m-am întîlnit cu Negrea, că aice luni au fost întîia adunare a Divanului ad-hoc şi s-au făcut cea întîi Uni e şi dintîi două ponturi şi au strigat ura şi ura şi s(e)ara au fost luminaţie şi adunări şi Dumnezău să le deie gînd bun, asupra celе bune, că soarta noastră de la dînşii atîrnă astăzi".**

Însemnări care relevă entuziasmul populaţiei ieşene din acele zile în care deputaţii Adunării ad-hoc, reprezentanţii naţiunii se pronunţau pentru înfăptuirea Unirii, încă de la prima lor întrunire.

PETROVARADIN 1694 SAU 1716?

Consider că în articolele consacrate de revistă aniversării a trei secole de la Asediul Vienei (nr. 7/1983) s-a strecurat o greşeală — **ne scrie RADU-ANTON IONESCU, din Bucureşti.** În articolul semnat de tov. Alexandru Duţu se afirmă că „stolnicul Constantin Cantacuzino avea o schiţă amănunţită a luptei de la Petrovaradin din 1694, pe care a dăruit-o ambasadorului britanic la Poartă, lord Paget". Dar, cum rezultă din **Istoria lumii în date** (p. 185), lupta de la Petrovaradin a avut loc în 5 august 1716. Or, la data respectivă învăţatul stolnic era mort, deci nu mai avea cum dărui lordului Paget o asemenea schiţă".

Într-adevăr, la 7 august 1716, la Petrovaradin (lîngă Belgrad) a avut loc o bătălie austro-otomană, cîştigată de armatele habsburgice comandate de Eugeniu de Savoia. Dar aceasta nu a fost singura bătălie de la Petrovaradin. În 1694, 9 septembrie, în acelaşi loc se desfăşurase o altă luptă, în care marele vizir Sürmeli Ali paşa asediase fără succes cetatea, stăpînită atunci de austriaci. Stolnicul Cantacuzino a alcătuit schiţa acestui asediu, pe care, în 1702 a dăruit-o lordului Paget, în trecere prin Bucureşti. Ea se află acum în fondurile Bibliotecii Şcolii de Studii Orientale şi Africane de pe lîngă Universitatea din Londra, fiind una dintre cele mai exacte descrieri a puternicei fortificaţii de pe malul Dunării.

Aşadar, la dilema 1694 sau 1716 — răspunsul este:, şi 1694 şi 1716.

CONCURSUL 20 DIN 200

Iată cîteva dintre gîndurile unor cititori pe marginea Concursului Magazin istoric, 20 din 200, Din cronicul Unirii:

EMANOIL CHIPER, din Braşov: Sînt un statornic participant la concursurile, bine gîndite şi cultivat alese, ale revistei **Magazin istoric.**

GÎREB GHEORGHE IOAN, din Turda: Am profesia de mecanic de maşini-utilaje şi o pasiune — istoria. La precedentul dv. concurs am obţinut un premiu, simbol al cunoştinţelor dobîndite din revistă. Acum ţin să vă mulţumesc pentru noul concurs 20 din 200.

V. MÂNZA, din Bacău: Am aşteptat concursul cu multă plăcere. Posed toate cele 200 numere şi am participat la toate concursurile.

IONEL GH. ENACHE, economist din Braşov. Magazin istoric — o sursă inepuizabilă de cultură. Aştept cu cel mai mare interes fiecare nou număr. Dar cel mai mult urmăresc apariţia unor noi concursuri. Fiecare concurs m-a antrenat la recitirea unor numere mai vechi, în care am descoperit informaţii, fapte şi evenimente peste care iniţial treceam cu uşurinţă.

PLĂCEREA DE A CITI ISTORIE

Prof. STATE DIEU, din Galaţi: Îmi permit să mă consider un vechi cititor al revistei. Un cititor care nu poate uita că în fiecare lună apare **Magazinul istoric.** Elogiilor binemeritate aduse de diverşi cititori, aş vrea să le adaug şi pe ale mele referitoare la condiţia grafică a revistei. Deşi sînt convins că nu forma, ci conţinutul primează, vă mărturisesc că în ceea ce mă priveşte, plăcerea de a citi istoric a pornit şi de la „bucuria" ochilor, prilejuită de întîlnirea cu **Magazinul istoric.**

CITITORI STATORNICI

SZÁSZ IOAN, din Satu Mare: Sînt un pasionat cititor al revistei **Magazin istoric,** pe care o iubesc foarte mult şi la care sînt abonat.

FLORIN ROMANESCU, student, din Craiova: Ţin să mulţumesc pe această cale redacţiei pentru adevărata plăcere pe care ne-o oferă lună de lună, pentru faptul că deschide larg, tuturor, porţile istoriei.

MARIA VULPAŞU, din Reşiţa: Apreciez ca excepţional conţinutul revistei, care întregeşte în noi, tinerii cititori, unele cunoştinţe dobîndite la cursurile de istorie, pentru care aduc cele mai sincere felicitări **Magazinului istoric.**

HELMER IOHANS, electromecanic, din Sighetu Marmaţiei: Sînt un vechi cititor al **Magazinului istoric,** iar în acest an am participat pentru prima oară la concursul organizat de revistă.

CONTENTS (Romanian History) **I. POPESCU-PUŢURI** Nicolae Ceauşescu — A Great Anniversary ● **C. POPIŞTEANU** The Meanings of History ● **L. BOICU, D. BERINDEI, I. URSU, V. BUDURU, D. ZAHARIA** The 1859 Union — Act of the People's Will ● **M. ŞTEFAN** A Country called Romania ● **Ş. RĂDULESCU-ZONER, V. STAN** Foreign Consuls about Cuza's Election ● **GH. PLATON** Europe and the Union ● **V. PALADE** Where Was A.I. Cuza Born? ● **THE XV-th ICHS: A. GIEYSZTOR** (Poland) Educational Value in History ● **G. DARAGIU, T.P. POTÂRCĂ** Saved by the Romanian Insurrection

SOMMAIRE (Histoire roumaine) **I. POPESCU-PUŢURI** Nicolae Ceauşescu — ce jour de fête ● **C. POPIŞTEANU** Significations de l'histoire ● **L. BOICU, D. BERINDEI, I. URSU, V. BUDURU, D. ZAHARIA** L'Union de 1859 accomplie par la volonté du peuple ● **M. ŞTEFAN** Un pays qui s'appelle la Roumanie ● **Ş. RĂDULESCU-ZONER, V. STAN** Les Consuls étrangers sur l'élection d'Al. I. Cuza ● **GH. PLATON** L'Europe et l'Union ● **V. PALADE** Où est né Al.I. Cuza? ● **LE XV-e CISH: A. GIEYSZTOR** (Pologne) La force éducative de l'histoire ● **GH. DARAGIU, T.P. POTÂRCĂ** Sauvé par l'insurrection roumaine

СОДЕРЖАНИЕ (Румынская история) **И. ПОПЕСКУ-ПУЦУРИ** Николае Чаушеску — празднование годовщины ● **К. ПОПИШТЯНУ** Смысл истории ● **Л. БОЙКУ, Д. БЕРИНДЕЙ, И. УРСУ, В. БУДУРУ, Д. ЗАХАРИЯ** Воссоединение 1859 г. — акт воли народа ● **М. ШТЕФАЙ** Страна, называемая Румынией ● **Ш. РЭДУЛЕСКУ-ЗОНЕР, В. СТАН** Иностранные консулы об избрании А.И. Кузы ● **Г. ПЛАТОН** Европа и Воссоединение ● **В. ПАЛАДЕ** Где родился А.И. Куза? ● **XV МКИН: А. ГИШТОР** (Польша) Воспитательная сила истории ● **Г. ДАРАДЖИУ, Т.П. ПОТЫРКЭ** Спасённый румынским вооружённым восстанием

INHALT (Rumänische Geschichte) **I. POPESCU-PUŢURI** Nicolae Ceauşescu — ein grosser Jahrestag ● **C. POPIŞTEANU** Sinn der Geschichte ● **L. BOICU, D. BERINDEI, I. URSU, V. BUDURU, D. ZAHARIA** Di 1859 Vereinigung—ein Akt des Volkswillens ● **M. ŞTEFAN** Ein Land, das Rumänien heisst ● **Ş. RĂDULESCU-ZONER, V. STAN** Ausländische Konsule über die Wahl Al.I. Cuzas ● **GH. PLATON** Europa und die Vereinigung ● **V. PALADE** Wo wurde A. I. Cuza geboren? ● **DER XV. IKGW: A. GIEYSZTOR** (Polen) Die erzieherische Kraft der Geschichte ● **GH. DARAGIU, T.P. POTÂRCĂ** Gerettet bei dem rumänischen Aufstand

SUMARIO (Historia rumana) **I. POPESCU-PUŢURI** Nicolae Ceauşescu — un gran aniversario ● **C. POPIŞTEANU** Sensos de la historia ● **L. BOICU, D. BERINDEI, I. URSU, V. BUDURU, D. ZAHARIA** La Unión de 1859 — acto de voluntad del pueblo ● **M. ŞTEFAN** Ese país que se llama Rumania ● **Ş. RĂDULESCU-ZONER, V. STAN** Los consules extranjeros sobre la elección de Al. I. Cuza ● **GH. PLATON** Europa y la Unión ● ● **V. PALADE** ¿ Dónde ha nacido Al.I. Cuza? **EL XV° CICH: A. GIEYSZTOR** (Polonia) La fuerza educativa de la historia ● **GH. DARAGIU, T.P. POTÂRCĂ** Salvado par la insurrección rumana

ABONNEMENTS : ILEXIM — Departamentul export-import presă, Bucureşti, strada 13 Decembrie, nr. 3, P.O.B. 136—137, telex : 11226

magazin istoric

Bucureşti, Intrarea Ministerului, nr. 2, parter — Sectorul 1, Oficiul poştal nr. 1, Căsuţa poştală 1-702, Cod 70 100.

REDACŢIA : Gheorghe David, Florentina Dolghin, Ioan Lăcustă, Ioana Ursu Năstăşel, Ana Maria Şerbănescu, Marian Ştefan

TEHNOREDACTOR : Anton Tănase

CORECTURA : Georgeta Apreotesei, Constanţa Avram

PREZENTAREA ARTISTICĂ : Radu Ion Popescu

Apare lunar, se găseşte de vînzare la chioşcurile de difuzare a presei. Abonamentele se fac la oficiile P.T.T.R., factorii poştali şi difuzorii din întreprinderi, instituţii, şcoli etc., de la oraşe şi de la sate. Preţul unui număr — 6 lei, abonamentul pe 6 luni — 36 lei, pe un an — 72 lei.

Tiparul executat la Combinatul poligrafic „Casa Scînteii" — Bucureşti
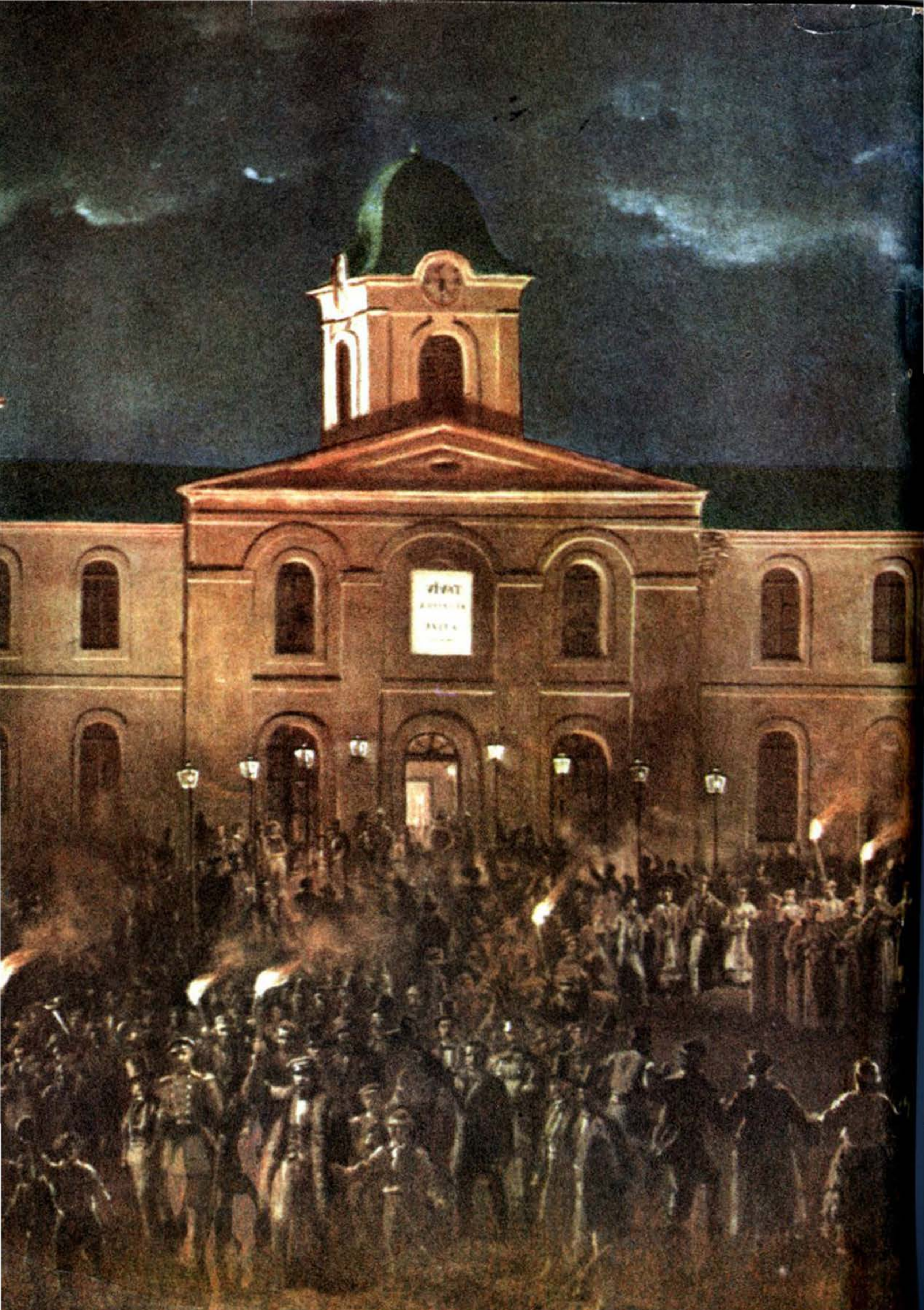
42427